

Informationsförsörjning för nya högskolor

En modell för Helsingborgs högskolefilial.

Anne Mobark
Kersti Pullerits

Examensarbete (20 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid
Lunds universitet.
Handledare: Birgitta Olander

BIVILs skriftserie 2000:17
ISSN 1401-2375

© Lunds universitet. Biblioteks- och informationsvetenskap 2000

Information Provision for New University Colleges A Model for the Campus Helsingborg

Abstract

In this work we study how the information provision should be organised in a new smaller size Swedish university college in a town without previous academic traditions. Specifically, our aim is to propose a possible model for information provision in Campus Helsingborg which is currently under construction. The study consists of two parts: literature review and empirical investigation. In the literature review we summarise a selection of articles about traditional and untraditional practically realised ways of information provision in nineties. The empirical investigation consists of 19 interviews with students, teachers and librarians from Kalmar, Halmstad and Helsingborg.

We conclude in our work that one cannot build a university college without a vision for information provision. A university college has to fit into the local context and the development of the whole society. We found that the preferable solution to fulfil students needs for information is a learning centre with different advanced services and resources. For the teachers two important dimensions are their research and satisfaction of the students' needs for study information. Library as a provider and manager of information has an important role in both of these dimensions.

Innehåll

1. Förord.....	6
2. Inledning.....	7
2.1 Begreppsförklaringar och förkortningar.....	7
2. Syfte med frågeställningar.....	9
4. Metod och urval.....	10
4.1 Utformningen av intervjufrågorna.....	11
4.2 Genomförandet av intervjuerna och bortfall.....	11
5. Bakgrund.....	13
5.1 Helsingborg och dess förutsättningar.....	13
5.1.1 Högskolan i Helsingborg.....	14
5.1.2 Biblioteket på högskolan i Helsingborg.....	15
5.1.3 Framtiden för Campus Helsingborg.....	16
5.1.4 Vision om informationsförsörjningen på Campus Helsingborg.....	18
5.2 Högskolan i Halmstad.....	21
5.2.1 Biblioteket på högskolan i Halmstad.....	21
5.3 Högskolan i Kalmar.....	23
5.3.1 Biblioteket på högskolan i Kalmar.....	24
6. Resultat av litteraturstudier.....	27
6.1 Utformning av informationsförsörjningen på högskolan.....	27
6.1.1 Målgruppen och deras behov.....	28
6.1.2 Organisation och ansvar.....	32
6.2 Traditionell och icke-traditionell informationsförsörjning.....	33
6.2.1 Traditionell informationsförsörjning.....	34
6.2.2 Icke-traditionell informationsförsörjning.....	36
6.2.2.1 Samarbete med folkbibliotek.....	37
6.2.2.2 Samarbete med näringslivet.....	39
6.2.2.3 Learning Resource Centre.....	41
6.2.2.4 Det virtuella biblioteket.....	43
6.3 Bibliotekets roll i högskolan.....	45
6.3.1 Informationskompetens.....	45
6.3.2 Biblioteket som pedagogisk resurs.....	48
6.3.3 Biblioteket som strategisk resurs.....	51
7. Resultat av den empiriska undersökningen.....	53
7.1 Informationsförsörjning på högskolan och bibliotekts roll i detta.....	53
7.1.1 Vad är ett bibliotek?.....	53
7.1.1.1 Utbildningsansvariga.....	53
7.1.1.2 Studenter.....	54
7.1.1.3 Övriga.....	55

7.1.1.4 Bibliotekarier.....	55
7.1.1.5 Sammanfattning.....	56
7.1.2 Bibliotekets roll i informationsförsörjningen.....	56
7.1.2.1 Utbildningsansvariga.....	56
7.1.2.2 Studenter.....	57
7.1.2.3 Övriga.....	59
7.1.2.4 Bibliotekarier.....	60
7.1.2.5 Sammanfattning.....	61
7.1.3 Biblioteket och informationskompetensen.....	62
7.1.3.1 Utbildningsansvariga.....	62
7.1.3.2 Studenter.....	62
7.1.3.3 Övriga.....	63
7.1.3.4 Bibliotekarier.....	64
7.1.3.5 Sammanfattning.....	64
7.2 Användning av informationsresurser och informationservice.....	65
7.2.1 Utbildningsansvariga.....	65
7.2.2 Studenter.....	68
7.2.3 Övriga.....	71
7.2.4 Bibliotekarier.....	72
7.2.5 Sammanfattning.....	73
7.3 Biblioteket i den föränderliga högskolevärlden.....	74
7.3.1 Utbildningsansvariga.....	75
7.3.2 Studenter.....	76
7.3.3 Övriga.....	78
7.3.4 Bibliotekarier.....	79
7.3.5 Sammanfattning.....	79
7.4 Bibliotekariens roll nu och i framtiden.....	81
7.4.1 Utbildningsansvariga.....	81
7.4.2 Studenter.....	83
7.4.3 Övriga.....	84
7.4.4 Bibliotekarier.....	85
7.4.5 Sammanfattning.....	86
8. Analys och slutsatser.....	88
8.1 Målgruppens behov och önskemål.....	88
8.2 Hur kan biblioteket utveckla ett väl fungerande samarbete med lärare?.....	91
8.3 Hur ska informationsförsörjningen vid de mindre högskolorna se ut i framtiden?.....	93
8.4 Hur kommer informationsförsörjningen vid Campus Helsingborg att utformas?.....	96
8.5 Sammanfattning.....	99
9. Modell och avslutande diskussion.....	100
10. Litteratur och referenser.....	103

Bilagor

1. Intervjufrågor för studenter
2. Intervjufrågor för bibliotekschefer/bibliotekarier
3. Intervjufrågor för utbildningsansvariga
4. Intervjufrågor för övriga inblandade

1. Förord

”Universum (som andra kallar bibliotek), består av ett obestämt eller kanske ändlöst antal hexagonalgallerier, med stora ventilationsbrunnar i mitten, vilka är omgivna av mycket låga balustrader. Från alla hexagoner kan man i all oändlighet se de lägre och övre våningarna. Galleris placering är invariabel. Tjugo hyllor, fem långa hyllor på varje sida, täcker alla sidor utom två. Deras höjd, som är lika med avståndet från golv till tak, överskrider knappast en ordinär bibliotekaries längd. En av de öppna sidorna vetter mot en trång hall som mynnar ut i ett annat galleri, identiskt med det första och med alla de övriga. På hallens vänstra och högra sida finns två minimala kabinett. I det ena kan man sova stående, i det andra kan man tillfredsställa sina naturbehov. Här går spiraltrappan förbi, den som leder ner i avgrunden och upp mot det fjärran. I hallen finns en spegel som troget återger allt synligt. Människorna brukar, tack vare denna spegel, dra den slutsatsen att Biblioteket inte är oändligt (om det verkligen vore det, varför då den illusoriska återspeglning?). Jag föredrar att drömma om att de polerade ytorna symboliserar och lovar det oändliga. Ljuset kommer från några runda frukter som bär namnet lampor. Det finns två i varje hexagon: placerade mitt emot varandra. Ljuset som de utsänder är otillräckligt och outsläcktigt”¹

¹ Borges, *Biblioteket i Babel* s.31

2. Inledning

Snabba förändringar i tekniken öppnar nya vägar till information. Befintlig kunskap blir snabbt föråldrad och vi alla måste vara beredda på att tillägna oss kunskap under hela livet i ett livslångt lärande. Med de förutsättningarna är det väldigt svårt att konstruera en bra och alltid fungerande modell för informationsförsörjningen.

Vi vill presentera de möjligheter för små högskolor för uppbyggandet av informationsförsörjningen, som har provats i praktiken eller utretts i litteraturen under 1990-talet. Utöver detta har vi gjort en empirisk undersökning, där vi undersöker de behov och önskemål om informationsförsörjningen som finns hos användarna. Vår undersökning kommer att utmynna i förslag på hur man kan bygga upp informationsförsörjningen på nya högskolor. Tidsramarna har styrt vårt val att studera några möjliga alternativ för hur informationsförsörjningen kan organiseras. Det finns fler som vi inte har möjlighet att undersöka i vår studie, men ämnet kan säkert vara aktuellt för framtida studier.

Med den nya teknikens frammarsch under 1990-talet kan/måste man på högskolorna börja tänka i nya banor vad det gäller verksamheten och inte minst i fråga om informationsförsörjningen. Framgångar för en högskola kan till och med bero på personalens uppfinningsrikedom. Det är bara positivt att man inte behöver göra ”som man alltid har gjort” utan att man rentav blir tvungen att experimentera.

Under 1990-talet har det uppstått stora skillnader i utformningen av informationsförsörjningen på högskolorna. Inte minst gäller det små högskolor som ofta utmärker sig med att vara antingen politiska eller regionala storsatsningar vilket gör att uppbyggandet måste ske snabbt och vara väl genomtänkt. Å ena sidan för att hitta sin egen nisch bland andra högskolor och gynna regionen och därmed vara attraktivt i konkurrensen om studenterna. Å andra sidan för att visa upp ett bra resultat för sina uppdragsgivare, vilket oftast resulterar i ökade resurser. Inget hindrar dock att även större högskolor kan använda sig av de möjligheter som vi kommer att presentera.

Vi ville ha en verklighetsförankring för vår studie. Eftersom planeringen pågår för Helsingborgs högskolefilial så passar den väldigt bra att använda som exempel. Den modell vi kommer att presentera kan var en möjlig modell för Helsingborg, men den är av rätt allmän karaktär. Uppsatsen är alltså inte ett uppdragsarbete.

2.1 Begreppsförklaringar och förkortningar

Informationsförsörjning är ett begrepp som används inte så ofta i det dagliga språket och vi tycker att det kan var lämpligt att förklara det här eftersom det är det vår uppsats handlar om. Enligt Nationalencyclopedin är innebörden följande:

”Informationsförsörjning, sammanfattande benämning på de verksamheter som bedrivs vid t.ex. informationscentraler, bibliotek, arkiv och museer. Ett

informationsförsörjningssystem består av referenssystem, t.ex. kataloger och databaser, som organiserar och visar vilka informationskällor som finns, beståndssystem, t.ex. bibliotek, som tillhandahåller dem, och kommunikationssystem, t.ex. transporter och förbindelser, vilka förmedlar kontakten mellan användaren och de två andra systemen.”²

men informationsförsörjning kan även förklaras på ett enklare sätt beskrivas som

“(…)en verksamhet vars syfte är att underlätta sökning av information eller kunskap som behövs i olika typer av problemlösningsarbete.”³

Ett annat begrepp som har blivit ett modeord i högskolevärlden är informationskompetens vilket vi kommer att gå in utförligare på i kapitel 6.3 men det kan på ett enkelt sätt definieras som

“(…)förmåga att söka, kritiskt värdera och kreativt utnyttja information.”⁴

En undervisningsform som fått genomslag på senare år och som kommer att vara rådande på en del av de nya utbildningarna vid högskolefilialen i Helsingborg är PBL – problembaserat lärande. Det är en pedagogisk metod som ofta används på nya utbildningar och den anses lämpa sig bra för det livslånga lärandet. Metoden bygger på tre grundpelare: problemformulering, självstyrd inläring och arbete i grupp. Individens egna frågor omsätts i problemformuleringar, varefter man identifierar ett kunskapsbehov, och skaffar sig den kunskapen som behövs, tillämpar den på problemet för att sedan utvärdera processen.⁵

I avsnitten om högskolorna i Helsingborg, Kalmar och Halmstad, samt i resultatredovisningen kommer vi att använda förkortningar som betecknar vilket ämne de intervjuade studenterna läser:

SO – studerande på en utbildning med socionominriktning,

TE – studerande på en utbildning med teknisk inriktning,

ST – studerande på en utbildning med statsvetenskaplig inriktning.

Högskolefilialen i Helsingborg kommer att ha samlingsnamnet Campus Helsingborg, vilket vi i uppsatsen förkortar:

CH – Campus Helsingborg.

² Nationalencyclopedin, b. 9, s. 455

³ Höglund/Persson, *Information och kunskap* s. 12

⁴ Hagerlid, *Studenternas bibliotek. En analys av högskolebibliotekens utveckling* s. 49

⁵ Klein, *Biblioteket och informationskompetensen* s. 15

3. Syfte med frågeställningar

Vår uppsats går ut på att undersöka erfarenheter av att bygga upp informationsförsörjningen i nya högskolor på mindre orter med icke akademisk tradition i Sverige. Utifrån detta vill vi komma fram till hur högskolan i Helsingborg skall bygga upp informationsförsörjningen och vilken bibliotekets roll kommer att bli.

För att belysa olika aspekter har vi formulerat följande frågeställningar:

- Hur tillgodoser man de utbildningsansvarigas behov när det gäller
dels informationservice
dels informationsresurser?
- Hur tillgodoser man studenternas behov när det gäller
dels informationservice
dels informationsresurser?
- Hur organiseras informationsförsörjningen för högskolefilialen i Helsingborg och vilken roll har bibliotekarien i sammanhanget?

4. Metod och urval

Vi har gjort en tvådelad undersökning som består å ena sidan av litteraturstudier och å andra sidan av den empiriska undersökningen. Vi har valt att göra litteraturstudien som tar upp den delen av de nya idéerna kring informationsförsörjningen som redan är mer eller mindre tillämpade i Sverige eller utomlands. För att ha en verklighetsanknytning använder vi oss av båda fakta och empirisk material från uppbyggandet av Campus Helsingborg. Till detta kommer en mindre undersökning av informationsförsörjningen på högskolorna i Halmstad och Kalmar.

Den empiriska undersökningen bygger på kvalitativa intervjuer med enskilda personer och gruppintervjuer. Med intervjuerna vill vi få igång en diskussion kring ämnet. För att få studenternas och lärarnas syn på informationsförsörjningen hade det varit en möjlighet för oss att göra en enkät, vilket vi dock har valt bort. Å ena sidan för att tiden inte hade räckt till. Å andra sidan för att vi ansåg det vara nödvändigt att intervjua så många inblandade i uppbyggandet av Campus Helsingborg som möjligt och dessutom ville vi ha jämförelsematerial med personlig prägel från andra högskolor.

Högskolorna i Halmstad och Kalmar valde vi därför att de är relativt nya och har disparata utbildningar, som det kommer att bli i Helsingborg. Biblioteken på dessa högskolor har nya lokaler, något som vi hoppas utformningen av informationsförsörjningen har kunnat påverka. Biblioteket i Halmstad fick nya lokaler 1996 och i Kalmar ska man öppna ett nytt bibliotek i februari 2000.

Respondenterna utgörs av utbildnings- och planeringsansvariga för Campus Helsingborg, bibliotekschefer och bibliotekarier, studenter och övriga inblandade.

Vi intervjuade tre utbildningsansvariga för de nya utbildningarna och en prefekt för en av de befintliga utbildningarna i Helsingborg. Dessutom har vi intervjuat två planeringsansvariga för Campus Helsingborg, samt två studeranderpresentanter i planeringsgruppen vid Lunds universitet. I Helsingborg intervjuade vi den nuvarande bibliotekarien och den före detta bibliotekarien vid högskolebiblioteket. Dessutom intervjuade vi en representant för kommunen och en grupp bestående av tre personer som är produktområdesansvariga på IKEA. IKEA är intressant för att dess IT-avdelning är placerad i samma lokaler som högskolan ska flytta in i.

Vi intervjuade studenter som har läst några teminer, i förhoppning att de har hunnit bilda sig en uppfattning om informationsförsörjning vid respektive högskola. I Helsingborg intervjuade vi tre studenter varav en student på en teknisk utbildning och två studenter på socionomutbildningen. I Halmstad intervjuade vi bibliotekschefen och gjorde en gruppintervju med två studenter på teknisk utbildning och en telefonintervju med student på socionomutbildningen. I Kalmar gjorde vi två gruppintervjuer. En med bibliotekschefen och avdelningsansvariga bibliotekarier. Den andra med tre studenter varav två från teknisk utbildning och en från beteendevetenskaplig utbildning. Tanken var att intervjua studenter på liknande utbildningar som de idag förekommande i Helsingborg, för att få ett jämförbart material. Sammanlagt gjorde vi 19 intervjuer.

Förutom intervjuerna genomförde vi informella samtal med ett antal personer med anknytning till Campus Helsingborg. Dessutom fick vi en mängd nya idéer under arbetets gång, som i sin tur ledde till samtal med personer, vilka har utvecklat ett annorlunda samarbete inom högskolevärlden. Exempelvis samarbete mellan folk- och högskolebibliotek och samarbete mellan företag och högskolebibliotek.

4.1 Utformningen av intervjufrågorna

Vi har använt oss av fyra olika frågeformulär:

- Intervjufrågor för studenter (bilaga 1);
- Intervjufrågor för bibliotekschefer/bibliotekarier (bilaga 2);
- Intervjufrågor för utbildningsansvariga (bilaga 3);
- Intervjufrågor för övriga inblandade. (bilaga 4).

Alla frågeformulären består av sex block, vilka innehåller lite olika formulerade frågor beroende på vem frågorna ställs till. Blocken består av diskussion kring följande områden:

- introduktion, där vi får personliga uppgifter, bakgrund osv,
- informationsförsörjningen och bibliotekets roll i det,
- upplevelser och uppfattningar om det konkreta biblioteket, biblioteksvanor och biblioteksanvändning, förslag till förbättringar,
- användning av informationsresurser och informationsservice,
- framtiden för biblioteken,
- bibliotekariens roll nu och i framtiden.

Vi har tagit oss friheten att inte följa, varken frågorna eller blocken alltför strikt, utan vi kommer att låta respondenten röra sig ganska fritt inom ämnesområdena efter en utförlig introduktion till hur intervjun kommer att vara uppbyggd. Vi har bestämt att inte ha fasta följdfrågor utan de får uppkomma under intervjuens gång.

4.2 Genomförandet av intervjuerna och bortfall

Intervjuerna genomfördes under oktober och november 1999. Innan vi gav oss ut på ”riktiga” intervjuer, gjorde vi i oktober en pilotintervju med bibliotekarien på Forskningspolitiska institutet vid Lunds universitet för att få synpunkter på intervjufrågorna. Efter den modifierade vi frågorna något.

Intervjuerna spelades in på band om respondenten godtog detta. En person ville dock inte bli inspelad. Intervjuerna var beräknade att ta cirka en timme, men i verkligheten varierade de i längd lite beroende på samtalets karaktär.

Vi tog i första hand kontakt med respondenterna via e-post. I brevet berättade vi kort om vår undersökning och varför vi ville intervju just dem. Vi ringde sedan upp personerna för att bekräfta den tid för intervjun som vi hade som förslag i e-brevet.

Studenterna gick inte att nå via e-post. De adresser som vi hittade via Internet på studenternas hemsidor verkade inte användas. Vi tog därför kontakt med studenterna via telefon enligt de kurslistor vi fått av institutionssekreterarna. Det var mycket svårt att få studenterna att ställa upp på intervju och generellt verkade det vara så att studenterna var mer villiga att medverka via telefonintervju. I några fall krävde de även belöning för att skänka bort en timme av sin fritid, vilket vi inte hade möjlighet att ställa upp på.

Trots att vi hade kommit överens om ett möte, dök studenter i vissa fall inte upp på avtalad tid. Det medförde ett visst bortfall vilket i sin tur ledde till gruppintervjuer med ett mindre antal studenter och en oplanerad telefonintervju. Från början hade vi tänkt att göra två gruppintervjuer, varje grupp bestående av fyra studenter. I praktiken blev det två studenter i den ena gruppen och tre i den andra.

Bland positiva erfarenheter kan nämnas de gruppintervjuer som IKEA och bibliotekschefen i Kalmar arrangerade på eget initiativ. Det gav en intressant blandning av åsikter på grund av att personerna hade olika syn på informationsförsörjningen beroende på deras arbetsuppgifter

5. Bakgrund

Vi har gjort en tvådelad undersökning som består av en litteraturstudie och en empirisk undersökning. I båda delarna kommer vi att presentera informationsförsörjningen på högskolan sett ur olika vinklar: studenternas, lärarnas och forskarnas. Vilka är deras förväntningar och önskemål? Vi vill dessutom undersöka vilka samarbetsmöjligheter det finns inom och utanför högskolevärlden och se vilken högskolans roll är gentemot sina användare och omvärlden.

Högskolefilialen i Helsingborg, högskolorna i Halmstad och Kalmar utgör en del av bakgrunden. De delar av den empiriska undersökningen som behandlar bibliotek och framtidsvisioner för utvecklingen av informationsförsörjningen på respektive högskola kommer vi att väva samman med det övriga materialet om högskolorna. Det är lämpligt att presentera de delarna i bakgrunden eftersom intervjuerna gav oss tankar som vi sedan har följt upp i litteraturen. Det är också intressant att iaktta om målsättningarna och användarnas syn på informationsförsörjningen skiljer sig åt.

5.1 Helsingborg och dess förutsättningar

Helsingborgs stad med sina 84 494 invånare och alldeles utmärkta läge vid Öresund är centrum för nordvästra Skåne. Staden har både historia och stil, vilket säkert bäddar för en lysande framtid inom högskolevärlden.⁶

Genom informella samtal med de inblandade i uppbyggandet av Campus Helsingborg har det framkommit att nordvästra Skåne skiljer sig från övriga Sverige i att det inte är lika tätt mellan högskolorna i förhållande till antalet invånare, som i andra delar av landet.

I Helsingborg har det alltid funnits ett rikt näringsliv som nu måste vara berett på att ändra sin inriktning för att fortsättningsvis vara konkurrenskraftigt. Stora och materialkrävande industrier har lagts ner, vilket gjorde att sysselsättnings- och omskolningsfrågorna hamnade i fokus.

“(...) utvecklingen framåt i tiden i avancerade regioner kommer att innebära en övergång från industri- till K-samhället, d v s ett samhälle uppbyggt på växande komplexitet, kunskap, kreativitet, kommunikationer och en utvecklad roll för kulturmiljön.”⁷

För att uppnå detta krävs en tillväxt av kompetent högskoleutbildad arbetskraft vilket även professor Åke E. Andersson talar om. Han är professor vid Institutet för Framtidsstudier. Andersson har engagerats som ledare för projektet nordvästra Skånes utveckling som initierades av Stiftelsen Nordvästra Skåne.⁸

⁶ <http://www.helsingborg.se>

⁷ Andersson, *Nordvästra Skånes utveckling. Fakta – visioner* s. 11

⁸ Stiftelsen Nordvästra Skåne är ett samarbetsorgan mellan kommuner och näringsliv i nordvästra Skåne, med målsättning att stärka och vidareutveckla regionen och kompetenssituationen i ett större perspektiv.

Projektet tog sin början 1994 och syftet var att under några symposier utarbeta visioner för regionens utveckling. Som ett resultat av symposierna utarbetades kunskapsstrategier för nordvästra Skåne, där det bland annat påpekas att för att leva upp till samhällets krav måste utbildningarna på högskolan i Helsingborg anpassas till arbetsmarknadens förväntningar. Kognitiva, informativa och interaktiva yrken har tagit över från de fysiskt varuhanterande yrkena, vilket innebär att högskolan måste kunna stå i spetsen för alla förändringar. Ett samarbete i hela Öresundsregionen och en orientering på det lokala näringslivets behov måste vara styrande när det planeras nya utbildningar vid högskolan i Helsingborg.⁹

5.1.1 Högskolan i Helsingborg

Helsingborgs högskola grundades 1989 som en försöksverksamhet för en 2-årig högskoleingenjörsutbildning inom ramen för Lunds universitet. I ett senare skede startades även en vårdutbildning, vilken i januari 1999 flyttades till Vårdhögskolan i Lund. För att utvidga högskolans ämnesområde och tillgodose lokalbefolkningens behov startades socionomutbildningen 1998. Dessutom finns det ca 20 fristående kurser inom samhällsvetenskap, humaniora och naturvetenskap. Läsåret 1998/99 fanns det 568 helårsstudieplatser och totalt ungefär 820 studenter på högskolan.¹⁰ Högskolans undervisning bedrivs idag i f.d. Clemensskolans lokaler. Huvudman för högskolan är Lunds universitet. I planeringen av utbildningarna har högskolan ganska fria händer men de fristående kurserna styrs helt av respektive institution vid Lunds universitet.¹¹

Ingenjörsutbildningarna utgör även idag den största delen av verksamheten vid Helsingborgs högskola. Bakom ingenjörsutbildningarna står LTH – Lunds Tekniska Högskola. Det utbildas högskoleingenjörer i bygg-, elektro-, kemi- och multimediateknik, och från hösten 1998 även i produktionsteknik och programvaruteknik. Det finns möjlighet att starta med ett tekniskt basår med garanterad plats efter avslutat år på de flesta av högskolans program, i synnerhet programvaru- och byggt teknik, vilka i dagsläget har svårt att fylla sina platser. De flesta utbildningarna är treåriga och examenstiteln efter avslutad utbildning är Bachelor of Science. Man kan även fortsätta på en civilingenjörsutbildning och söka till en avkortad studiegång vid LTH.¹²

Socionomutbildningen omfattar 140 poäng och är en bred utbildning som ger möjlighet till socialt arbete inom olika arbetsområden, t ex med barn och ungdom eller med drogmissbrukare. Efter avslutade studier avlägges socionomexamen.¹³

⁹ Andersson s. 103

¹⁰ Utredningsenheten, Lunds universitet. *Sammanställning*

¹¹ <http://www.hbg.lth.se>

¹² Ibid

¹³ Ibid

5.1.2 Biblioteket på högskolan i Helsingborg

Eftersom Helsingborgs högskolefilial utgör en del av Lunds universitet kommer biblioteket på högskolan troligtvis att vara en del av biblioteks nätverket Finn som förenar nästan alla av de ca 180 institutionsbiblioteken vid Lunds universitet och där även universitetsbiblioteket (UB) ingår.¹⁴ Lunds UB i sin tur består i dagsläget av UB-Gem: enheten för universitetsgemensam service och utveckling; UB1: huvudbibliotek för humaniora, teologi, juridik och samhällsvetenskap; UB2: huvudbibliotek för naturvetenskap, teknik och medicin; UB-IT: IT-enheten.

Biblioteket på Campus Helsingborg är idag beläget i relativt små lokaler på f.d. Clemensskolan. Biblioteket ansvarar utöver litteratur- och informationsförsörjningen även för en del av vaktmästeriets arbetsuppgifter, exempelvis upplysningstjänster, försäljning av diverse kontorsmaterial och kopieringskort för användare.

Bibliotekets målgrupp är enligt bibliotekarien studenter och lärare. Därutöver kommer ofta de studenter som har läst i Helsingborg och bor i staden, men för tillfället läser någon annanstans. Det finns referensexemplar och några enstaka utlåningsexemplar av kurslitteratur för en del av utbildningarna som bedrivs på högskolan. Studenterna på de nyaste utbildningarna och fristående kurserna måste hitta andra vägar för sin litteraturförsörjning. Det finns möjlighet att få aktuella böcker via Lunds UB. I praktiken tar detta mellan 2 och 3 veckor, vilket innebär att lånetiden redan har gått ut när studenten får den aktuella boken (lånetiden är 14 dagar på kurslitteratur vid Lunds UB).

Den f.d. bibliotekarien på högskolan i Helsingborg säger att från biblioteket har man hela tiden gjort allt för att användarna skall vara nöjda. Brist på resurser låg dock till grunden för de flesta problemen. Bibliotekets små lokaler bidrog till personlig service då personalen kände studenterna. Kontakter med lärarna var också lätta att knyta, för att hela CH var ju så behagligt liten och man träffades sinsemellan ganska mycket.

Enligt vikarierande bibliotekarien använder de studenter som kommer till biblioteket mest kurslitteratur och övningsböcker till kurslitteratur och de verkar föredra datasalar framför datorerna på biblioteket. Bibliotekarien tror inte att studenterna är nöjda med litteraturutbudet. TE och studenter från vissa av de fristående kurserna använder biblioteket flitigast enligt bibliotekarien. SO och humanisterna verkar vända sig till folkbiblioteket.

En del studenter säger sig inte alls använda biblioteket för att, som en SO uttrycker det
” Vi är inte välkomna där. (...)de har ju ingenting för oss. (...)”

Det tilldelas fortfarande nästan inga resurser för biblioteket, varken för inköp av litteratur eller för nya tjänster, säger den vikarierande bibliotekarien under intervjun. Hon är den enda bibliotekarien på CH och har till sin hjälp en ALU-anställd. Orsaken till bristfällig ekonomi kan enligt bibliotekarien vara, att de utbildningar som idag finns i Helsingborg styrs av Lunds universitet och det finns inga medel för att bygga upp ytterligare ett

¹⁴ <http://www.lub.lu.se/organisation/uborg.html.sv>

bibliotek vid sidan av de institutionsbiblioteken som redan finns vid Lunds universitet. För att få resurstöd från annat håll än Lunds universitet, behöver biblioteket på CH en ordentlig marknadsföring, vilket är närmast omöjligt att genomföra med de personalresurser och den arbetsbörda som finns idag. Alla frågor och problem löser bibliotekarien i samråd med olika enheter vid Lunds universitet. När det gäller penningmedel, då kan bibliotekarien inte riktigt förklara, vem hon vänder sig till och vem som står för verksamhetens materiella basis.

5.1.3 Framtiden för Campus Helsingborg

En arbetsgrupp inom Lunds universitet tillsattes våren 1997 med uppdrag att avge förslag för fortsatt högskoleutbildning i Helsingborg. Arbetsgruppens förslag fastställdes av universitetsstyrelsen 1997-11-07. Då fastställdes att Campus Helsingborg (CH) är namnet på Lunds universitets enhet i Helsingborg. CH kommer att ha ingenjörsutbildningar, socionomutbildning, hotell-, turism- och restaurangutbildning (HTR), media- och kommunikationsutbildning (CoC), biologiutbildning och fristående kurser. Beslutet innebär att det kommer finnas ca 1 000 helårsstudieplatser totalt år 2000. Det finns också målsättningar för den långsiktiga utbyggnaden av högskoleutbildningen i Helsingborg till 2500 - 3500 studentplatser fram till år 2003. Den påtänkta, allmänna utvecklingen för Helsingborgs stad kommer att ge konsekvenser även för högskolan. Det är tänkt att år 2005, då arbetet med Södertunneln, vilket skall utgöra en del av landförbindelsen mellan Helsingborg och Helsingør, påbörjas, kommer det att finnas ca 4 000 studieplatser vid högskolan. Järnvägstunneln till Danmark planeras vara invigd år 2015 och högskolan planeras då ha vuxit till 10 000 studieplatser.¹⁵

Campus Helsingborg kommer att lokaliseras i den s k Tretornsfastigheten som byggdes i början av 1900-talet för att tillgodose behovet av fabrikslokaler till Helsingborgs Gummifabrik. Fastigheten ägs idag av försäkringsbolaget SPP och förvaltas av dess dotterbolag Celexa Fastighetskapital AB. Den totala bruttoarean inom fastigheten omfattar ca 57 000 kvm och av denna kan de närmaste åren ca 30 000 kvm frigöras för högskoleetableringen, varav biblioteket får 255 kvm. Idag har nya företag har flyttat in i Gummifabrikens gamla lokaler. Bland dem är IKEA det största och viktigaste, som nyligen har inrett lokaler för sin IT-avdelning.¹⁶

Framtiden innebär med stor sannolikhet att gränsen mellan högskolans verksamhet och näringslivet blir allt otydligare genom att företagens krav på högskoleutbildad personal ökar så försöker man knyta studenterna till sig genom att t ex samarbeta med utbildningarna vad det gäller examensarbeten. Dessutom har de som planerar för högskolan all anledning att tro att bidragen från företagen vad avser utrustning, lokaler, forskningspengar kommer att öka. Högskolans etablering gör att Tretorn-området drar till sig nya företag, vilket i sin tur bidrar att göra området livfullt och attraktivt.

¹⁵ Siffror från Utvecklingsprogram för Campus Helsingborg i Tretornsfastigheten, Stadsbyggnadskontoret FFNS (Sweco)

¹⁶ Ibid

På vårterminen 2000 kommer de första kurserna som ingår i hotell-turism-restaurang (HTR) utbildningen att starta. Hela utbildningen kommer igång höstterminen 2000 och omfattar 160 poäng. Utbildningsprogrammet HTR är unikt i många avseenden. Studenterna kommer t ex att ha gemensam studiegång under hela utbildningen, oberoende av senare inriktning. Dessutom kommer studierna från början att knytas an till de aktuella branscherna genom att fallstudier hämtas från Öresundsregionens näringsliv. Delar av utbildningen kommer att förläggas till Danmark. Senare årskurser beräknas fullfölja delar av utbildningen även i andra länder. Målet är att i första hand göra hela regionen till ett samarbetsfält för den nya utbildningen.¹⁷

Media- och kommunikationsutbildningen – College of Communication (CoC) – kommer i sin helhet igång höstterminen 2000. Vissa fristående kurser kommer dock att ges redan vårterminen 2000. CoC är en magisterutbildning vilken omfattar 80 poäng. De sökande måste alltså ha 80 högskolepoäng när de söker, för att vara behöriga. Utbildningen förutsätts ha tre integrerade inriktningar: en vetenskaplig, en konstnärlig, samt en med praktisk kompetens. Utbildningen kommer att bestå av tre huvudblock: kommunikation & kognition, skapande kommunikation, samt IT & multimedia. För att CoC på sikt skall kunna erbjuda utbildning av internationell kvalitet krävs aktiv forskning i miljön. Helsingborgs stad har i avsikt att just inom detta område skapa ett *“eget ansikte”*¹⁸ för högskolan och kan tänkas bidra med en del medel både för uppbyggnad och utveckling av CoC.

HTR och CoC kommer att bli relativt oberoende av Lunds universitet även om ett samarbete är oundvikligt i uppbyggnadsskedet och kompetensen kommer till största delen att hämtas från Lund. Marinbiologiutbildningen kommer dock längre att vara knuten till institutionen vid Lunds universitet. Den kommer också att startas höstterminen 2000 och avser 160 poäng. På lite längre sikt finns det planer på att bygga ett akvarium i anknytning till havet där man kan studera marinbiologiska omständigheter som är speciella just för Helsingborg - Helsingør området. Forskningen kommer att bli en del av det naturvetenskapliga samarbetet mellan universiteten i Lund och Köpenhamn.

Ledningsgruppen för Lunds universitets verksamhet i Helsingborg har utarbetat en strategisk plan för Campus Helsingborg, vilken vi tycker är bra att delvis redovisa här:

”(...)

- *Campus Helsingborg (CH) skall vara en högskola som utifrån den styrka det innebär att ingå i en etablerad universitetsorganisation utvecklar nya utbildnings- och forskningsområden. Verksamheten ska utformas så att den är till gagn för såväl regionen som LU. CH skall vara en regionens högskola med universitetets nationella och internationella tyngd.*
- *I sin samverkan med näringslivet skall Campus Helsingborg fr a vända sig mot mindre och medelstora företag.*
- *Nya programutbildningar inom Campus Helsingborg skall fr a utgöras av unika utbildningsområden som utgår från regionala förutsättningar. Sådana*

¹⁷ ur intervjun med ansvarig för HTR-utbildningen

¹⁸ Sammanträdesprotokoll för ledningsgruppen för Helsingborgs högskola

programutbildningar skall ha en egen forskningsbas vid Campus Helsingborg.

- *Campus Helsingborg skall sträva efter att skapa något som utmärker all utbildning vid Campus Helsingborg (...).*
- *I all planering och genomförande av utbildning och forskning skall mekanismer för att undvika konkurrens och splittring mellan LU och CH byggas in.*
- *CH skall utgöra en naturlig del inom Öresundsuniversitetet.*
- *År 2003 skall hela CH vara samlat i Tre Tornfabriken ”.¹⁹*

I den nya högskolan i Tretornlokalerna skall biblioteket enligt ett remissvar från Planeringsenheten vid LU

“(...) svara för biblioteksservice för all utbildning som är förlagd till Helsingborg. (...)Det är därför självklart med hänsyn till att varje utbildning omfattar förhållandevis små studentgrupper och därmed små “kundgrupper” att ett bibliotek av detta slag inte kan byggas upp så att det innehåller ett bestånd som tillgodoser de studerandes alla litteraturbehov. Inriktningen måste därför i huvudsak vara – och har hittills varit – på referenslitteratur och kurslitteratur. (...) Projektarbeten och examensarbeten liksom en planerad inriktning på problembaserat lärande som en pedagogisk profil i Helsingborg ställer stora krav på biblioteksservice.

Lösningen på detta problem måste grundas på samverkan med andra biblioteksresurser än de som fysiskt finns tillgängliga i Helsingborg (...) Datorer kommer att utgöra ett centralt hjälpmedel både för att lokalisera litteratur men också för att finna information i sig. Samtidigt måste litteratur rent fysiskt kunna göras tillgänglig på ett enkelt och förhållandevis snabbt sätt för studenter i Helsingborg trots att verksamheten bedrivs 50 km från Lund. (...)”²⁰

5.1.4 Vision om informationsförsörjningen på Campus Helsingborg

De utbildningsansvariga planerar mycket undervisning på CH enligt de moderna pedagogiska metoderna, bl.a. PBL. Studenterna kommer att få en grund i ämnena och attityd för det livslånga lärandet. Tack vare ett internationellt samarbete och näringslivskontakter kommer studenter att få en bred insyn i moderna samhället, vilket också utgör en grund till fortbildningen. Utbildningarna skall anpassas såväl till regionens behov som till hela samhällets efterfrågan.

En utbildningsansvarig menar att studenterna kommer att jobba väldigt mycket som forskare själva - söka och sammanställa information. Då behöver de mycket hjälp av bibliotekarierna, eftersom litteraturen är mycket mindre given. Informationen måste vara

¹⁹ *Strategisk plan Campus Helsingborg, Lunds Universitet, utkast 2*

²⁰ *Remiss: Utvärdering av biblioteksverksamheten vid Lunds Universitet 1999-10-04*

färsk för att vara intressant. I och med samarbetet med näringslivet så kommer hel del av informationen inte vara av den traditionellt akademiska karaktären.

Biblioteket skall enligt de utbildningsansvariga vara centralt beläget inom högskolan, rent fysiskt och funktionsmässigt.

“ (...)Biblioteket är ett nav kring vilket verksamheten cirkulerar. Och det är där man så att säga hittar det man ska jobba med. (...)Det är ju hjärtat, som jag upplever det, i universitetsvärlden. (...) Så måste det också bli i Helsingborg.(...) Det ska bli en sådan här luftig öppen miljö där man kan hitta små minimiljöer, att man skulle kunna jobba kreativt, men samtidigt vara nära resursbasen, dvs bibliotekarier och kärnan. Och det skulle liksom likna någonting av det man kallar learning centre. (...)Man får en naturlig kontakt när biblioteket ligger i centrum av verksamheten. Att man strömmar in och ut och det är sällan man går till, utan man mer eller mindre automatiskt är där, där man jobbar. Och så slipper du den här fysiska friktionen av att avbryta sitt arbete, ta på sig och gå ut till biblioteket. Istället så kommer du att kunna gå ut ur ditt tjänsterum och liksom gå en sväng in på biblioteket och sen tillbaka. Så att det kommer ju bli mer ett vardagsrum i en bostad.”

Informationsförsörjningen skall enligt de utbildningsansvariga vara anpassad till studenterna som målgrupp och kunna omorganiseras för forskningen vid behov. Studentarbetsplatser i form av läs- och datorarbetsplatser skall enligt dem finnas nära till fysiska medier och kompetent hjälp. De övriga inblandade och studenterna vill också koncentrera kompetensen inom informationssökning till högskolan även vid ett tätt samarbete med stadsbiblioteket.

Studenterna har ingen direkt vision om den framtida informationsförsörjningen på CH. Kanske för att studenterna i förhållande till utbildningsansvariga inte ser på informationsbehov ur ett längre perspektiv. Det är främst den f.d. bibliotekarien, de utbildningsansvariga och planeringsgruppen som tänkt på den framtida informationsförsörjningen på CH. Dock finns det inga konkreta visioner om hur den skall se ut. Alla är överens om att informationsförsörjningen är mycket viktig.

En av de utbildningsansvariga föreslår en rent virtuell variant av informationsförsörjningen. De andra tre föredrar mer ”jordnära” varianter i form av ett samarbete med Lunds UB och stadsbiblioteket i Helsingborg framför allt när det gäller fysiska medier. En ST är också mer för det virtuella biblioteket och ser positivt på samarbetet med stadsbiblioteket. Stadsbibliotekets status skulle enligt ST höjas avsevärt om man placerar en del av högskolebibliotekets fysiska medier där. Bibliotekarier ser också en hel del fördelar i ett samarbete med stadsbiblioteket och även med gymnasiebiblioteken för att ge de studieovana grupperna tillgång till lättare teknisk litteratur. Det blir dock svårt att dela på samlingarna och transportera de fysiska medierna mellan biblioteken. Dessutom finns det enligt bibliotekarier ämnesområden som inte är av intresse för folkbibliotekets målgrupp. Samarbetet med folkbiblioteket nämns också av de övriga inblandade, dock utan att ge konkreta förslag.

Fysiska medier är inget som de utbildningsansvariga anser att man bör satsa stora pengar på.

“(...)när man tittar på utbildningens behov, så är det inte säkert att stora salarna med löpmeter med böcker är det jag ser framför mig, utan jag kan ju se framför mig just möjligheterna att prenumerera på bra tidskrifter,(...) att man har förvisso en rejäl referensavdelning, att man i första hand får hjälp att hitta i informationsfloden (...)”

En av dem har synpunkter på kurslitteratur

“De (kursböcker) kan dom (studenter) ju köpa då. Det finns ju ingenting som säger att man skall låna sånt här undervisningsmaterial, man köper dom, läser in dom, slänger böckerna (högljutt skratt)”

Den nuvarande bibliotekarien har inte någon framtidsvision troligtvis p.g.a. den tunga arbetsbördan. Mer resurser för att bättra på medieutbud, arbetsplatser, användarservice och samarbete med lärare, vore önskvärt. Hon tycker att biblioteket ska integreras med datasalarna och få den tekniska hjälp som behövs för att kunna producera och bistå studenterna med speciellt undervisningsmaterial, t ex video.

Den administrativt ansvarige för CH och bibliotekarierna har som ambition att bilda en slags integration mellan biblioteket och den “lärande” delen av högskolan. Biblioteket skall vara engagerat i det som studenter gör. Informationsförsörjningen skall skötas i samråd, och alla parter skall vara involverade i utvecklingsarbetet. Den administrativt ansvarige vet dock inte om alla involverade i planeringen har samma åsikt angående detta. Bibliotekarierna klagat över att de inte har varit involverade i uppbyggandet av högskolan, utan bara blivit informerade. Enligt de har studenterna inte heller kunnat påverka, vilket bibliotekarierna tycker är ogenomtänkt från planerarnas sida. Studentrepresentanterna i ledningsgruppen påpekar att informationsförsörjningsfrågorna och därmed diskussionen kring biblioteket inte har haft den tyngd som man hade önskat. Det är dock en bra och öppen stämning och studenterna hoppas på att få föra fram sina synpunkter inom kort. Man involverar personalen i undervisningen genom att knyta täta kontakter med lärarna redan på planeringsnivån.

Enligt den administrativt ansvarige är det inte väsentligt att lägga någon större vikt vid det praktiska när man bygger upp ett nytt bibliotek. Hur mycket böcker som står i hyllorna, hur mycket datamaskiner eller hur många läsplatser man har, är enligt honom egentligen inte helt avgörande. Helt avgörande för en fungerande verksamhet är att man har rätt människor. Personalen ska vara kompetent och samtidigt fungera socialt. För att personliga kontakter ska kunna knutas är miljön i de gemensamma utrymmena mycket viktig. En allmän samlingsplats för hela huset i form av en restaurang eller en cafeteria skulle kunna vara en omgivning som gynnar fria kontakter mellan forskare och näringsliv men även mellan studenter och näringsliv, det är alla överens om.

Representanterna från IKEA kommer att jobba i samma byggnad sida vid sida med högskolan, vilket innebär stora fördelar när det gäller ett samarbete. De tror att CoC kan komma till tals som samarbetspartner vid marknadsföringen av olika avdelningar inom IKEA och även hela företaget. LTHs tekniska utbildningar kan utföra projekt som IKEA

ställer sig bakom. Men om biblioteket kan vara nyttigt för företaget finns det ingen uppfattning om.

Alla är överens om att CH måste se framåt, hitta en egen nisch bland andra högskolor, som även kan gagna staden och regionen. Ett utåtriktat samarbete skall absolut inte påverka universitetets starka ställning. Från näringslivets sida vill man dock ha en viss vinst med samarbetet, men man kan även tänka sig sponsra den delen som gynnar även högskolan. Enligt lokalplaneraren vid Lunds universitet skall en företagspark, ungefär som IDEON etableras i Tretorn lokalerna. Tanken är att försöka ha en öppnare struktur än vad det är på Lunds universitet. Tyngdpunkten för informationsförsörjningen skall ligga vid gemensamma funktioner.

5.2 Högskolan i Halmstad

Högskolan i Halmstad var från början en del av Lunds universitet, men sedan mitten av 1980-talet är den självständig och beskriver sig som *"en av Sveriges modernaste och mest expansiva högskolor."*²¹

Det finns drygt 6000 studenter, vilket inkluderar studenter på både program och kurser. Det finns fem institutioner som bedriver utbildning inom ekonomi, humaniora, teknik- och naturvetenskap, samhälls- och beteendevetenskap, samt hälsovetenskap. Högskolan rekryterar studenter från hela Sverige och har dessutom en hel del utländska utbytesstudenter. *"Honnörsorden för oss är kreativitet och entreprenörskap och det genomsyrar all vår undervisning."*²²

5.2.1 Biblioteket på högskolan i Halmstad

I policyn för kvalitetsarbetet vid högskolan i Halmstad nämns biblioteket och man framhåller att biblioteket har en viktig och särskild funktion som informationsförsörjare och utbildare i informationskompetens. Biblioteket skall utgöra ett stöd för personal och studenter vad det gäller IT och den utbildning som krävs inom detta.²³

Bibliotekets anslag för 1999 var 2,6% av högskolans totala budget. För år 2000 har man begärt ökade anslag, 3,1%, berättar bibliotekschefen vid vårt möte med honom.

I en broschyr utgiven av biblioteket/högskolan framställs högskolebiblioteket i Halmstad som en grundläggande pedagogisk resurs och basen för informationssökning och litteraturförsörjning. Man hävdar att biblioteket inte har förlorat i betydelse med tanke på

²¹ <http://www.hh.se/omhogskolan/index.htm>

²² Ibid

²³ <http://www.hh.se/internt/pdf/kvalitetspolicyutkast.pdf>

de elektroniska informationsresursernas framväxt. Samtidigt vill man framhålla att den tryckta boken fortfarande är viktig.

”Boken i pappersformat fångar våra sinnen, brukar idag mer av det skrivna ordet på papper trots Internet och e-post.”²⁴

Den professionella bibliotekarien på högskolebiblioteket i Halmstad skall fungera som en motvikt till informationssamhällets brus. Hon/han blir vägledande i det informationsflödet som sköljer över användaren. Högskolans nya bibliotek är grunden i byggandet av en högskola som står för kvalitet.²⁵

Biblioteket ses främst som en mötesplats där individer och ämnen möts, enligt bibliotekschefen. Man ser också att pedagogiken går mot självständigt arbete och informationssökning, med biblioteket som den naturliga arbetsplatsen.

Bibliotekschefen i Halmstad är såväl chef som systemansvarig och det blir väldigt ”körtigt” för honom ibland, säger han själv. Det finns visserligen en systemavdelning på högskolan, men hittills har biblioteket klarat sig på egen hand, dock med hjälp av tjänster köpta utifrån.

Högskolan i Halmstad är ju relativt ”ung” och eftersom chefen berättade för oss att han var med redan från starten, så undrade vi vilken roll han hade i planeringen av biblioteket. Han tonar ner bibliotekspersonalens och sin egen roll i planeringen. Han säger dock att de var mycket delaktiga när det gällde utformningen av lokalerna.

”(...)man försöker ju tänka sig in i framtiden (...) vilken roll kan biblioteket ha i framtiden (...)det virtuella biblioteket kontra mötesplatsen. (...) Visst diskuterade vi olika sätt då. Men jag menar vår inköpspolitik ändrades ju inte. Vi ändrade ju ändå bara byggnaden.”

En stor fördel för biblioteket är att högskolan datoriserades väldigt tidigt. Bibliotekschefen har nu ansökt om pengar för att biblioteket ska kunna börja ta hand om elektronisk publicering inom högskolan. De publikationer som ges ut på högskolan skall göras tillgängliga via Internet. Han säger att det är inte bibliotekets traditionella uppgift, men poängterar att personalen på biblioteket är ju bra på att organisera, samla och göra källor sökbara. De kunskaperna kommer väl till användning vid elektronisk publicering.

Målgruppen för biblioteket är i första hand studenter och anställda vid högskolan. Bibliotekspersonalen har diskuterat *”den tredje uppgiften som högskolan har - att serva det omgivande samhället”*. Man har diskuterat möjligheten att införa s.k. A-kort som ger full service och B-kort som ger rätt att låna, dock inte kurslitteratur.

Begränsade resurser är naturligtvis ett återkommande problem för informationsförsörjningen. Bibliotekschefen menar att högskolan har en stor ämnesmässig bred och det är svårt för biblioteket att täcka in alla områden. Det finns en risk att de studenter och lärare som är mest aktiva får det de behöver och de andra glöms

²⁴ Högskolebiblioteket i Halmstad (informationsfolder)

²⁵ Ibid

bort. Till sin hjälp har man ett system med kontaktbibliotekarier som inom sina ämnesområden köper in det som behövs. Den rådande personalbristen hindrar dock chefen från att var helt nöjd med kontaktbibliotekariernas arbete.

Chefen förstår inte riktigt frågan om vad målgruppen efterfrågar mest. Han säger att personalen aldrig frågat folk varför de kommer in. Han tror att studenterna kommer för att det är en bra plats att studera på och det är kanske många gånger bara den tjänsten de använder. Sen kommer de som jagar kurslitteratur eller de som gör ett grupparbete och behöver slå i referenslitteratur eller söka i databaser.

Bibliotekschefen vill poängtera att biblioteket egentligen inte har till uppgift att serva studenterna med kurslitteratur. Han beklagar att det fortfarande finns de som tror att biblioteket är till för att låna ut och förse studenterna med kurslitteratur. Bibliotekschefen tror att detta beror på att lärarna inte ger studenterna en rätt bild av vad biblioteket är till för. Biblioteket är till för fördjupningsstudier, menar han.

Vi ber chefen att slutligen säga vad han tycker är bra med biblioteket och då tror han att vi är ute efter en jämförelse med andra högskolor och det vill han inte gå in på. Han vet inte vad som är bra på biblioteket utöver byggnaden. Han säger att biblioteket är tänkt som arbetsplats och att där finns gott om grupprum och tysta läsplatser vilka används flitigt av studenterna. Han medger dock att det borde finnas ännu fler för att kunna täcka behovet.

TE i Halmstad går nästan aldrig på biblioteket, utan bara när de skall slå upp någon konkret sak i en uppslagsbok. Detta kan enligt TE bero på att deras institutioner ligger långt från biblioteket och att där finns det väldigt god tillgång till datorer. Samtidigt är TE medvetna om att tillgången till datorer inte är lika god för alla studerande vid högskolan. TE tror inte heller att de kommer att använda biblioteket så mycket när de väl är ute i arbetslivet. De säger att:

”(...)det är kanske därför vi inte använder biblioteket så mycket för där är ju på nåt sätt gammal kunskap...och det är inte riktigt relevant för oss. I och för sig får man ju efter ett tag gå in och kolla vad som finns innan, inom patent(...)”

5.3 Högskolan i Kalmar

Högskolan har ca 6 500 studenter och antalet kommer att öka de närmaste åren. Man har utbildning och forskning inom naturvetenskap, teknik, sjöfart, samhällsvetenskap, ekonomi, turism, pedagogik och metodik, medieproduktion, språk och humaniora, vårdvetenskap och socialt arbete. Det finns 27 utbildningsprogram. Grundutbildningen utgör 71% av högskolans verksamhet.²⁶

Forskningens profilområden är biomedicin/bioteknik, miljövetenskap, marinekologi, automation och företagsekonomi, men forskning pågår inom de flesta av högskolans

²⁶ <http://www.hik.se/om/>

ämnen. Forskningen utgör 12% av högskolans verksamhet. Högskolan har för närvarande ett 90-tal forskningsprojekt.²⁷

Högskolans totala omsättning var 331 miljoner kr år 1998, och forskningen omsatte samma år 41 milj kr. Bibliotekets del av budgeten 1998 var 4,3 procent, vilket är en ovanligt hög procentandel i jämförelse med andra högskolor.²⁸

5.3.1 Biblioteket på högskolan i Kalmar

I januari 2000 kommer Kalmars nya högskolebibliotek att stå klart, så de mål och det bibliotek som beskrivs här syftar till det nya biblioteket. Tidigare har det funnits institutionsbibliotek i Kalmar, men efter ett väldigt starkt agerande från biblioteksrådet skapade man ett samlat högskolebibliotek som nu flyttar in i nya lokaler.

Utgångspunkten för det nya biblioteket i Kalmar är att skapa en plats där studenterna i stor utsträckning kan klara sig själva, t ex skall studenterna klara in och utlån på egen hand.

Biblioteket har satt dessa mål för sin verksamhet:

- *”ge kvalificerad informationsförsörjning till högskolan;*
- *förmedla god informationskompetens till studenter, forskare och lärare;*
- *arbeta för att informationssökning och informationshantering blir en integrerad del av all undervisning vid högskolan;*
- *utgöra ett Learning Resource Centre för studenterna på högskolan i Kalmar;*
- *utveckla samarbetet med andra bibliotek inom och utom landet.”*²⁹

Bibliotekspersonalen är indelad i tre s k funktionsgrupper: en administrativ grupp som sysslar med ekonomi- och personalfrågor, ADB-frågor och systemadministration; en låne- och informationsgrupp som har direktkontakt med bibliotekets besökare och ansvarar för användarutbildning, tjänstgöring i informationsdisken osv och en förvärvsgrupp som arbetar med att köpa in, ordna och göra bibliotekets mediebestånd sökbart.³⁰

Enligt den framtidsvision som bibliotekschefen i Kalmar utarbetat skall biblioteket vara en mötesplats för studenter och forskare, samtidigt som det skall vara en plats där studenten har tillgång till information via olika informationskanaler. Biblioteket skall ta emot och distribuera information och på så sätt ha en central funktion i högskolans informationsförsörjning. Det moderna högskolebiblioteket måste möta

²⁷ <http://www.hik.se/om/>

²⁸ <http://www.kb.se/bibsam/utredn/treaers/treaersrp.html>

²⁹ <http://www.bi.hik.se/biblnamnd.htm>

³⁰ Ibid

informationsbehoven var och när de uppstår. Chefen menar att den sökkompetens som bibliotekarien besitter blir viktigare än samlingar och viktigare än biblioteket själv.³¹

” *Ett Learning Resource Centre vill vi bli* ”³²
säger han om framtiden.

Bibliotekschefen i Kalmar säger att bibliotekspersonalen har styrt upplägget av det nya biblioteket helt och hållet, såväl rumsmässigt som funktionsmässigt. Han säger att det nya biblioteket skall bli ett öppet hus, studenternas hus, där de får jobba mycket självständigt.

I det nya biblioteket kommer böcker och personal placeras på det första våningsplanet och på det andra kommer studenternas egna arbetsplatser, datorarbetsplatser och grupprum att finnas. Man förutsätter att studenterna redan på institutionsnivå har blivit utbildade i de applikationer de skall använda. Biblioteket ställer apparaterna, men inga tekniska kunskaper till förfogande. Biblioteket kommer inte att ha en stor tyst läsesal, för efter att ha tittat på erfarenheter från andra nya högskolor, så kom man fram till att sådana läsesalar inte längre är gångbara. Man tror från bibliotekets sida mer på de öppna lösningarna och miljön som kommer lära studenterna att respektera varandras arbetsro.

Bibliotekarierna på det nya biblioteket kommer att få en mer pedagogisk roll att strukturera och att hålla kurser i informationssökning. Det blir inte den traditionella bilden av bibliotekarien som ägnar sig åt informationspass och in- och utlån. Det kommer inte längre att finnas en konventionell låne- och informationsdisk. Istället blir det en liten expeditionsdel för utlämning av böcker och flera informationspunkter där personalen då finns ute bland studenterna hela tiden. Vid behov av djupare konsultationer går man till personalens tjänsterum. Bibliotekets kärnverksamhet blir kundmötet.

Användarundervisningen kommer att bedrivas på tre olika nivåer. Biblioteket har ett standardinnehåll som de anser vara lämpligt. I dialog med läraren om utbildningens mål kommer man från bibliotekets sida att anpassa utbildningen efter lärarnas önskemål. Målet med användarundervisningen är att studenterna skall förstå sökprocessen och självklart lära sig att vara källkritiska.

Bibliotekets målgrupp är studenter och högskolans personal, främst då lärarna. Det finns även ett samarbete med näringslivet som mest handlar om patentsökningar, men även viss undervisning förekommer. Det finns en tilltagande forskning i Kalmar vilket främst märks på ett kraftigt ökat antal av beställda fjärrlåneartiklar. Forskarna kommer dock aldrig till biblioteket själv utan använder bibliotekets tjänster över nätet och kommunicerar med bibliotekspersonalen via e-post.

Studenterna efterfrågar mest kurslitteratur. Bibliotekschefen tror dock att utlåningen inte har varit så viktig för biblioteket. Istället har man försökt få studenterna att arbeta i biblioteket och det bibliotekarierna upplever som viktigast i sitt arbete är ”*på-plats-konsultation*”. Kurslitteratur är inte till utlån på biblioteket. Chefen är medveten om att

³¹ Jansson, *Biblioteksvision- framtidens bibliotek- Högskolan i Kalmar*

³² Ibid

studenterna säkert skulle vilja femton exemplar av varje kursbok. Det tillåter dock varken ekonomin eller bibliotekets organisation.

De TE i Kalmar vi pratade med, använder inte biblioteket då de bara erhåller referenslitteratur och köper därför hellre sin litteratur. Den SO i Kalmar använder biblioteket flitigt och tycker att det är det viktigaste i högskolan för annars skulle hon vara tvungen att köpa all kurslitteratur. Hon sitter på biblioteket och läser referensexemplar. Studenternas mer allmänna informationsbehov kommer att tas upp i resultatredovisningen, kapitel 7.2.

Bibliotekschefen funderar i slutet av vår intervju på mindre högskolors situation. Han tror att de måste rekrytera studenter på andra villkor än de större välkända universiteten. Man måste erbjuda studenterna en bra arbetsmiljö där de kan jobba och trivas. Det nya biblioteket i Kalmar skall erbjuda detta.

6. Resultat av litteraturstudier

6.1 Utformningen av informationsförsörjningen på högskolan

“Informationsförsörjning kan beskrivas som en verksamhet vars syfte är att underlätta sökning av information eller kunskap som behövs i olika typer av problemlösningsarbete.”³³

Informationsförsörjning är en verksamhet, där villkoren för dess utformning anges av det aktuella användarsammanhanget, t ex en organisations verksamhet eller den undervisning som bedrivs vid universitet och högskolor. God informationsförsörjning är att ha beredskap för att tillgodose informationsbehov som inte kan förutses på förhand.³⁴

Att identifiera informationsbehov är inte entydigt därför att det finns olika typer av informationsbehov som inte är beständiga i tiden. Regelbundna informationsbehov uppstår då man vill hålla sig löpande informerad om nyheter eller rentav vidga sina vyer inom det arbetsområde man är verksam inom. Särskilda informationsbehov uppstår vid arbetsituationer där man behöver lösa ett problem eller fatta ett beslut. De behoven beror på situationen i vilken informationsbehovet uppstår och styrs av den informationssökandes fysiologiska, känslomässiga och kognitiva behov.³⁵

Tillvaron som idag präglas av snabba förändringar ställer hårda krav. Framgångsrika organisationer är således de som förmår att anpassa sig till förändringar i omgivningen och kan tillgodogöra sig informationen även utanför sitt specialområde vilket även resulterar i insikter om kommande förändringar. Även krav på effektivitet och mångsidighet gör att information vävs in som en strategisk komponent i många produkter och tjänster. Ovanstående gäller främst näringslivet, men man kan applicera detta också på högskolan där tillgången till information är en avgörande överlevnadsfaktor för att hävda sig i konkurrensen.³⁶

Visionen för informationsförsörjningen måste bli bygga på följande åtaganden:

- *”Samhällsutvecklingen går obevekeligen mot ett kunskapssamhälle.*
- *Livslångt lärande och forskning är den hävstång med vars hjälp vårt land skall ta sig från det traditionella industrisamhället till kunskapssamhället.*
- *Små och medelstora kunskapsintensiva företagsetableringar ökar (måste öka) i såväl storstäder som glesbygd för att bidra till att minska arbetslösheten.*
- *Gränserna mellan postgymnasial utbildning och människors livslånga lärande suddas ut.*
- *Förutsättning för utbildning och forskning är goda lärare och bra pedagogik, stimulerande studiemiljö och rika informationsresurser, samt nyfikenhet, läslust och motivation hos de studerande.”³⁷*

³³ Höglund & Persson, *Information och kunskap* s.12

³⁴ *Informationsförsörjningens villkor*, Statskontoret 1990:13, s. 10-11

³⁵ *Informationsförsörjningens villkor* s.14 -17

³⁶ *Informationsförsörjningens villkor* s. 9-10

³⁷ Olausson, *Nutid och framtid för bibliotek och informationscentra* s. 89

6.1.1 Målgruppen och deras behov

Det har gjorts ett stort antal användarundersökningar som berör studenternas användning och nytta av högskolebiblioteket. En del av dessa undersöker bara en viss funktion inom högskolebiblioteket, men kan vara intressanta för att de ger studenternas syn på biblioteket. De flesta av de undersökningarna som vi kommer att redovisa i det här kapitlet har dock en bredare syn på studenternas behov eller bekräftar vår egen undersökning.

Vi har avgränsat oss till studenter, lärare och forskare som högskolans målgrupp och förlitar oss på undersökningar som har genomförts under 1990-talet. De flesta undersökningar ser till studenternas behov och man kan oftast dra slutsatser om studenternas syn på informationsförsörjningen för hela högskolan. Behoven hos lärarna och forskarna undersöker vi i vår empiriska studie. Vi kommer också att ta upp några av de statliga utredningar som berör informationsförsörjningen i den högre utbildningen.

Lars Höglund, professor vid Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap, har genomfört en stor undersökning *Tusen studenter om biblioteket – vanor, attityder och krav*. Undersökningen genomfördes från slutet av vårterminen 1995 till och med slutet av höstterminen 1995. I studien redovisas svenska högskolestuderandes vanor, attityder och krav på biblioteken vid universitet och högskolor. Materialinsamlingen genomfördes via enkät som skickades ut till studenter vid nio högskolor på åtta orter vilket resulterade i 1071 svar. Som ett komplement genomfördes 54 intervjuer. Enligt Höglund skall undersökningen leda till en ökad medvetenhet om högskolans informationsförsörjning så att studenter och lärare stimuleras till att ställa krav på biblioteks- och informationstjänster.³⁸

Resultaten visar att de flesta studenterna använder biblioteket inte bara som mötesplats utan mer som arbetsplats. Hur ofta de använder biblioteket varierar från mycket flitigt till inte alls. Studenterna vill ha sina konkreta litteraturbehov och informationsbehov lösta eller söker en lugn studiemiljö. De som går till biblioteket för att för att studera använder även olika tjänster, de lånar böcker eller söker information.³⁹

Höglunds undersökning visar att användningen av biblioteket varierar mellan olika högskolor och beror på vilket ämne studenterna läser. Av de studenter som läser tekniska ämnen köper 86,6% sin kurslitteratur och använde således inte så mycket av bibliotekets utbud av kurslitteratur. Av de studenter som läser samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen köper 65% sin kurslitteratur och 20-25% den. Totalt sett lånas 18% av kurslitteraturen via högskolebiblioteket.⁴⁰

I artikeln *Students and the university library* kommer man fram till att ovanstående siffror kräver noggranna förundersökningar inför uppbyggandet av informationsförsörjningen på

³⁸ Höglund, *Tusen studenter om biblioteket* s. 4 -5

³⁹ Höglund s. 18

⁴⁰ Höglund s. 12

nya högskolor. Studenterna behöver ett basutbud av litteratur och detta betyder att biblioteket måste satsa resurser på både böcker och elektroniska medier.⁴¹

Studenternas krav på biblioteket är blygsamma och de reflekterar inte över hur bibliotekets tjänster skall tas i anspråk.⁴²

En faktor som påverkar användningen är den fysiska placeringen av högskolebiblioteket. På vissa mindre högskolor där biblioteket är centralt placerat når man lättare de studerande. På de högskoleorter där biblioteket ligger på längre avstånd från campuset, besöks inte högskolebiblioteket i lika hög utsträckning. Då används något annat mer centralt beläget bibliotek, t.ex. stadsbiblioteket.⁴³

Lärarnas användning av högskolebiblioteket varierar liksom studenternas kraftigt från de som utnyttjar biblioteket flitigt till de som inte utnyttjar det alls. Många lärare använder biblioteket utan att ta sig till biblioteket och får istället den information de behöver skickat, via t ex internpost.⁴⁴

Studenterna är inte helt nöjda med den service de får. De vill ha mer användarundervisning både i bibliotekets regi och från lärarhåll. En del påpekar att den undervisning de fått inte har varit tillräckligt omfattande. Hela 90% av studenterna som var med i undersökningen anser att de behöver mer undervisning i informationssökning på Internet och i databaser, samt bättre information både från lärare och bibliotekarier om olika sökmöjligheter. De tycker att ”den nya tekniken” är krånglig och efterlyser större användarvänlighet. De önskar bättre sökprogram, enhetligare system, fler databaser i speciella ämnen och mer information om hur man använder de.⁴⁵

Biblioteksanvändning hos studenterna hänger också mycket ihop med lärarnas inställning till biblioteket. Bara en fjärde del av studenterna som medverkat i undersökning säger att lärarna uppmanar dem att söka information och att använda biblioteket.⁴⁶

Majoriteten av studenterna som medverkade i Höglunds undersökning är positivt inställda till ökad självständig problemlösning i undervisningen, men tyvärr verkar lärare inte följa med i den trenden eftersom bara en fjärdedel av studenterna upplever att lärarna stimulerar till biblioteksanvändning och informationssökning.

I en studie undersöktes det hur universitetslärare ställde sig till biblioteksanvändning. Resultaten visade att lärarna gav sällan till studenterna uppgifter som krävde självständigt informationssökande medan studenter upplevde uppgifterna som sådana som kräver informationssökande. I artikeln kommer man fram till att biblioteket i mycket högre grad måste integreras i undervisningen.⁴⁷

⁴¹ Höglund & Thorsteindottir, *Students and the university library* s. 33

⁴² SOU 1991:72 s. 8

⁴³ Höglund s. 14

⁴⁴ Höglund s. 24-26

⁴⁵ Höglund, s. 23

⁴⁶ Höglund, s. 22-23

⁴⁷ Höglund & Thorsteinsdottir (om Höglunds undersökning 1994, opublicerad) s. 37

Problembaserat lärande ställer enligt Höglund ökade krav på ett välförsett bibliotek. Det är få som tycks kunna tänka sig att böckernas betydelse skulle minska radikalt på grund av den nya informationsteknologin.

”Förmåga att samla in information är i regel beroende av såväl ämneskunskaper som kunskaper om informationskällor och sökvägar. Informationssökning är emellertid idag en komplicerad process, till följd av det stora utbudet och tillkomsten av nya söksystem och metoder vilka kräver erfarenhet och träning för effektiv användning. Biblioteken erbjuder sedan länge olika former av instruktion och utbildning för studenter. Bäst fungerar dock sådan inläring då den integreras i ämnesstudierna. En vanlig uppfattning är därför att det är väsentligt med samverkan mellan lärare och bibliotek i dessa frågor.”⁴⁸

Enligt Höglund är studenterna inte nöjda med utbudet av datorarbetsplatser och tillgången till datorerna. De vill ha fler datorer i biblioteket, men de önskar också fler datasalar inom högskolan. Studenterna vill ha mer studieplatser. Studerande vid större universitet vill ha bättre tillgång till grupprum.⁴⁹

Studerande vid mindre högskolor är mindre nöjda med utbudet av kurslitteratur i jämförelse med studerande vid större högskolor. Speciellt de studenter som läser samhällsvetenskapliga ämnen på mindre högskolor efterfrågar ett större utbud av litteratur på biblioteket.⁵⁰

I BIBSAMs slutrapport *”Studenternas bibliotek. En analys av högskolebibliotekens utveckling”* fokuseras på lärarnas och forskarnas informationsbehov:

”Lärarna är dessutom en nyckelgrupp i samband med biblioteksservicen till studenterna. De måste ha kompetens för att i samarbete med biblioteket vägleda studenterna i dagens bibliotek och nätverksbaserade informationsresurser. Det är också angeläget att precisera vilka särskilda krav lärare och forskare har på biblioteken och hur dessa ska tillfredsställas.

Forskarna har överlag bättre förutsättningar i form av kompetens, kontaktnät och resurser att klara sin informationsförsörjning. Samtidigt kan de tänkas behöva mer kvalificerade tjänster från biblioteken än vad de får idag. (...) t.ex. om en nationell akademisk licens till kommersiella databaser eller stöd till den lokala elektroniska publiceringen (...)⁵¹

Mogens Jensen gjorde en enkätundersökning bland studenterna som läste första och andra året vid Mälardalens högskola och var inne på sitt första större projektarbete. Syftet var att komma fram till vilken roll biblioteksanvändningen spelar för kunskapskonstruktionen.⁵²

⁴⁸ Höglund s. 26

⁴⁹ Höglund, s. 26-27, 30

⁵⁰ Höglund, s. 31

⁵¹ Hagerlid, *Studenternas bibliotek. En analys av högskolebibliotekens utveckling* s. 10

⁵² Jensen, *Vad har då biblioteket för nytta?* s. 1

Resultatet av Jensens undersökning visade att 73% av de medverkande studenterna hade använt biblioteket i samband med sitt projektarbete och följaktligen hade 27% inte gjort det. Bland studenterna var ekonomerna den största användargruppen medan humanisterna hade utnyttjat biblioteket minst. Bland icke-användarna nämns anledningar till att man inte utnyttjat biblioteket som t ex att man har specialbibliotek för sin utbildning, att projektarbetet krävt mer diskussion än letande i böcker. Resultatet visar att det finns en svag tendens bland humanisterna att de framstår som vana biblioteksbesökare och kräver mycket av sitt bibliotek. Något som gör att de även använder andra bibliotek och föredrar i vissa fall stadsbiblioteket framför högskolebiblioteket. Huvudorsaken till att man inte använde högskolans bibliotek var dock att studiearbetsplatser och grupprum alltid var fullsatta.⁵³

Studien visar att det finns ett samband mellan biblioteksanvändning och lärarens uppmaning till studenterna att göra det. En stor del av studenterna säger att de använde biblioteket för att de uppmanades av läraren att göra det. Enligt Jensen finns det också ett visst samband mellan användarundervisningen i bibliotekets regi och biblioteksanvändning. Humanisterna använde dock biblioteket trots att de inte deltog i användarundervisning. Detta tror Jensen kanske beror på att de redan har fungerande strategier när det gäller biblioteksanvändning.⁵⁴

En av studenterna kommentarerna i Jensens undersökning var

*”Alldeles för lite kurslitteratur! Dessutom får man inte låna hem böckerna. Vad har då biblioteket för nytta?”*⁵⁵

Slutsatserna som Jensen drar är att man kan urskilja två typer av studenter. Den ena typen definierar ”nytta” som ökad beläsenhet vilket kräver ett stort bokbestånd med hög utbytbarhet. De söker ofta alternativ till högskolebiblioteket, för de anser inte att informationsutbudet där är tillräckligt. De har ofta fungerande strategier för biblioteksanvändning och anser därför att användarundervisningen inte är till någon nytta. Humanisterna nämns som exempel för den gruppen. Den andra gruppen ser ”nytta” som value-in-use, ofta studenter på tekniska utbildningar. De söker inte information i böcker utan använder tidskrifter och uppslagsverk för att täcka sitt informationsbehov. De tar ofta bibliotekariens kunskaper till hjälp och anser att användarundervisningen är viktig.⁵⁶

1996 genomfördes en enkätundersökning om studenternas utnyttjande av UB1:s referensavdelning. Denna undersökning vill få svar på hur och om studenterna använder UB1:s referensavdelning och vilken utbildning de behöver för att bättre kunna utnyttja dess resurser. Det som är intressant för vår egen studie är vad studenterna efterfrågade mest på referensavdelningen och vilka åtgärder författarna föreslår för att tillfredsställa studenterna.⁵⁷

⁵³ Jensen s. 6-7

⁵⁴ Jensen s. 9-12

⁵⁵ Jensen s. 22

⁵⁶ Jensen s. 23

⁵⁷ Hallström & Sjöberg, *Studenters användning av referenstjänster* s. 3

Studien visar att få av studenterna är bekanta med begreppet referensavdelning. Denna är ofta liktydig med lexikon eller ej hemlån för studenterna och de förknippar inte referensavdelningen med de elektroniska resurserna. Det är inte heller så många som använder sig av det elektroniska referensbiblioteket. Möjligen för att tillgången till och informationen om det är begränsad. Dock visar studien att få av studenterna vill ha en kurs i informationssökning och efterfrågar hellre ett informationshäfte i tryckt form om hur biblioteket fungerar eller så vill de bli informerade direkt av bibliotekarien.⁵⁸

I studien ges förslag till hur referensservicen kan förbättras. Samarbetet mellan biblioteket och institutionerna bör öka, och lärarna måste vara uppdaterade inom biblioteksanvändning, för att kunna fungera som länk mellan studenterna och biblioteket. Kurser i informationssökning bör ges till studenterna på olika nivåer, ämnesrelaterad hjälp i informationssökning bör utformas. Tillgången till Internet måste förbättras för att studenterna skall kunna bli familjära med de elektroniska resurserna.⁵⁹

6.1.2 Organisation och ansvar

Högskolebiblioteken har vuxit enormt under den senaste tiden. Orsakerna är flera. Den kraftiga utbyggnaden av forskning och utbildning och därmed ett radikalt ökat antal studenter, den enorma expansionen av det tryckta materialet och nya medier, samt krav på hantering av all information. Det enkla biblioteket har ersatts av stora anläggningar med komplicerade logistiksystem, miltals med hyllor och IT-utrustning som kräver särskilt kompetens.⁶⁰

Bibliotekarier har isolerat sig professionellt och därmed ofta känt större samhörighet med systerbiblioteken och biblioteksvärlden i övrigt än med sin egen huvudorganisation. Politiker och kommunala styresmän har inte heller känt samhörighet med biblioteken.⁶¹

Trots ett rationellt erkännande av att bibliotek finns och behövs, har de svåradministrerade och ständigt växande biblioteken blivit ett slags annorlunda organisationer, som hamnat vid sidan och delvis utanför kärnverksamheten. Allvarligt är att biblioteken för stora delar av ett universitet ibland uppfattas som en onödig eller förlegad verksamhet. Men integrationsprocessen mellan biblioteken och dess uppdragsgivare är nödvändig inte minst p.g.a. att biblioteken kan och måste bli viktiga strategiska tillgångar för hela högskolan.⁶²

Alltför länge har det funnits en föreställning såväl inom biblioteksvärlden som inom näringslivet – att det är samhällets och statens uppgift att svara för huvuddelen av den grundläggande utbildningen och forskningen som samhället behöver. Numera anses det

⁵⁸ Hallström & Sjöberg

⁵⁹ Hallström & Sjöberg

⁶⁰ Gellerstam, *Biblioteket som en del av universitet. – en konkurrens fördel i kampen om studenterna.* s.12

⁶¹ Gellerstam s.11

⁶² Gellerstam s.11-12

vara lämpligt att näringslivet i stigande grad får acceptera att ta sin del av ansvaret också för grundläggande forskning och man är på god väg att komma in i utbildningssektorn på samma sätt. Naturligtvis måste universitet och högskolor vara medvetna om att en traditionell akademisk miljö inte kommer att finnas kvar i den gamla meningen, utan företag kommer att integreras i högskolan, externa mål inplanteras i och verkar styrande på forskningsorganisationen. Många befarar att den traditionella universitetsautonomin härigenom urholkas. Det kommer att utvecklas en retorik där universiteten liknas vid stora företag eller koncerner och kommersialisering blir ett honnørsord i nya incitamentsystem.⁶³

Nya organisatoriska former och benämningar är legio. Det handlar mycket om konsortier, industriadopterade forskargrupper, strategiskt/industriella centra, forskningsbyar och annat som ligger ganska långt ifrån det traditionella bilden av hur forskaren och universitetsmiljön ser ut. Detta samarbete möjliggör att utbildningarna tydligare kan knytas till arbetslivet, vilket båda parter kan få nytta av. Utan tvekan har de nya och mindre högskolorna en klar fördel i den utvecklingen i jämförelse med gamla och inarbetade högskolor. Med nya trender är det alltid lättare att starta från noll än att göra om det som redan finns och fungerar.⁶⁴

6.2 Traditionell och icke traditionell informationsförsörjning

För att tydliggöra begreppen för läsaren och för oss själva, har vi valt att kalla informationsförsörjningen traditionell respektive icke-traditionell.

Med den traditionella informationsförsörjningen menar vi att högskolan har delegerat informationsförsörjningen till biblioteket, som har högskolan eller universitet som sin enda uppdragsgivare. Biblioteket förser användarna med pappersburna och elektroniska medier och i viss mån finns det möjlighet att få hjälp av bibliotekarien. I stora drag innebär den sortens informationsförsörjning att biblioteket fungerar som mötesplats för olika användargrupper.

Med den icke traditionella informationsförsörjningen menar vi att uppdragsgivare eller samarbetspartners kan finnas både innan- och utanför högskolevärlden. ”Biblioteket” är egentligen inte ett bibliotek i ordets traditionella bemärkelse, utan snarare ett centrum där studenter, lärare och forskare möts, har gemensam tillgång till olika slags avancerad teknik och dessutom får professionell och personlig hjälp. Man kan säga att biblioteket fungerar som arbetsplats för användarna. Den icke-traditionella informationsförsörjningen kan även tänkas vara enbart virtuell och hjälp kan då erbjudas av ”elektronisk personal”.

⁶³ Thörnqvist, *Användarkrav på framtidens forskningsbibliotek och deras anställda* s. 21

⁶⁴ Thörnqvist s. 21

Naturligtvis kan man inte säga att en högskola helt kan placeras under den ena eller den andra modellen. Målsättningarna för högskolan gör att tyngdpunkten för informationsförsörjningen lutar åt den traditionella eller den icke-traditionella.

6.2.1 Traditionell informationsförsörjning

*“Libraries have always been amongst the most important providers of information in higher education. They have acted as storehouses of written or printed material, and it has been their jobs to collect it, preserve it, and make it accessible. These traditional media, and the role of libraries in making the available, will continue (...)”*⁶⁵

De flesta högskolor och universitet i Sverige grundar sin informationsförsörjning på den traditionella modellen med vissa icke-traditionella inslag. Då Helsingborgs högskolefilial är en del av Lunds universitet så kommer informationsförsörjningen till stor del att vara styrd av Lunds universitet, därför använder vi Lunds UB som exempel på den traditionella informationsförsörjningen.

Lund UB är Lunds universitets bibliotek som tjänar universitetets syften och svarar för dess behov. Utöver det fungerar Lunds UB som arkiv- och lånebibliotek för det svenska trycket. Minskade resurser har skapat problem när det gäller prioriteringen mellan de två olika uppgifterna, inte minst med tanke på att UB inte får extra pengar för det nationella uppdraget.⁶⁶

1994 etablerades biblioteksnätverket Finn, som förenar 35 institutionsbibliotek med UB. Syftet var att skapa en koordinering av bibliotekstjänsterna vid Lunds universitet. Man ville ge lättare och utökad tillgång till bibliotekets resurser för hela universitetet genom att göra institutionsbibliotekens kataloger tillgängliga i gemensam databas. Mindre enheter slogs ihop till större, för att kunna maximera öppettider och tillgång till kompetent personal.⁶⁷

Allvarliga problem har dock dykt upp. Detta gäller speciellt universitetsbibliotekets roll och finansiering och i vilken utsträckning fakulteterna fortfarande vill finansiera verksamheten parallellt med sin ”egen” biblioteksverksamhet.⁶⁸

Fram till mitten av 1980-talet fördelade universitetets styrelse alla pengarna till UB i gemensam pott. I takt med att universitetets decentralisering fortskred ansåg flera av fakulteterna att deras utnyttjande av UB inte stod i rimlig relation till vad de betalade för detta. De fakulteter som avvek från ”det typiska humanistiska litteraturbehovet” tyckte att

⁶⁵ Follett s. 27

⁶⁶ Gellerstam s. 14

⁶⁷ Höiseth & Heseltine, *Utvärdering av biblioteksverksamheten vid Lunds universitet* s.4

⁶⁸ Höiseth & Heseltine s.4

UBs verksamhet var dyr och att man inte fick något för pengarna. Följden blev universitetsstyrelsen beslutade att uppdraget att finansiera UB lades ut på fakulteterna.⁶⁹

Fakulteterna började att själva bestämma litteraturanslagen. Sedan tog de över ansvaret för låne- och informationstjänster och slutligen alla kringresurser för förvärv och registrering. Kvar inom universitetet finns kostnaderna som bl. a ska täcka nationalbiblioteksuppgiften. UB hade tidigare vissa garantier för en lägsta summa pengar från fakulteterna. Numera förhandlar man fritt med universitetsstyrelsen och de självständiga delarna av universitetet.⁷⁰

Universitetsbibliotekarien Göran Gellerstam uppger att uppdragsgivarna har blivit mycket tydligare för biblioteket och i praktiken handlar det mer om ett informations- och åsiktsbyte än om en underordning. Ett nära samarbete mellan forskare, lärare och studenter om hur biblioteksservicen skall läggas upp, är positivt, fortsätter Göran Gellerstam. Institutionerna köper helt enkelt den servicenivå man tror är tillräcklig för de egna lärarna och studenterna.⁷¹

UB:s olika verksamhetsdelar har blivit en del av en marknad, alla verksamheter relateras till användarnas konkreta behov, att kostnadsmedvetandet har ökat och att det har idag blivit tydligt att vi (UB) är konkurrensutsatta, vi (UB) lever med ständig förändring framför ögonen, inget kan motiveras med att ”vi har alltid gjort så”, säger Gellerstam. I chefs- och medarbetarrollen ligger inte längre förvaltaruppgiften som det centrala, utan bibliotekarien har blivit utvecklare och entreprenör.⁷²

Sedan slutet av 1990-talet har man kunnat se klara försämringar när gäller de centrala enheterna UB1 och UB2. Minskade anslag har medföljt personalnedskärningar och kortare öppettider, och kursbiblioteket UB3 lades ner vid årsskiftet 1998/99. Biblioteket har tappat den yngre och nyutbildade arbetskraften genom uppsägningar, vilket påverkar bibliotekets utvecklingsmöjligheter. NetLab som för fem år sedan var mycket respekterat internationellt för sitt arbete med det elektroniska biblioteket har mer och mer blivit en konsultbyrå för externa uppdrag och projekt och spelat en mindre roll som innovatör och pådrivare för utvecklingen inom organisationen.⁷³

I den situationen är det naturligt för universitetet att inventera situationen, söka och hitta metoder för att leverera och finansiera bibliotekstjänster i framtiden.⁷⁴

“(...) The traditional view of the “library” as the sole repository and supplier of information needed to support teaching, learning and research is no longer adequate. Those working in higher education, as elsewhere, are increasingly faced with multiple sources of information, and many different ways of gaining access to them. (...) Information management will be directed towards giving

⁶⁹ Gellerstam s. 14

⁷⁰ Gellerstam s. 14-15

⁷¹ Gellerstam s. 15

⁷² Gellerstam s. 15

⁷³ Höiseth & Heseltine s. 5

⁷⁴ Höiseth & Heseltine s. 4

access to information rather than storing it, and it will be possible to provide access to it in many different ways.”⁷⁵

1999 presenterade Höiseth & Heseltine en utvärdering av biblioteksverksamheten vid Lunds universitet. Utredarna rekommenderar en kraftig upprustning av både UB1 och UB2 för att skapa inbjudande och adekvata studiemiljöer i form av läsplatser, grupprum och IT-faciliteter.⁷⁶ Studiemiljön med 300 läsplatser för 35 000 studenter är inte tillräckligt bra för Lunds universitet.⁷⁷

Utredarna tror på idén att omforma UB1 och UB2 till moderna ”Learning Resource Centre” vilket är en viktig faktor för att öka universitetets potential i den ökande konkurrensen om framtidens studenter. Man kan tydligt se att den traditionella metoden för informationsförsörjningen måste utvecklas.⁷⁸

Till de snabba åtgärderna hör det fortsätta arbetet med ett gemensamt universitetsbiblioteksnätverk som har haft en positiv betydelse för informationsförsörjningen vid Lunds universitet. UB1 och UB2 är viktiga som likvärdiga deltagare i nätverket och en ny enhet för att administrera och leda arbetet med utvecklingen av nätverket skall inrättas. Den dagliga biblioteksservicen bör utföras av bibliotek på fakultetsnivå och dessa enheter får inte bli för små.⁷⁹

Det är inte bara biblioteken som måste agera utan alla institutioner måste bistå i arbetet för en bättre tillgång till informationen.⁸⁰

6.2.2 Icke-traditionell informationsförsörjning

Högskolan, vars informationsförsörjning lutar åt det icke traditionella hållet har utöver målgrupper inom högskolan fokuserat sig på olika projekt- eller samarbetspartners. De har byggt upp ett arbetscentrum eller rentav ersatt de fysiska samlingarna med en virtuell informationsförsörjning.

Det finns dock aspekter som man bör ta hänsyn till vid olika sorters samarbete, för kunna vara ett stöd i undervisningen

- *“A clear statement governing the purpose and scope of collaborative arrangements, which forms the basis of agreement between collaborating libraries and institutions. This ensure that all those party to arrangement are clear about their rights and responsibilities*
- *A clear framework governing the management of cooperative arrangements, to which the staff of each participating institution are committed. This is essential*

⁷⁵ Follett s.27

⁷⁶ Höiseth & Heseltine s.10

⁷⁷ Höiseth & Heseltine s. 16

⁷⁸ Höiseth & Heseltine s. 10

⁷⁹ Höiseth & Heseltine s. 16

⁸⁰ Follett s. 5

and might include a management committee, meeting regularly, possibly with its own secretariat.

- *Strong support from senior institutional management, and from academic departments. This is important to the success of collaborative arrangements. The statement of purpose to at (a) above should therefore be discussed with teaching departments and senior management, and should reflect such discussion.*
- *Collaborative arrangements which take full account of the practical implication for users and staff in each cooperating institution. This may include the provision of training and support for users from outside an institution.*
- *The physical proximity of institutions, and the convenience of shared use for both students and staff.*⁸¹

I det här kapitlet kommer vi att beröra olika samarbetsmöjligheter för högskolebibliotek t ex med folkbibliotek och näringsliv, möjligheter att bygga upp ett Learning Resource Centre (LRC) och undervisningsmöjligheter i ett helt virtuellt bibliotek. Distansundervisningen som baseras på den virtuella informationsförsörjningen berör vi inte, då den inte blir aktuell vid Helsingborgs högskolefilial inom en överskådlig framtid.

6.2.2.1 Samarbete med folkbibliotek

*”På ett allmänt plan kan man säga att vikten av det livslånga lärandet och det ökade behovet av samverkan mellan högskolorna och andra utbildningssamordnare talar för ett ännu närmare samarbete mellan högskolebiblioteken och folkbiblioteken.”*⁸²

Ett integrerat folk- och högskolebibliotek planeras och kommer att öppnas hösten 2001 i Visby. Det går inte, och det kanske inte heller är nödvändigt att applicera denna modell direkt på Helsingborgs högskola. Dock finns det en del aspekter som man skulle kunna få nytta av vid planeringen för informationsförsörjningen på ett mindre högskolebibliotek.

Carin Olausson på Högskoleverkets informationsavdelning har gjort en utredning av Kunskapens hus, namnet det som föreslås bli en gemensam framtidssatsning mellan staten (högskola, län), kommun, privata sponsorer och andra intressenter på Gotland.⁸³

Situationen i Visby idag är att högskoleutbildningen och forskningsverksamheten växer med ökade krav på fort- och vidareutbildning och ökade informationsbehov. Högskolan, läns museet och stadsbiblioteket brottas med lokal- och resursproblem. Högskolans bibliotek har inte de personella och resursmässiga förutsättningarna för att kunna tillfredsställa studenternas och ännu mindre forskarnas krav.⁸⁴

⁸¹ Follett s. 43-44

⁸² Hagerlid, *Studenternas bibliotek. En analys av högskolebibliotekens utveckling* s. 27

⁸³ Olausson, *Kunskapens hus – Förslag till ett samlat vetenskapligt bibliotek i Visby* s. 89

⁸⁴ Olausson s. 90

1998 motsvarade högskolebibliotekets budget ca 5% av högskolan budget, vilket i sin tur motsvarade ca 40% av stadsbibliotekets budget exklusive hyreskostnader.⁸⁵

Många av de 2000 studenterna anlitar det kommunala biblioteket när det egna inte räcker till. De trängs där med andra biblioteksbesökare. Enligt Olausson skulle delar av verksamheter mycket väl kunna samlokaliseras.⁸⁶

Planeringen för ett bibliotekscentrum pågår för fullt. Verksamhetsidén är fastställd och ser ut på följande sätt

”Bibliotekscentrum skall vara ett bibliotek för alla, fungera som en mötesplats för människor med olika informationsbehov och bli en länk mellan högskolan och det gotländska samhället. Bibliotekscentrum skall erbjuda alla grupper i samhället en fullständig biblioteksservice och fungera som såväl ett kunskaps- och utbildningscentrum som ett kulturellt centrum.

Verksamheten skall utformas så att den på bästa möjliga sätt förmedlar olika typer av bibliotekstjänster och tillgodoser olika användargruppens behov. Inom biblioteket skall olika kompetenser på biblioteks- och högskoleområdet samverka. Utvecklingsfrågor skall ges en hög prioritet. Bibliotekscentrum skall vara en samlade och utvecklande resurs för regionens alla bibliotek.”⁸⁷

Kommunen och högskolan skall gemensamt svara för kostnaderna för bibliotekscentrum och en verksamhetsledare skall ansvara ekonomiskt för hela biblioteket. Intäkterna i bibliotekscentrums budget kommer att bestå av de medel som kommunen och högskolan årligen ställer till bibliotekscentrums förfogande. Kostnaderna för lokaler delas mellan kommun och högskola. Den befintliga personalen i kommunen och på högskolan, som går över till bibliotekscentrum behåller sin anställning hos respektive arbetsgivare. Ny personal anställs av endera parten.⁸⁸

Från högskolans sida har man försökt se vilka positiva konsekvenser sammanslagningen av biblioteksverksamheten skulle kunna ge för informationsförsörjningen. Både parterna kommer att få en bättre verksamhet än vad de skulle kunna åstadkomma var för sig vad det gäller lokaler, utrustning och mediesamlingar.⁸⁹ Det blir en tillgång till alla typer av biblioteksservice på ett ställe.⁹⁰

En större personalgrupp har bredare kompetens och ger bättre möjligheter till specialisering samt möjlighet till ökade öppettider. Ett integrerat bibliotek bör kunna vara ett stöd i övergången från den formella utbildningen till det livslånga lärandet. För högskolans tredje uppgift, samverka med det omgivande samhället, skulle ett integrerat

⁸⁵ Program för bibliotekscentrum ett integrerat stads-, läns- och högskolebibliotek på Gotland s.29

⁸⁶ Olausson s. 90

⁸⁷ Avtal mellan Gotlands kommun och Högskolan på Gotland om Bibliotekscentrum s. 1

⁸⁸ Avtal s. 2

⁸⁹ Blomqvist, Högskolebibliotekets roll. Ett underlag för högskolans fortsatta arbete med ett integrerat bibliotek s. 2

⁹⁰ Bibliotekscentrum s.7

bibliotek ha tydliga fördelar genom att bli en mötespunkt mellan högskolan och de nya målgrupperna när det gäller distans-, fort-, vidare- och uppdragsutbildning.⁹¹

Finns det några moln på himmeln för bibliotekscentrum? Från högskolans sida har man försökt även peka ut möjliga problemområden med ett integrerat bibliotek och de presenteras i frågeform.

- *”hur garanteras högskolebiblioteksfunktionen i organisationen och hur garanteras högskolans inflytande på verksamheten?*
- *hur påverkar de olika bibliotekens arbetssätt och personalens sammansättning integrationen av personalgrupperna?*
- *hur ser de olika målgruppernas behov ut och hur påverkar detta verksamheten?*
- *hur påverkas det pedagogiska samarbetet mellan utbildningarna och biblioteket?*
- *på vilket sätt garanteras utbildningarnas inflytande över mediabeståndet?*
- *hur ska lokalerna planeras för att tillgodose behoven hos högskolan användare?”*⁹²

Enligt vad vi har kunnat erfara genom en telefonintervju med bibliotekarien på högskolebiblioteket ställer sig personalen från båda parterna sig väldigt positiva till sammanslagningen.

6.2.2.2 Samarbete med näringslivet

Samarbete mellan högskolevärlden och näringslivet är ingen nyhet. Det förekommer projektarbeten som utförs av studenter i företagets regi, det beställs informationssökning av högskolebiblioteket etc. Det som högskolan i Karlskrona/Ronneby har åstadkommit, är något mer utvecklat - en slags sammanslagning av informationsförsörjningen.

Förändringarna i Blekinge började på 1980-talet, då det lades ner flera stora företag såsom Ericsson, Luma och Kockums Jernverk. Högskolan bestod av två små campus i Ronneby och i Karlskrona. Det gick att utbilda sig i verkstadsteknik men där fanns inga jobb.⁹³ En låg utbildningsnivå gjorde att arbetslösheten växte och ungdomarna flyttade.⁹⁴

1989 startades en IT-orienterad högskoleutbildning och i Ronneby hade man startat en liten teknikby, Soft Center.⁹⁵ Utifrån den situationen föddes en vision om ett nätverk av aktörer som skulle se till att Silicon-Valley idén skulle växa underifrån och inte från regionala utvecklingsprogram. Bakom idén fanns Tage Dokk kommunens

⁹¹ Blomqvist s. 2

⁹² Ibid

⁹³ Mallik, *När IT kom till byn: frälsningen är här!* s. 57

⁹⁴ Mallik s. 56

⁹⁵ Ibid

utvecklingschef, Jan-Åke Kark VD för EP-data ett konsultföretag, högskolerektorn i Karlskrona, Per Eriksson och Ronneby kommuns ekonomichef Stig Hagström⁹⁶

Soft Center rymmer idag två separata högskolor: högskolan Karlskrona/Ronneby och Blekinge Yrkeshögskola. Högskolan i Karlskrona/Ronneby har sex olika utbildningsprogram med IT-inriktning. Blekinge Yrkeshögskola har en högskoleutbildning med stark arbetslivsanknytning. Framtida arbetsgivare är med och utformar utbildningen så att den anpassas för jobben som väntar.⁹⁷

Högskolebiblioteket i Karlskrona/Ronneby är ett bibliotek stationerat på två orter. I Karlskrona finns biblioteket Gräsvik och i Ronneby Infocenter som drivs av både högskola och kommun. Infocenter vid Soft Center är ett bibliotek med informationsmäklare som har en högteknologisk profil.⁹⁸

Målet för Soft Center är att utvecklas till en ledande plattform för IT-affärer och centrum för programvaruutveckling och telekommunikation i Europa.⁹⁹ De vill nå ut med informationstekniken till alla medborgare.¹⁰⁰

Soft Center drivs av en stiftelse där IT-branschen, högskolan, länsstyrelsen och Ronneby kommun finns representerade. På SoftCenter finns det ingen tillverkning utan här utvecklas ny datateknik och tjänster. Detta görs genom att initiera olika typer av samverkansprojekt mellan Ronneby kommun, svenska och utländska högskolor och företag. Projekten handlar bl. a om utbyten av kunskap om medborgarservice med IT-stöd, utvärdering av informationssystem och sammanknytning av olika platser i Europa till ett nätverk.

Finns det något som bör avfärda andra högskolor från att följa Ronnebys exempel?

Enligt Mallik kan hela Soft Center idén på ett sätt tyckas vara motsägelse i sig själv. Det fina med IT är att den fysiska placeringen för ett företag inte spelar någon roll, ändå ligger de samlade i en gigantbyggnad. Industrierbetarna, invandrarna, de lågutbildade ungdomarna och kvinnorna blev ändå över när framtiden kom till Ronneby.¹⁰¹

Dessutom höjs en varnande röst för att vid satsningen på näringslivskontakter så är det alltid bra att ha klart för sig att det riktiga Silicon Valley inte skapades av fritänkande småföretagare, utan det skapades och betalades av den offentliga sektorn.¹⁰²

⁹⁶ Larsson, *Välkommen till Sveriges Silicon Valley* s. 52

⁹⁷ <http://www.ronneby.softcenter.se>

⁹⁸ <http://www.hk-r.se/bib/dittbib.htm>

⁹⁹ <http://www.ronneby.se/infocenter/>

¹⁰⁰ Lange, P. *Framtiden tillhör den som äger kunskap* s. 5

¹⁰¹ Mallik s. 57

¹⁰² Ehrenberg, *Silicon Valley* s. 66

6.2.2.3 Learning Resource Centre

Den tekniska utvecklingen har gjort att informationen idag finns i andra former än tidigare. Användningen av pappersburen media är inte längre det självklara sättet att nå fram till kunskap. Elektroniska medier blir allt viktigare och det ställer nya krav på biblioteken. Användarna måste sättas i centrum och utbildas i de nya sätten att få tillgång till information.

Ett mycket bra och framstående exempel på hur man kan omvandla ett ”traditionellt” bibliotek till ett Learning Resource Centre (LRC) är biblioteket vid universitetet i Sheffield Hallam. Informationsförsörjningen på universitetet i Sheffield Hallam genomgick en grundlig omorganisation och till följd av detta öppnades 1996 ett Learning Resource Centre. Enligt Linda Purdy – ”the senior information adviser” vid biblioteket - var tidpunkten den rätta på grund av att de elektroniska medierna hade fått ökad betydelse och undervisningsmetoderna inom högskolan hade förändrats. Problembaserat lärande, där man utnyttjar de nya tekniska möjligheterna hade blivit rådande vid universitetet.¹⁰³

Enligt Purdy var tanken bakom ett LRC att föra samman de ”traditionella” medierna med de nya elektroniska medierna och skapa ett datanätverk. Användarna skulle få tillgång till andra faciliteter inom medieproduktion och allt skulle hända under samma tak.¹⁰⁴

Vilka mål ställer då ett Learning Resource Centre upp för sig?

”The Learning Centre sees its mission as contributing to the University’s success by providing a high quality service which stimulates student learning and enhances the professional lives of teachers:

- *to provide information resources to support teaching, learning, research and constancy;*
- *to develop and maintain a supportive learning environment;*
- *to create and exploit learning materials;*
- *to develop resource-based learning strategies and the development of students information skills;*
- *to act as a professional centre for learning, teaching and assessment by supporting educational innovation, promoting best practice and stimulating educational research.”¹⁰⁵*

Direktor för LRC i Sheffield Hallam, Graham Bullpitt presenterade hörnstenarna för ett LRC vid konferensen ”Creating Knowledge” i Malmö. Han poängterade att det viktigaste är användarna – studenter och lärare vid universitetet i Sheffield Hallam. Huset är byggt för att anpassa informationskompetensen till en integrerad miljö. Personalen har *”across the board skills”*. Detta betyder att personalen jobbar i integrerade arbetsgrupper där det finns samlad kompetens för att hjälpa till vid olika situationer.¹⁰⁶

¹⁰³ Purdy, *A Vision for the Future. The Adsetts Centre. Sheffield Hallam University.* 253

¹⁰⁴ Purdy s. 253

¹⁰⁵ <http://www.shu.ac.uk/services/lc/mission.html>

¹⁰⁶ <http://www.bibl.mah.se/konferens/article.htm>

Uppgifterna för ett LRC är enligt Bullpitt följande.

”Learning Centre provision:

- *information resources, including the library collection of printed, audio-visual and multimedia materials and access to electronic information sources;*
- *information technology provision, including workstations which provide access to computer software, networked services and computer-based learning material;*
- *accommodation for individual and group study which encourages users to work in an integrated way with material in both conventional and electronic formats;*
- *advice and tutorial support from specialist staff on library, information, computing and learning resources services;*
- *production facilities for study and presentational material which bring together units for photography, graphics, TV, multimedia and audio-visual work;*
- *support for teaching staff on curriculum initiatives and alternative approaches to teaching and learning and a student learning environment which provides a testbed for new ideas;*
- *communications facilities for networked information and audio-visual services, including campus links, contacts with other institutions and information suppliers and support for teachers and learners who are physically remote from the University;*
- *the University publishing house to handle commercial sales of material generated in-house”¹⁰⁷*

Det positiva med LRC i Sheffield Hallam är att det finns informationsspecialister, vilka fungerar som en länk mellan studenter och lärare, vad det gäller att anskaffa information. Det finns informationsrådgivare med erfarenhet från biblioteksarbete, men även stor erfarenhet av arbete med datorer. I centrat finns ett lärande- och utbildningscentrum för att stödja lärare och hjälpa till att inplantera de elektroniska resurserna i undervisningen¹⁰⁸ LRC kommer att överleva i framtiden främst tack vare sin öppenhet för ständiga förändringar.

”Whatever the future holds it will not be ”status quo”, even with a state of the art building and redesigned services, there is a constant change and development”¹⁰⁹

Det är mycket svårt att se negativa konsekvenser med en företeelse som är så lyhörd för användarnas önskemål och öppen för förändringar. De som vill använda erfarenheter av LRC i Sheffield Hallam vid sin egen högskola måste vara medvetna om man har inte haft forskare som målgrupp utan bara tagit hand om studenter och lärare.

¹⁰⁷ Bullpitt, *Learning from experience. Making the Learning Centre count in the 21st century.*

¹⁰⁸ Purdy s. 253

¹⁰⁹ Ibid

6.2.2.4 Det virtuella biblioteket

Dennis Jennings vid University College i Dublin manade redan 1993 fram bilden av en student som finns ”någon stans på campus”.¹¹⁰

*”Man vet inte riktigt var, men man vet att han finns eftersom han är ansluten till det lokala nätverket. Studenten är utrustad med en laptop-dator med prestanda som dagens superdatorer. All litteratur han kommer att behöva under sin utbildning finns lagrad på en biblioteksdiskett. Hans uppkoppling till det lokala nätet och Internet (...)sker via radiovågor, inga kablar behövs. Om han deltar i föreläsningar och seminarier eller besöker biblioteket är det för att vi (bibliotekarier) tvingar honom till det – av omsorg om våra jobb. Vid dessa föreläsningar antecknar han i sin dator med tyst tangentbord, penna eller strupmikrofon. Kopiering av multimediapresentationerna är nämligen inte tillåtna. Frågor till lärare skickar han med videopost. Alternativt skulle naturligtvis studenten – med de möjligheter som nätet erbjuder – kunna befinna sig var som helst på jorden.”*¹¹¹

Jennings tror dock att motståndet inom universitetsvärlden mot en övergång till renodlad distansundervisning är för stort inom överskådlig tid. Däremot kommer det att bli nya vetenskapliga arbetsformer som möjliggjorts av Internet vilket biblioteksforskarna Richard Giordano och Geoff Bowker kallar för ”Megascience” och andra forskare talar om ”Internet-working paradigm”. I praktiken innebär det att forskare samarbetar för att författa elektroniska artiklar. Dessa nya formella och informella samarbetsformer inom den vetenskapliga kunskapsprocessen leder fram till en ny syn på forskning och publicering. Rollfördelningen mellan författare och läsare förändras, gränsen mellan formell och informell kunskap suddas ut. Den avgörande faktorn i sammanhanget är om nätet innehåller tillräckligt mycket av intresse för forskaren. Det finns enligt Giordano och Bowker ett tröskelvärde. En kritisk massa måste uppnås för att forskaren ska ta sig tid att göra sin egen data tillgänglig via nätet.¹¹²

Giordano och Bowker antyder att de vetenskapliga biblioteken begår ett misstag när de ensidigt fokuserar tillgången till informationstjänster som bibliografiska databaser och fulltextdatabaser på nätet. Dessa tjänster är värdefulla och kompletterar bibliotekets övriga resurser men det virtuella biblioteket blir på så sätt enbart en elektronisk förlängning av det traditionella biblioteket. Man avsäger sig därmed en roll i andra och kanske viktigare delar av den vetenskapliga kunskapsprocessen. Bibliotekets roll bör vara att undervisa och att ge användarstöd. Man skall hjälpa forskarna med allt från primärkommunikationen via Internet till att få igång forskning i nätverksmiljöer. Bibliotekarien behåller enligt Jill Foster även i det virtuella biblioteket sin ”gamla” roll att klassificera och katalogisera nätets informationsresurser, vidareutveckla och

¹¹⁰ Parnell, *Jurassic Library eller det virtuella biblioteket: Vilket vinner kampen om framtiden?* s. 48

¹¹¹ Parnell, s. 48

¹¹² Parnell s. 49

upprätthålla ”samlingar”, tillgodose behovet av arkivering, men även bidra till utvecklingen av filter och redskap.¹¹³

Det hörs dock andra röster som påstår att omständliga regelverk och tidskrävande katalogiseringsrutiner inte lämpar sig för det virtuella bibliotekets föränderlighet och dynamiska tillväxt. Bibliotekarien måste lära en hel del. Bibliotekarier, förläggare och andra traditionella aktörer på kultur- och informationsmarknaden kan visa att man har ett existensberättigande och ett ansvar i det framväxande virtuella biblioteket.¹¹⁴

”En ny dynamisk miljö för kultur- och forskning där ett kreativt kaos härskar, där böcker är dinosaurier eller artefakter från en svunnen epok och där tid – rum relationer inte längre spelar någon roll.”¹¹⁵

Ett exempel på ett välfungerande virtuellt bibliotek är Ingenjörsvetenskapsakademins (IVA) virtuella bibliotek. IVA är en fristående och politiskt oberoende gränsöverskridande organisation mellan forskning, teknik och entreprenörer.¹¹⁶

Vi tog kontakt med ”den virtuella bibliotekarien” via telefon för att höra vilka konsekvenser omorganisationen för informationsförsörjningen från det fysiska till det virtuella har haft.

Det fysiska biblioteket drabbades av materiella svårigheter och med datateknikens hjälp, ansågs det vara *”smart att fortsätta därifrån (...) och inte falla tillbaka”* dvs behålla litet referensbibliotek och bygga ut ett ordentligt virtuellt bibliotek. Bibliotekarien finns via nätet. Biblioteket erbjuder vissa söktjänster, ett ordentligt länkbibliotek med fulltextdatabaser, tidskrifter och annat, samt beställnings- och lånemöjligheter från andra bibliotek.

Forskare som jobbar på IVA trivs med det virtuella biblioteket. En del av personalen litar dock inte alltid på den nya tekniken, inte minst på grund att det ibland faktiskt händer saker som påverkar tillgängligheten till de elektroniska medierna. De yngre är nöjda med att man inte måste träffa bibliotekarien öga mot öga, och accepterar mobiltelefon eller e-post som kommunikationsmedel vid svåra frågor.¹¹⁷

”Elektroniskt tillgängliga läromedel och mängden av elektroniska dokument kommer att öka. Biblioteket kommer att få till uppgift att sortera, paketera och tillhandahålla dessa dokument men också producera lokala dokumentdatabaser till det elektroniska biblioteket. Det nya arbetet med de elektroniska dokumenten kräver goda ämneskunskaper hos bibliotekarien och ett nära samarbete med lärarna

¹¹³ Parnell s. 49

¹¹⁴ Parnell s. 49-50

¹¹⁵ Parnell, s. 50

¹¹⁶ http://www.iva.se/vad_gor_iva/verksamhet/v_ber98/forord.html

¹¹⁷ ur telefonintervjun med den virtuella bibliotekarien

6.3 Bibliotekets roll i högskolan

6.3.1 Informationskompetens

Begreppet informationskompetens har sina rötter i informationssamhällets uppkomst. De karakteristiska dragen för informationssamhället är bl a hastig tillväxt av tillgänglig information vilket åtföljs av förändringar i teknologin som används för att generera, sprida, tillgängliggöra och hantera informationen.¹¹⁸

Informationskompetensen som begrepp och beteendemodell har spridit sig raskt inom utbildningsvärlden och informationsyrkena sedan den associerades med det livslånga lärandet.

”Ultimately information literate are those who have learned how to learn. They know how to learn because they know how information is organised, how to find information, and how to use information in such a way that others can learn from them. (American Library Association Presidential Committee on Information Literacy 1989, p.1) ¹¹⁹

”The seven faces of information literacy” är Christine Bruces doktorsavhandling. Den baseras på en empirisk studie om uppfattningen av ”information literacy” - informationskompetens - bland lärare, bibliotekarier och administrativ personal vid olika högskolor. Efter att ha analyserat respondenternas erfarenheter av och syn på informationskompetensen, kommer Bruce fram till olika sätt att se på informationskompetensen:

- *”The information technology conception – information literacy is seen as using information technology for information retrieval and communication.(...)”*
- *The information sources conception – information literacy is seen as finding information. (...)*
- *The information process conception – information literacy is seen as execution a process. (...)*
- *The information control conception – information literacy is seen as controlling information.(...)”*
- *The knowledge construction conception – information literacy is seen as building up personal knowledge base in a new area of interest. (...)*
- *The knowledge extension conception - information literacy is seen as working with knowledge and personal perspectives adopted in such a way that novel insights are gained. (...)*
- *The wisdom conception - information literacy is seen as using information wisely for the benefit others. (...)*¹²⁰

Bruce kommer fram till att de fem kompetenser som förknippas med informationssamhället och är delar av *information literacy* används ofta som ersättare när man egentligen talar om informationskompetens.¹²¹ De fem kompetenserna är

¹¹⁸ Bruce, *The seven faces of information literacy* s. 2

¹¹⁹ Bruce s.2

¹²⁰ Bruce s. 110

- Kompetensen inom informationsteknologin - *Information technology literacy* – vilket i bredare termer definieras som
 ”(...) the knowledge which allows an individual to funktion and effectively in whatever circumstances one finds him/herself in a technologically oriented society.”¹²²
- Kompetensen att hantera datorn - *Computer literacy* – vilket definieras som
 ”(...) an understanding of what computer hardware and software can do.”¹²³
- Bibliotekskompetensen – *Library literacy* – definieras som
 ”...as the ability to use libraries..”¹²⁴
- Färdigheten och skickligheten att hitta information – *Information skills* –
 ”...may be said to focus on the intellectual process of information use. (...) the skills are applicable to the library context, but (...) they can also be used in other information settings.”¹²⁵
- Lära sig att lära – *Learning to learn* – är nödvändig förutsättning till det livslånga lärandet och definieras som
 ”...a developmental process in which people’s conceptions of learning evolve.”¹²⁶

Det engelska begreppet *literacy* associeras i svenska språket till läs- och skrivkunighet. I Svenska Akademiens ordlista definieras det som tillräcklig skicklighet, behörighet, alltså översättningen av *literacy* till kompetens passar alldeles utmärkt.¹²⁷

Enligt en av de första svenska definitionerna i bibliotekssammanhang i BIBSAMs slutrapport *Studenternas bibliotek* är informationskompetens

“(...) förmåga att söka, kritiskt värdera och kreativt utnyttja information (...)”¹²⁸

Eli Bytoft-Nyaas, kontaktbibliotekarie vid högskolebiblioteket i Borås, påpekar i sitt föredrag på Online Information Scandinavia 98 att det är mycket svårt att bara med hjälp av den definitionen avgöra om en människa är informationskompetent. Därför tycker hon att ämneskonferenserna i medicinsk informatik i Sverige definierar ordet något bättre.

“Informationskompetens är kännedom om informationskällor och informationssystem, färdigheter att lokalisera dessa, tekniker för att söka efter information samt förmåga att applicera dessa kunskaper, färdigheter och tekniker.”¹²⁹

American Association of School Librarians (AASL) och Association for Educational Communications and Technology (AECT) presenterar en hjälprea – vissa standarder – för att avgöra om en student har blivit informationskompetent.

¹²¹ Bruce s. 20

¹²² Bruce s. 21

¹²³ Bruce s. 22

¹²⁴ Bruce s. 23

¹²⁵ Bruce s. 24

¹²⁶ Bruce s. 25

¹²⁷ Bytoft-Nyaas <http://www.hb.se/bib/inst/ida/ois98.htm> s. 2

¹²⁸ Hagerlid, *Studenternas bibliotek. En analys av högskolebibliotekens utveckling* s. 49

¹²⁹ Bytoft-Nyaas s.1

”Standard 1: The student who is information literate accesses information efficiently and effectively.” Recognises the need for information.

- *Recognises that accurate and comprehensive information is the basis for intelligent decision making.*
- *Formulates questions based on information needs.*
- *Identifies a variety of potential sources of information.*
- *Develops and uses successful strategies for locating information.*¹³⁰

*”Standard 2: The student who is information literate evaluates information critically and competently.”*¹³¹

- *Determines accuracy, relevance, and comprehensiveness.*
- *Distinguishes among fact, point of view, and opinion.*
- *Identifies inaccurate and misleading information.*
- *Selects information appropriate to the problem or question at hand.*¹³²

*”Standard 3: The student who is information literate uses information accurately and creatively.”*¹³³

- *Organises information for practical application.*
- *Integrates new information in one’s own knowledge.*
- *Applies information in critical thinking and problem solving.*
- *Produces and communicates information and ideas in appropriate formats.*¹³⁴

*”The school library media specialist can use the information literacy standards for student learning to create and maintain a program for a broad learning community – students, teachers, administrators, parents, and the neighbourhood – that will support lifelong learning.”*¹³⁵

Förändring är det som kännetecknar vårt samhälle idag och för att hänga med i svängarna måste man själv kunna ta reda på och tillägna sig nyheterna. Det livslånga lärandet har blivit en förutsättning för att kunna fungera i det moderna samhället.¹³⁶ Bytoft-Nyaas hänvisar till Christina S. Doyle som i sin skrift *Literacy in an Information Society* presenterar tio punkter som beskriver en informationskompetent person.

”Han

1. *är medveten om att korrekt och fullständig information är en förutsättning för riktiga beslut;*
2. *inser behovet av ny information;*
3. *formulerar frågeställningar utifrån informationsbehovet;*
4. *identifierar lämpliga informationskällor;*
5. *utvecklar effektiva sökformuleringar;*

¹³⁰ Information Literacy Standards for Student Learning (ILSSL) s. 8-11

¹³¹ ILSSL, s. 8

¹³² ILSSL s. 14-15

¹³³ ILSSL s. 8

¹³⁴ ILSSL 19-20

¹³⁵ ILSSL s.1

¹³⁶ Bytoft-Nyaas s. 2

6. använder alla typer av källor, såväl IT-baserade som övriga;
7. utvärderar information;
8. organiserar information för praktiskt användande;
9. integrerar ny information med befintlig kunskap;
10. använder information i kritiskt tänkande och vid problemlösning".¹³⁷

Av de tio punkterna framgår tydligt att informationskompetens kräver en förtrogenhet med alla typer av medier, men innehållet i medierna skall styra valet. Informationskompetensen spelar också en viktig roll i människans beteende, enligt Bruce är det viktigt att inse vilka utmaningar informationskompetensen ställer för den högre utbildningen.

6.3.2 Biblioteket som pedagogisk resurs

Bibliotekets roll är inte längre bara att låna ut utan också att lära ut. Den nya tekniken och nya pedagogiska modeller ställer större krav på biblioteket. Lärarna måste integrera biblioteket i undervisningen. Detta ska ske genom att bibliotekarien och läraren utarbetar användarundervisningen tillsammans så att den svarar mot utbildningens informationsbehov.

Kognitiva psykologer definierar lärandet som ett aktivt uppbyggande av kunskap genom en dynamisk interaktion mellan information och erfarenhet. Informationsteoretiker menar att informationssökningsprocessen liknar till hela lärandeprocessen: studenterna söker aktivt efter ett konstruktivt innehåll i resurserna för att skapa och utforma meningsfulla produkter.¹³⁸

Det viktigaste som båda teorierna kommer fram till är att man måste utveckla tillgängligheten till information, samt bistå användare med utvärderingen och användandet av information. Det är det moderna lärandets nya konception där idén av "learning community" ligger centralt.¹³⁹ Det innebär att alla – studenter, lärare, administratörer, föräldrar, aktörer på lokala regionala, statliga, nationella och internationella plan är väl medvetna om de konstanta ändringar i informationsbehoven som kan tillgodoses bara under det livslånga lärandet. Det nya lärandesamhället är inte begränsat till plats, tid och ålder eller befattning utan är istället knutet till intressen, behov och den växande telekommunikationsteknologin. Att hjälpa studenterna i lärandesamhället är användarundervisningens främsta uppgift. Nyckeln till en lyckad student-orienterad användarundervisning är att informationsspecialister på biblioteket samarbetar med lärare, administratörer, och andra inblandade.¹⁴⁰

¹³⁷ Bytoft-Nyaas s. 2

¹³⁸ ILSSL s. 2

¹³⁹ Ibid

¹⁴⁰ Ibid

I *En kreativ studiemiljö - högskolebiblioteket som pedagogisk resurs* analyseras högskolans biblioteksfunktioner. Syftet med studien är att undersöka högskolans behov av litteratur- och informationsresurser och se vad bibliotekets roll bör vara för att studenterna skall få en bra utbildning. Studien tar utgångspunkt i högskolans grundutbildning och visar att biblioteket för studenterna är en utnyttjad resurs. Rapporten betonar hur viktigt det är att lärarna inom högskolan uppmärksammar biblioteket och dess resurser, drar in biblioteket i sitt arbete med studenterna och utnyttjar biblioteket som en pedagogisk tillgång.¹⁴¹

Rapporten ger förslag till åtgärder som sätter studenten och studentens aktiva studiearbete i centrum. Man utgår ifrån att se på bibliotekets roll inom högskolan och konstaterar att högskolans ledning behandlar biblioteksfrågorna som ett särområde, som behövs utanför den ordinarie verksamheten. Studenten vill ha sina informationsbehov tillgodosedda men deras krav på biblioteket är blygsamma. Biblioteket ser sig som en särorganisation inom högskolan och känner större samhörighet med andra bibliotek än med den egna högskolan. Dessa synsätt måste fogas samman för högskolebiblioteket skall bli en resurs för grundutbildningen.¹⁴²

På grundutbildningsnivå får studenterna en kort introduktion till hur biblioteket fungerar, dvs hur man beställer böcker och vad biblioteket har för material. Detta är inte tillräckligt,

*”därför måste användarutbildningen anpassas till kursernas och programmets pedagogiska uppläggning och vara inslag som lärarna själva integrerar i den vanliga utbildningen i samarbete med bibliotekets personal.”*¹⁴³

Detta kräver givetvis att bibliotekarierna har pedagogisk utbildning och kan samarbeta på lika villkor med lärarna.¹⁴⁴

Informationskompetens måste göras till ett av högskolans mål. Högskolebiblioteket skall ge studenterna en träning inför framtiden att självständigt söka och finna information. Biblioteket måste medvetet samarbeta med lärarna i undervisning, inläring och examination och fungera som ett led i att säkra kvalitén i utbildningarna. Biblioteket måste arbeta utåtriktat och i nära kontakt med företrädare för studenterna och utbildningsansvariga.¹⁴⁵ Samarbetet mellan bibliotekarier och lärare måste också uppmärksammas och få striktare arbetsformer

*”(...) it is important that systematic planning between library and teaching staff is seen as a responsibility of the institution, and not simply of individual staff working in isolation.”*¹⁴⁶

”Effective cooperation between teaching staff and the library is vital if both students and their teachers are to obtain the full benefit of the library service. In order to achieve this, teachers must play a part in ensuring that their own needs

¹⁴¹ SOU 1991:72 s. 22

¹⁴² Ibid

¹⁴³ SOU 1991:72 s. 12

¹⁴⁴ SOU 1991:72 s. 30

¹⁴⁵ SOU 1991:72

¹⁴⁶ Follett s. 37

and those of their students are properly communicated to and understood the library staff.”¹⁴⁷

Krister Hansson och Kerstin Simberg på biblioteket vid Högskolan för lärarutbildningen i Stockholm har på uppdrag från BIBSAM genomfört en studie *Högskolebiblioteket i en lärande miljö* som är en delstudie i utredningen *Studenternas bibliotek*. Uppdraget går ut på att *“koncentrera sig på frågor kring bibliotekets integration i den pedagogiska processen”*.¹⁴⁸

Studien tar utgångspunkt i SOU 1991:72 och baseras på intervjuer. Biblioteken som undersöktes var indelade i fyra grupper: universitetsbibliotek, allmänna högskolebibliotek, större specialhögskolor, mindre specialhögskolor. Vid samtliga bibliotek intervjuades ledningen, representanter från utbildningssidan och slumpmässigt valda studenter eller studentgrupper, samt används fakta från andra delstudier som ingår i utredningen *Studenternas bibliotek*.

Studien kommer fram till att biblioteks- och informationsförsörjningens roll ska finnas med i alla de typer av dokument som styr och informerar om högskolans verksamhet. Biblioteken måste få information i tid och ingå i planering av nya kurser och utbildningar. Inga pedagogiska försök skall påbörjas utan att noggrant beakta informationsförsörjningen.¹⁴⁹

Studien visar att lärare har varit drivande att införa nya pedagogiska modeller, t. ex. PBL, utan att biblioteket fått vetskap om detta. Detta trots att studenterna anser att man måste ha ett välfungerande bibliotek för att kunna ha en fungerande pedagogisk modell som PBL. Ett närmre samarbete mellan bibliotekarier och lärare ökar lärarnas förståelse för biblioteket som en pedagogisk resurs.¹⁵⁰ Hagerlid anser att samarbetsdiskussioner på kafferasten mellan lärare och bibliotekarier inte är tillräckliga. Samarbetet måste organiseras mer formellt. Ett förslag är att bilda biblioteksgrupper med representanter från lärare och bibliotekarier.¹⁵¹ Hansson & Simberg föreslår personell förstärkning av universitets- och högskolebiblioteken och inrättande av särskilda tjänster som utbildningsbibliotekarier vilka bör ingå i ett pedagogiskt team med lärarna och även ha en viss ämneskunskap. Bibliotekspersonal måste generellt få pedagogisk utbildning och alla bibliotek bör ha en väl förankrad kompetensutbildningsplan.¹⁵²

Hansson & Simberg är övertygade om att studenternas användarutbildning ska integreras i undervisningen. Ämnet/momentet informatik bör införas vid landets samtliga utbildningsprogram.¹⁵³ Användarutbildningen måste även riktas mot lärare vilka skall också utbildas i informationsökning.¹⁵⁴

¹⁴⁷ Follett s. 37

¹⁴⁸ Hansson & Simberg s. 7

¹⁴⁹ Hansson & Simberg s. 32

¹⁵⁰ Ibid

¹⁵¹ Hagerlid s. 20

¹⁵² Hansson & Simberg s. 32

¹⁵³ Ibid

¹⁵⁴ Hagerlid s. 21

*“Det integrerade biblioteket innebär att biblioteket och informationssökningen ingår som ett naturligt inslag i undervisningen. Biblioteket deltar i planering, genomförande och examination av kurser och utbildningar. För att detta ska ske måste lärarnas informationskompetens höjas samt samarbetet mellan lärare och bibliotekarier förbättras.”*¹⁵⁵

Generösa öppettider, samt goda och väl tilltagna studiemiljöer är också viktiga för att biblioteket ska kunna vara den pedagogiska resurs som krävs i dagens högskoleutbildning.¹⁵⁶

6.3.3 Biblioteket som strategisk resurs

Vad krävs för att biblioteket skall ses som en strategisk resurs för hela högskolan? På de nya högskolorna kan man inte locka med tradition och anor, så därför måste man hitta en annan attraktionskraft för att locka studenter, lärare och forskare. Detta kan innebära nya möjligheter för biblioteket som vi redan har presenterat i avsnittet 6.2.2. De äldre universiteten kan inte heller i längden leva på tradition, utan de måste förändras. Som Gellerstam skriver

*(...) hade jag på åttiotalet inom mitt eget universitet talat om ”biblioteken som konkurrensparameter i kampen om studerande” hade jag inte blivit tagen på allvar av vare sig universitetsledning eller bibliotekets personal. För bibliotekets personal var för övrigt huvudfrågan hur man skulle skydda sig och biblioteket från studenterna, inte hur man skulle göra biblioteket mer tillgängligt. Numera kan man på allvar säga att bra biblioteksresurser har blivit en del den PR-bild varje universitet och högskola vill visa upp för att dra till sig studenter.”*¹⁵⁷

Varje bransch genomgår då och då snabba strukturförändringar och det bästa är att anpassa sig till insikten att snabba och drastiska förändringar kommer att vara ledmotiv även i framtiden. Biblioteket måste vara medveten om att kunder efterfrågar inte information utan tjänster som till viss del består av information, men också av bibliotekariens förhoppningsvis betydelsefulla know-how.¹⁵⁸

*”Tendensen att gå över från undervisning till lärande kan ha en mycket avgörande betydelse för bibliotekens roll och ställning inom högskolan”*¹⁵⁹

Integrationsprocessen mellan biblioteken och dess uppdragsgivare är nödvändig och mycket viktig inte minst på grund av att biblioteken kan och måste bli viktiga strategiska tillgångar för hela högskolan. Ett universitets- och högskolebibliotek måste alltid för sin existens repliera på sin moderorganisation, så att den aktivt bidrar till den kunskapsutveckling som utbildning och forskning skapar. Det är inte bibliotekets utan

¹⁵⁵ Hansson & Simberg s. 5

¹⁵⁶ Ibid

¹⁵⁷ Gellerstam s. 12-13

¹⁵⁸ Olofsson s. 28

¹⁵⁹ Hagerlid s. 27

användarnas och uppdragsgivarens synsätt som i första hand måste få styra vad som är kvalitet och god service. Idag är det inte längre bibliotekets uppgift att tillgodose ett litteraturbehov hos användaren utan informationshanteringen som tar hänsyn till studenternas och forskarnas totala informationsbehov förändrar i grunden biblioteket som arbetsplats och fysisk företeelse. Biblioteket blir bara en nod i ett informationsnätverk, som innefattar hela högskolans/universitetets informationssystem.¹⁶⁰

Under 1990-talet har det blivit alltmer uppenbart att konceptet ”allt för alla” är föråldrat. Nu handlar det om att skapa näst intill individuella tjänster, anpassade till de behov som finns för tillfället. Målet för biblioteken måste vara att sluta fungera som leverantör eller förvaltare av information, och istället arbeta som informationskonsulter eller kanske ännu bättre - informationsterapeuter, som inte bara tar hänsyn till informationskällor och presentationsformer, utan lika mycket beaktar kundens situation och söker en lösning på hans/hennes föränderliga problem.¹⁶¹

Ett effektivt sätt att möta konkurrensen enligt Olofsson är genom att producera tjänster som exakt svarar mot kundens behov. I förlängningen innebär det att man måste ta hänsyn till vilka kunderna som skall prioriteras. De viktigaste kunderna är trots allt de som man kan utveckla sin verksamhet tillsammans med i ett partnerskap.¹⁶²

(...) uppgifter som idag utförs av en bibliotekarie kommer sannolikt att utföras av användarna själva. (...) Detta skulle kunna ge utrymme för en utvidgning av uppgifterna till ett större inslag av kvalificerad vägledning, utveckling, utgivning, rådgivning etc.”¹⁶³

För att högskolebiblioteket skall ses som en strategisk resurs så måste biblioteket finnas med i högskolans styrdokument och vara öppen för förändringar för att hitta nya organisatoriska lösningar som främjar utvecklingen.

¹⁶⁰ Gellerstam s. 12

¹⁶¹ Olofsson s. 28-30

¹⁶² Olofsson s. 28-30

¹⁶³ Olofsson s. 30

7. Resultat av den empiriska undersökningen

Vi började alla våra intervjuer med att presentera oss och intervjuens uppläggning. Sedan lät vi respondenterna presentera sig själv. Studenterna berättade sina utbildningar och de övriga om sina arbetsuppgifter.

Begreppen informationsförsörjning och informationskompetens visade sig vara något ovanliga för våra respondenter och flera av de beklagade att de aldrig har funderat i dessa termer. När vi förklarade att vi inte enbart vill prata om det fysiska biblioteket utan mer om vägen till informationen i allmänhet, var de flesta villiga att börja tänka och diskutera i bredare termer. Det visade sig att de "konstiga" begreppen hjälpte till för att göra stämningen under intervjuerna mer avslappnad och i vissa fall även lite roligare. Respondenterna fann det intressant att börja hitta på förklaringar till saker de aldrig hade tänkt på innan. Det kändes som om de fortsatte att tänka i lite "ovanliga" banor under hela intervjun. Detta i sin tur kan ju ha gett lite ogenomtänkta svar, men visionerna behöver inte alltid vara så genomtänkta, då tappar de sin aktualitet.

7.1 Informationsförsörjning på högskolan och bibliotekets roll i detta

Frågorna som vi ställde var följande:

- Vad är ett bibliotek för dig (er)?
- Vad är informationsförsörjning för dig (er)?
- Finns det samband mellan bibliotek och informationsförsörjning?

7.1.1 Vad är ett bibliotek

7.1.1.1 Utbildningsansvariga

En utbildningsansvarig säger att biblioteket för honom personligen är ett ställe där han går och lånar böcker. Biblioteket för honom som administratör är ett ställe där studenter kan sitta och läsa men även låna och använda kurs- och uppslagslitteratur.

Två utbildningsansvariga är överens om att biblioteket är ett ställe dit man går för att hitta information som man behöver i olika sammanhang. Den ena av dem tillägger att

"(...)det är ju en social inrättning mycket mer än ett bibliotek. Dit går man inte alltid för att låna böcker även om bibliotekarierna är mycket effektiva(...)Men man går dit för att man kan sitta och läsa böcker. Jag brukar gå genom hela den kolorerade veckopressen (skratt), matbilagor och allting. Det är avkoppling, det är en typ av biblioteksanvändning som har en oerhört viktig funktion. (...)"

En utbildningsansvarig menar att biblioteket ger en stämning *“för att sitta och jobba”*, att böckerna ger en inramning till de koder som finns om hur man skall bete sig. Biblioteket är enligt honom en mötesplats men även ett arkiv för att förvara tryckt material.

7.1.1.2 Studenter

En ST som har läst en hel del innan (har bl a en fil kand) och för närvarande är studentrepresentant i ledningsgruppen för Helsingborgs högskolefilial säger att

“Ett bibliotek är ju en informationsknutpunkt.(...)”

Han fortsätter med att se på biblioteket ur två aspekter. Dels finns den mer gammaldags laddningen som ligger i begreppet, det här klassiska biblioteket med höga, bruna trähyllor, med damm och stegar, där man kan hitta märkliga handskrifter och kunskaper om århundraden tillbaka. Samtidigt är ett bibliotek en arbetsplats. Det är en plats där han helt enkelt befinner sig för att på ett lättare sätt få tillgång till den information han behöver antingen via Internet, eller via böcker eller rent personligt av de bibliotekarier som finns. Så i begreppet bibliotek finns båda, drömbilden och den mer konkreta vardagliga arbetsplatsen.

En SO från Helsingborg som har läst bara på folkhögskola innan och som nu går tredje terminen säger att ett bibliotek är en informationskanal och även ett ställe där man bara kan vara. En annan SO från Helsingborg säger att biblioteket, det är där som man får veta mer om saker och ting.

En TE från Helsingborg som läser andra året säger att ett bibliotek för henne är ett ställe där man kan finna information och låna kurslitteratur.

Två TE som inte har läst något innan och nu går sin näst sista termin i Kalmar tycker att biblioteket oftast är trångt och dammigt med massa böcker och att det är svårt att hitta där. Detta kan enligt dem bero på att de för sällan är på biblioteket och att de inte har lärt sig det här med biblioteket. De tycker varken skyltning eller information är dålig, de har bara inte tillgodogjort sig hur man skall använda biblioteket. De tekniska utbildningarna de läser på är nya och speciella och det finns inte mycket böcker utgivna. Databaser och annat för dem intressant elektroniskt material lär inte heller finnas tillgängligt via biblioteket och detta är anledningen till att TE inte har någon bredare uppfattning om biblioteket.

En SO från Helsingborg som läser tredje terminen och inte har läst på högskolan innan säger att bibliotek är ju en samlingspunkt också. Man går dit tillsammans med kompisar, så letar man lite och sedan fikar man. Dessutom träffar man ju andra som man känner på biblioteket.

SO, som har läst på högskolenivå innan, från Kalmar och TE i Halmstad tycker däremot att SAB-systemet är helt ologiskt och det är omöjligt att hitta just för att bokstavskombinationerna på hyllgavlarna inte går att knyta till något som man känner

igen, och de kan inte heller se något logiskt sammanhang. SO från Kalmar säger sig ändå gärna fastna på biblioteket när hon väl har hittat hyllorna med den litteratur som hon behöver. Då kan hon lämna biblioteket med höga travar med böcker.

7.1.1.3 Övriga

Den administrativt ansvarige för uppbyggandet av Campus Helsingborg säger att ett bibliotek skall vara en organisation dit folk som studerar och folk som skall arbeta går för att få den information och det material de behöver. Vilken form det här materialet skall ha är inte väsentligt, det kan vara elektroniskt eller på papper.

Representanten från Helsingborgs stad säger biblioteket är en central punkt, en mötesplats, men svår att finansiera och därför måste man tänka icke-traditionellt när det gäller att hitta samarbetspartners.

Lokalplaneraren vid Lunds universitet säger att han själv är så traditionell att för honom är ett bibliotek i första hand böcker, tryckt material. För honom är *"IT-köret"* som nu biblioteken hänger på, lite konstigt. De allra flesta arbetar på en institution och där är ju datorn det naturliga arbetsverktyget. Han ser ingen anledning till varför man skulle störta i väg någon annanstans, till ett bibliotek exempelvis, för att få tillgång till datorkraft och göra litteratursökningar. Det gör man från sin egen arbetsplats. På biblioteket gör man sådant man inte kan göra på sin egen dator, till exempel bläddrar i den litteratur som finns.

Efter detta svar blev vi nyfikna på hur studenterna skulle kunna söka information. Han sa sig även där ha en avvikande uppfattning. Han har ingenting emot att placera studentarbetsplatser i biblioteket. Det är kanske rentav viktigt i vissa sammanhang, men de flesta av studenterna är ju inte på högskolan för att bli biblioteks- och informationshanterare, utan de är ju där för att bli någonting annat. Enligt honom är det naturligare att studenternas arbetsplatser och datorkraft finns i anslutning till den institution där de bedriver sin utbildning. Kontakten handledare - student är viktigare än kontakterna mellan studenten, bibliotekarien och boken. Det känns till och med lite konstigt för honom att studenterna ska ha sina arbetsplatser i biblioteket.

7.1.1.4 Bibliotekarier

Biblioteket är för den f.d. bibliotekarien på högskolan i Helsingborg mycket mer än bara samlingarna. Det är ju förstås en uppställningsplats för böcker, det är tidskrifter inte minst, när det gäller högskolesidan och det är elektroniska medier. Det är en plattform för att få sin information, en samlad plattform, för man kan hitta information på många olika sätt. Biblioteket är inte längre det enda ställe där man har tillgång till information. Men det är det enda stället som har den breda kunskapen om hur man hittar.

Enligt bibliotekarien på högskolan i Helsingborg är biblioteket ett ställe där hon får informationsbehovet tillfredsställt. Det behöver inte vara via böcker utan till exempel även via databaser, video etc. Beroende på vilken information hon behöver vänder hon sig antingen till folk- eller till universitetsbiblioteket.

Bibliotekschefen i Kalmar säger att begreppet bibliotek är en föråldrad term, han vill gärna kalla det för Learning Resource Centre istället.

7.1.1.5 Sammanfattning

För alla de utbildningsansvariga, bibliotekarierna, en del av studenterna (en ST, två SO, en TE) och de övriga är biblioteket såväl arkiv som uppställningsplats för tryckt material där man även kan låna det man behöver, en samlad plattform för att även nå elektroniskt buren information, ett ställe där man arbetar i trivsamt miljö eller träffar likasinnade.

För två TE är biblioteket ett dammigt ställe dit man helst inte går. För lokalplaneraren behövs det enbart böcker på biblioteket, allt annat kan man nå via andra vägar som inte är knutna till biblioteket.

Fyra TE och en SO finner biblioteken svårnavigerade men nyttiga. En bibliotekarie säger att biblioteket är ett pedagogiskt instrument för högskolan, ett resurscentrum för lärande.

7.1.2 Bibliotekets roll i informationsförsörjningen

7.1.2.1 Utbildningsansvariga

De utbildningsansvariga brydde sig inte om att försöka definiera informationsförsörjningen, utan sa att innebörden av ordet förstår man genom att diskutera funktionen som betecknas med begreppet.

En utbildningsansvarig säger om bibliotekets roll i högskolans informationsförsörjning

“Biblioteket har ju en oerhört viktig roll därför att plattformen hos en högskola hänger på hur väl biblioteket fungerar. (...)”

Han fortsätter med att understryka bibliotekets viktiga roll för kunskapsgenerering, kunskapskvalité och kunskapsöverföring. Biblioteket måste hänga med i de moderna system som lanseras på högskolor och alltid ha i åtanke att *“det gamla hederliga sättet”* inte behöver vara det bästa.

Alla utbildningsansvariga poängterar att informationsförsörjningen har förändrats under de senaste åren med informationsteknikens frammarsch. Forskare och lärare kan numera i ökad utsträckning söka information själv.

En annan utbildningsansvarig säger

“Man behöver ju inte ha allt på bokhyllor, utan man kan ju söka den elektroniska vägen.”

och fortsätter med att säga

“Men icke desto mindre så tror jag att universitetsbiblioteken, biblioteken överhuvudtaget har en väldigt viktig roll (...) när det gäller att hitta sådan information som kanske ligger utanför ämneslitteraturen och som kanske då är av en mer färsk karaktär, alltså statistik och uppgifter som biblioteket sällan har möjlighet att täcka.”

En utbildningsansvarig blir även lite upprörd när vi frågar om bibliotekets roll i högskolans informationsförsörjning eftersom den rollen är för honom så självklar. Han tycker som de övriga utbildningsansvariga att biblioteket bör se till att det finns kompetent personal som kan hjälpa studenter, forskare och lärare med litteratur- och Internet-sökningar. Det bör finnas relevant kurs- och *“randlitteratur”* och relevanta tidskrifter. Än så länge finns tyvärr inte alla tidskrifter i fulltext på Internet och då måste biblioteket förse användarna med kopior av önskad artikel. Det är bra att man kan beställa via Internet, på så sätt sparar man mycket tid.

En utbildningsansvarig säger att förutom de nya rollerna i informationsförsörjningen som biblioteken mer och mer får, kommer de att behålla den gamla rollen

“(...) att systematisera kunskapen.”

En utbildningsansvarig säger att på små högskolor är det viktigt med ett samlat bibliotek, där det finns kurslitteratur och *“randlitteratur”* för PBL-utbildningarna. När det gäller tidskrifter så måste man förlita sig till hjälp av större högskolor och ingå olika sorters campus-avtal med andra högskolor och universitet. På stora högskolor och universitet kan det vara smartare att ha många institutionsbibliotek, fortsätter han. Närheten till sina användare kan ha betydelse när man vill spara tid, men ett stort övergripande universitetsbibliotek kan man ändå inte vara utan.

7.1.2.2 Studenter

Två TE från Kalmar är överens om att informationsförsörjning är förmedling av information på något vis och då menar de informationen som man skaffar sig via Internet. De säger att det känns som om att biblioteket har en roll i informationsförsörjningen, men de kan inte komma på, vad det är för roll.

SO från Kalmar säger sig inte vara så bekant med Internet och använder därför inte Internet så ofta. För henne är informationsförsörjning

“(...)att jag helst vill komma till disken och säga vad jag söker, så ska de (bibliotekarier) snällt hjälpa mig. Och det har faktiskt fungerat jättebra hittills. Jag har alltid fått det hjälp jag ville ha både här (på högskolebiblioteket) och på stadsbiblioteket.”

Alla TE från Halmstad säger att informationsförsörjning är tillgången till information. De säger

“(…) om man fick kryssa i vad man skulle spara på i högskolan så skulle vi inte kryssa i biblioteket(…)”

Men för deras del har biblioteket ytterst liten roll i informationsförsörjningen. Biblioteket skulle bara bli aktuellt när man behöver slå upp någon väldigt konkret sak i någon uppslagsbok. De menar att de flesta TE aldrig besöker biblioteket. Detta kan enligt dem bero på att de tekniska husen ligger en bit bort från biblioteket och att det finns väldigt god tillgång till datorer där. Samtidigt är TE medvetna om att datoriseringen är inte lika bra på alla utbildningar vid högskolan i Halmstad..

ST håller med de TE från Halmstad om att informationsförsörjning helt enkelt är att få den information man behöver för att kunna göra nånting. Det kan behövas information för att kunna svara på en specifik fråga eller för att stimulera nya tankar, för att sedan kunna komma fram till nya lösningar. Han fortsätter med att understryka bibliotekets väldigt viktiga roll i informationsförsörjningen. Han säger

“(…) för att studera så använder jag fyra informationskanaler: biblioteken, sedan så är det ens egen lilla sfär när man sitter hemma och studerar utifrån den litteratur som man kanske har hämtat på biblioteken och sedan så är det dom tankar som kreéras och den information som överförs från ens medstudenter och sedan den information som överförs av lärare. Så biblioteket är en del i informationsförsörjningen.”

ST fortsätter med att säga att ett högskolebibliotek måste ha större krav på sig att vara aktivt informationssökande än ett vanligt folkbibliotek. Det räcker inte att en gång per år åka till bokmässan och köpa lite nya titlar, utan på ett högskolebibliotek måste man varje dag, varje vecka, hålla sig a jour med det som ges ut och det som är aktuellt. ST är medveten om att dels är detta resurskrävande och dels ställer det högre krav på bibliotekspersonalen, som kanske bör ha en viss ämneskompetens och därmed vara mer uppdelad på de olika avdelningarna på biblioteket.

SO från Helsingborg säger att om det överhuvudtaget finns någon informationsförsörjning, så är det ju biblioteken som ska se till detta. Biblioteket är hjärtat till hela högskolan för att där föds tankeprocessen och där finner man ju den information som behövs för att tänka till. Om det är bara allmän information hon behöver, tittar hon ju på TV, på nyheterna eller läser tidningar. Hon själv går på biblioteket ifall det behövs specifik information. Fördelen med ett bibliotek i jämförelse med andra aktörer är att det finns folk i närhet som man kan fråga och att det finns tillgång till datorer.

En TE från Helsingborg säger sig i samband med ordet informationsförsörjning få en association att

“Ta emot det nu då!”.

Biblioteket har enligt henne och en SO från Helsingborg ansvaret att dela ut information till användarna, försörja dem med information och därmed se till att studenterna klarar sin examen. SO tillägger att biblioteket har ansvaret att samla olika sorters information, så att

man som användare slipper vända sig till olika institutioner, utan får allt samlat på ett bibliotek. Dessutom, tycker hon, har man rätt att veta om det inte är möjligt att få tag på någon sorts information.

7.1.2.3 Övriga

Den administrativt ansvarige för CH säger att bibliotekets roll i informationsförsörjningen är att skapa tillgång till information. Medier kan finnas i många olika former. Bibliotekets roll har varit att samla och vårda men idag är det inte detta. Det måste vara en helt annan omsättning på informationen. Biblioteket måste se till att det material som behövs nu är tillgängligt. Det är enligt honom en utveckling på gång inom biblioteksvärlden. Han menar att gränsen som har gått mellan bibliotek å ena sidan, lärare och forskare å andra sidan kommer att suddas ut, uppgifterna och rollerna kommer att gå in i vartannat. Detta kommer i sin tur att ske p.g.a. att undervisningen kommer att förändras. Det blir mer PBL, man ska lösa uppgifter, man ska skriva "*paper*". Det blir inte litteraturlistan som styr kursinnehållet, utan det är frågeställningarna som studenterna ska jobba med. Enligt en sådan pedagogik måste studenterna inse att man kan inte ge dem en kurslitteraturlista i handen och försäkra dem att så snart de har hämtat ut alla böckerna från biblioteket så har de alla svaren. Studenterna måste försöka få tag på information och kunskap på ett annat sätt. Studenterna vänder sig ju självklart till biblioteket och biblioteket i sin tur måste se till att det finns resurser och personal för att ge god service till studenterna, för till forskarna har ju biblioteket alltid gett service.

IKEAs representanter försöker komma undan frågan genom att berätta hur snabb omsättningstakt den information har som är relevant för deras arbetsuppgifter. Även seminarie- och övrig dokumentation som man har satt samman för en utbildning har redan blivit inaktuell när den kommer ut i tryckt form.

När vi försöker få IKEAs representanter se bibliotekets roll i deras informationsförsörjning, säger de att rollen beror på kostnaden, men de har inget emot biblioteket. Behovet finns ju. Det beror bara på vilken kvalité man kan uppnå från bibliotekets sida och hur mycket fackkunskaper personalen behöver för att ett samarbete ska vara relevant. De påpekar att deras avdelning inte är bra när man vill diskutera detta slags samarbete just p.g.a. den väldigt höga hastigheten på informationsbehovet. Det finns ju avdelningar som är lite lugnare och passar därför bättre för samarbete med ett högskolebibliotek.

Representanten från Helsingborg stad säger att bibliotekets centrala funktion är att locka, inte minst att locka företag. Biblioteket bör utnyttja nya möjligheter men ändå behålla den välkända strukturen. Informationsförsörjningen kan enligt honom ses ur olika perspektiv. Man måste ha en tillförsel av information, och kunna sortera fakta för att inte dränka personer i fakta som de inte har användning för.

Lokalplaneraren säger att folk i allmänhet inte är så väl utrustade att de kan hitta information och litteratur på ett vettigt sätt. Egentligen är det inte lättare för att man sitter framför en dator. Där har biblioteket en viktig roll – att bidra användare med både informationssökning och ämneskunskaper. Mest menar han tillgången till tryckt material, inte i första hand sådant som man kan få över nätet. Han ser ingen framtid i att bygga upp en biblioteksverksamhet kring elektroniskt buren information, därför att folk kommer väldigt snabbt att kunna klara sig själva i synnerhet i högskolemiljön. En annan sak är ju enligt honom att man säkert behöver hjälp i vissa lägen om man ska hitta information på nya ställen men den dagliga informationshanteringen klarar man själv.

7.1.2.4 Bibliotekarier

Bibliotekschefen i Halmstad börjar med att glädjas över frågan. Han säger

”Det här var häftigt!(...)”

Enligt honom är informationsförsörjningen inte bara förmedlingen av medier utan förmedlingen av innehållet i medierna. Han säger att bibliotekets främsta uppgift är naturligtvis att vara informationscentralen både utåt och inåt i högskolan. Biblioteket måste även stå bakom insamlandet av information och stödja användarna med informationskompetensen.

Bibliotekschefen i Kalmar syftar till den tiden då biblioteken var mer vaktmästeribetonade, lite mer mjölkbutiksbetonade och säger att den rollen vill biblioteken få bort och istället fostra sina användare. De traditionella biblioteken med sin traditionella boksamling är ingen serviceinstitution utan skall vara ett pedagogiskt instrument i högskolan. Man vill delta i undervisningen tillsammans med lärare och studenter. Biblioteken tillhandahåller hyllorna och köper böckerna och gör dem tillgängliga genom katalogen, men servicen får högskolan själva stå för.

Den f.d. bibliotekarien på högskolan i Helsingborg säger att informationsförsörjningen är att få den information man känner sig behöva på något sätt, antingen i kontakten med en institution eller någon expert, eller att man söker den informationen i litteraturen och andra medier. Enligt henne är bibliotekets roll att höja kvalitén på utbildningarna, informationförsörja via medier och kanske ha kunskap och vara experter på ämnet. Mediasortimentet beror ju på pedagogiken som används vid undervisningen, mer fördjupningslitteratur när det är problembaserat lärande och tillräckligt med kurslitteratur till den traditionella undervisningen.

Bibliotekarien på högskolan i Helsingborg säger att tack vare Internet är informationsförsörjningen numera inte enbart kopplad till biblioteket. Bibliotekets roll i informationsförsörjningen är enligt henne att förse användarna med medier man måste prenumerera på, exempelvis databaser och tidskrifter, eller köpa, exempelvis kurslitteratur. Dessutom måste biblioteket stå för användarundervisningen i informationssökning eftersom det problembaserade lärandet mer och mer verkar dominera i jämförelse med den traditionella undervisningen. Det är viktigt att studenterna

kan leta fram och bedöma informationen själv. Det vore inte fel med datorarbetsplatser i anslutning till referensbiblioteket, ännu bättre vore det med fulltextversioner av de flesta elektroniska resurserna.

7.1.2.5 Sammanfattning

Studenter och bibliotekarier är ense om att informationsförsörjning är förmedling av och tillgång till information. Två TE och en SO tänker främst på Internet när man pratar om informationsförsörjningen medan bibliotekarierna även menar andra medier och personliga kontakter. En bibliotekarie säger att informationsförsörjningen inte enbart är förmedling av medier utan också förmedling av innehållet i medierna.

Enligt de utbildningsansvariga och ST har biblioteket en mycket viktig roll för kunskapsgenerering, kunskapskvalité och kunskapsöverföring. Biblioteket måste ha kompetent personal som systematiserar resurser och hjälper såväl studenter som forskare med litteratur- och Internet-sökningar även när det gäller att hitta färsk information som ligger utanför ämnesområdena. Alla studenter utom två TE är överens med de utbildningsansvariga om att biblioteket har en viktig roll i informationsförsörjningen. Studenter och bibliotekarier understryker att biblioteket har ansvaret att samla och dela informationen med användarna för att få igång tankeprocessen och därmed se till att studenter klarar sin examen. Bibliotekarier ser biblioteket som ett pedagogiskt instrument för högskolan, och därmed informationscentralen för både högskolan och omgivningen. Enligt bibliotekarierna så måste biblioteket stå för användarundervisningen och bidra användaren med informationskompetens. Den administrativt ansvarige tillägger att biblioteket måste ge lika god service till studenterna som man hittills har gett till forskare. Två TE kan dock inte klä bibliotekets roll för informationsförsörjningen i ord, men rollen lär onekligen finnas.

När det gäller små högskolor, så måste man enligt en utbildningsansvarig förse användarna med kurs- och fördjupningslitteratur. För att anskaffa elektroniska medier är det vettigt att man ingår i campus-avtal med andra högskolor och universitet.

Lokalplaneraren ser bibliotekets roll i att bidra användarna med ämneskunskaper och informationssökning i tryckta medier. De elektroniska resurserna klarar man enligt honom inom högskolevärlden alldeles utmärkt, utan specialisthjälp.

Enligt den administrativt ansvarige är bibliotekets roll att skapa tillgång till informationen i rätt tid. Representanten från politikervärlden tillägger att bibliotekets uppgift är att locka, inte minst näringslivet. Näringslivets representanter som räknar all vinst i pengar, och politikerna är ense om att tiden, relevansen och personalens kunskap är väsentliga när man vill erbjuda bibliotekens tjänster på informationsförsörjningsmarknaden.

7.1.3 Biblioteket och informationskompetensen

Vi ställde frågan

- Vad är informationskompetens för dig?

och en del följdfrågor om användarundervisningen som vi anser är ett viktigt redskap för att höja informationskompetensen.

7.1.3.1 Utbildningsansvariga

Tre utbildningsansvariga är överens om att informationskompetens är förmåga att skaffa information, orientera sig i flödet av information och dessutom utföra en selektion av den. Då menar de både pappersburen och elektroniskt buren information.

En utbildningsansvarig säger att informationskompetens är

“(...)ett nätverk av kunskaper (...) som man kan associera utifrån och sedan måste man ju också ha konkret kunskap (...)”

En av de utbildningsansvariga påpekar även att informationskompetensen är väldigt viktig i kommunikationen. Han säger att det är viktigt att lära studenterna att söka information i databaser och på Internet. Bibliotekskunskap – att hitta på det konkreta fysiska biblioteket - är också väldigt viktigt för studenterna. Alla nya studenter som börjar på en högskoleutbildning ska få introduktion till informationssökning bl a på det konkreta biblioteket

“... samla alla på ett informationspass om hur man betar sig och vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet på ett bibliotek.”

Han fortsätter med att säga

“Bibliotekskunskap och litteratursökning bygger man ju upp under utbildningens gång och det blir mer och mer aktuellt ju högre man kommer i hierarkin. (...) Till exempel när man kommer upp på examensarbetets nivå, där man inte har någon kurslitteratur alls, utan allt baseras på vetenskapliga artiklar. Då måste man ju kunna informationssökningen (...).”

Han avslutar med att betona att bibliotekets viktigaste uppgift är att hjälpa de vilsna studenterna att nå information bl a med att se till

“...att det är någorlunda städat där (på biblioteket), då är det trevligare och lättare att hitta.”

7.1.3.2 Studenter

En ST och en SO från Helsingborg säger att man kan uppfatta informationskompetensen på två olika sätt. Antingen att man har kompetens till att på ett bra sätt tillgodogöra sig den information som man får eller att man har kunskap om hur och var man hittar information. Tanken är väl att människan i informationsamhället skall kunna behärska

de här båda sidorna av kompetensen. ST påpekar också att i den allmänna debatten verkar den delen som handlar om att tillgodogöra sig informationen tyvärr ha hamnat i skuggan.

Två TE från Kalmar säger att informationskompetensen är kompetens att få fram den information som är relevant just då.

Två TE från Halmstad säger att informationskompetens är förmågan att kunna nå information genom att behärska verktygen och även förmåga att kunna utnyttja informationskällor maximalt. En av dem menar att just för tekniskt utbildade människor är det viktigt att man är inte för feg i kontakterna med företagen.

SO från Helsingborg säger att informationskompetens är kompetensen att kunna leda folk rätt, studenten behöver inte veta allting själv utan kan få hjälp.

TE från Helsingborg säger att ordet informationskompetens associerar hon mest med datorn, att använda datorn.

En TE från Helsingborg och en SO från Kalmar efterlyser användarundervisning på biblioteket. I Kalmar finns det redan, men ingen av de studenterna vi intervjuade i Kalmar hade fått information om detta. Två TE i Kalmar påstår att det egentligen inte blir tid över från den övriga undervisningen för att delta i användarundervisningen. Två TE från Halmstad hade deltagit i användarundervisningen och bedömde den inte som relevant för deras utbildning just då. Delar av det som undervisades hade de redan fått veta av sina lärare. En SO från Helsingborg säger att det finns användarundervisning på biblioteket bara en gång om året för dem som är nya på högskolan, men hon har inte deltagit i undervisningen. Två TE från Halmstad och två SO från Helsingborg säger dock att användarna behöver utbildas mer och mer, för att det kanske inte kommer att fungera på det gamla vanliga sättet i framtiden, att bara gå och fråga bibliotekarien. En av SO från Helsingborg säger sig vara nöjd med genomgången på biblioteket och tillägger att man kan ju prova sig fram om man vet hur sökningen i allmänhet går till.

7.1.3.3 Övriga

Den administrativt ansvarig för uppbyggandet av Campus Helsingborg är övertygad om att leta i informationsflödet efter det man vill ha, är en jättestor kompetens. Informationskompetens är enligt honom även förmåga att hitta relevant information till den man skall betjäna som kund.

Informationskompetens är förmågan att kunna formulera ett budskap på klart och koncist sätt, inte använda för mycket eller för lite text, säger representanten för Helsingborgs stad. I framtiden blir sortering och kvalitetsmärkning av elektroniska resurser den mest eftertraktade informationskompetensen.

7.1.3.4 Bibliotekarier

”(Informationskompetens är) att känna till vad som finns och kunna lotsa låntagarna på rätt håll, se till att han/hon får rätt information på rätt nivå (...), lagom mängd information. (Bibliotekarien behöver) (...)inte sitta och sortera igenom hundra artiklar. Jag (bibliotekarien) kan göra ett första steg och sova lite grand, (se till) (...) dels att de (studenter) får rätt mängd och dels att (materialet) ligger på rätt nivå och sedan att dom (studenterna) själv kan gå vidare. (...)då tycker jag (att) (...) jag har lyckats (med användarundervisningen)”

säger bibliotekarien på högskolan i Helsingborg. Hon fortsätter med att påpeka hur viktig användarundervisningen är för studenterna, särskilt för de nya studenterna. Om studenterna bara nöjer sig med att titta på hyllan där det finns referensexemplar av kurslitteratur, så missar de ju alla de tjänster som Lunds universitet såväl elektroniskt som på papper står till tjänst med. Därmed blir ju kvalitén på utbildningen sämre i jämförelse med studenter som läser liknande utbildningar vid Lunds universitet. Hon sprider gärna sin uppfattning om användarundervisningens vikt via elektronisk post till studenterna och lärarna.

För den f.d. bibliotekarien på högskolan i Helsingborg är informationskompetens kännedom om olika sätt att söka, förmåga att kunna vara källkritisk och att kunna sälla bort det mindre viktiga.

Bibliotekarierna i Kalmar säger att informationskompetensen är förmåga att kunna formulera söksträng, hitta rätt sökord, att kunna veta var det är smartast att söka, att kunna använda rätt sökspråk och att kunna bedöma svarens relevans, vara källkritisk och dessutom kunna använda informationen i sitt arbete.

Bibliotekarien i Halmstad säger att informationskompetensen hos bibliotekarierna är förmågan att kunna bearbeta informationen så att det blir kunskap hos användaren.

7.1.3.5 Sammanfattning

Enligt de tre utbildningsansvariga är informationskompetens förmågan att skaffa informationen, orientera sig i flödet av information och välja ut det relevanta. Studenterna och bibliotekarierna håller med, men utvecklar förklaringen med att säga att informationen måste komma ”just in time” och att man även skall kunna tillgodogöra sig eller vara till hjälp för tillgodogörandet av innehållet. TE tillägger att man måste behärska verktygen för att hitta informationen och vara tillräckligt modig för att samarbeta effektivt med näringslivet. En TE förknippar informationskompetensen bara med datorkompetens. En utbildningsansvarig ser på informationskompetensen som ett nätverk av kunskaper, där man associerar utifrån befintlig kunskap, samtidigt som man bygger på med ny kunskap. De övriga lägger vikten av informationskompetensen vid

kundorienteringen och tydlighetsaspekten när det gäller sorteringen och kvalitetsmärkningen av elektroniska resurser.

Utbildningsansvariga och bibliotekarier är överens om att biblioteket måste utbilda sina användare i såväl bibliotekskunskap som i informationssökning. Det finns användarundervisning på biblioteket i alla av oss undersökta högskolor.

Studenterna i Kalmar har dock inte fått någon information om användarundervisningen. Alla intervjuade studenter i Halmstad och Helsingborg och en SO i Kalmar bedömer användarundervisningen som viktig. Två TE i Kalmar ser ingen möjlighet att pressa in användarundervisningen i sitt schema. Alla TE från Halmstad bedömer användarundervisningen som icke relevant vid den tidpunkten då den gavs. Av alla intervjuade studenter är bara en SO från Helsingborg helt nöjd med användarundervisningen och påpekar att studenterna måste ta sitt eget förnuft tillfånga när det gäller informationssökningar, inte bara förvänta sig att bli matade med kunskap.

7.2 Användning av informationsresurser och informationsservice

Frågorna som vi ställde för att få en uppfattning om respondenternas användning av olika medier och tjänster var följande

- Varifrån skaffar du/ni den informationen du/ni behöver i dina/era studier respektive ditt/ert jobb?
- Vilka medier frågar du/ni efter?
- Vilka tjänster frågar du/ni efter?

Uppfattningar om vad som är medier och vad som är en informationstjänst skilde sig åt ofta beroende på vilken respondentgrupp vi pratade med. T.ex. uppfattade studenterna det fysiska biblioteket delvis som en tjänst p.g.a. att man hade gjort urvalet av medierna för användarna. Vi ser inget större problem i att respondenterna på frågan om medier började prata om de tjänster de använder. Informationstjänsterna är ju bl.a. till för att tillgängliggöra medier och då är man nästan tvungen att tala om dem samtidigt. Man kan mycket väl uppfatta vissa tjänster, som t. ex. Internet, som media. Vi försökte istället med hjälp av följdfrågor styra respondenter på de spår vi hade bestämt att följa.

7.2.1 Utbildningsansvariga

De flesta utbildningsansvariga som vi intervjuade är även aktiva forskare och lärare. De tre rollerna – forskare, lärare och administratör - kräver olika sorters information som i de flesta fall inte går att anskaffa på samma sätt. Men efter att ha anskaffat och tillgodogjort sig informationen har man ju fått kunskap som man använder i sitt yrke. Därför går det

inte så väl att urskilja vilken del av kunskapen som mest använts i vilken av de olika yrkesrollerna.

Beroende på forskningsområdet är det lite olika vilka medier som man tycker är primära. Två utbildningsansvariga säger sig skaffa informationen för sin forskning i vetenskapliga tidskrifter, men även via olika nätverk som de är uppkopplade till. En utbildningsansvarig säger sig ha mest nytta av de "preprints" som skickas forskarna emellan. En utbildningsansvarig säger sig ha stor nytta av monografier. Han gillar att leta bland monografierna själv och får nytta av de andra sakerna som han stöter på "på vägen dit". Han tycker att det är väldigt viktigt att få uppleva glädjen med att hitta saker själv och inte behöva någon annans hjälp. Han säger även att olika uppslagsverk, både elektroniskt burna och pappersburna är av intresse för honom.

En utbildningsansvarig säger att han använder sitt eget lilla arbetsrumsbibliotek där han har

*"(...)väldigt lite böcker, egentligen har jag alla böcker jag inte tycker om. (skratt)
De har hamnat här av den anledningen att (...) jag känner att jag måste ha dem,
för att nån gång så måste jag gå tillbaka och kolla lite.(...)"*

Den delen av informationen de behöver som lärare säger sig de utbildningsansvariga oftast skaffa på Internet.

"...informationen är färskvara. Det hittar du i första hand på nätet."

En utbildningsansvarig påpekar att problemet med Internet är att resurserna inte är granskade som de till exempel är i vetenskapliga tidskrifter. Därför måste man lita på sitt eget omdöme. Det kan utgöra ett problem för de studenter som inte har hunnit sätta sig in i ämnet ordentligt och de kan därför felbedöma resurser.

De utbildningsansvariga är ense om att de som lärare måste hålla sig a jour med ny litteratur som kan användas som kurslitteratur, men även lära studenter att använda vetenskapliga tidskrifter. En utbildningsansvarig säger att det är väldigt viktigt med alternativ kurslitteratur speciellt inom de kurser där man använder PBL som pedagogisk metod.

"Men man (studenter) måste ju veta vad man ska kunna, vad är det man ska tentera på. Tentamensfrågorna (som finns tillgängliga via kursens hemsida) ska ju vara till hjälp hur man sedan läser."

För att det ska vara meningsfullt att använda fördjupningslitteratur, så måste den finnas på biblioteket. Kontakterna mellan de utbildningsansvariga och biblioteket måste skötas på bibliotekets initiativ. Biblioteket ska alltså driva in de böcker och databaser som de utbildningsansvariga anser lämpliga för respektive utbildning, men rimligtvis ska de kursansvariga stå för kostnaderna när det gäller kurslitteratur och alternativ litteratur. En utbildningsansvarig påpekar även att de äldre lärarna måste hålla sig a jour med de nya elektroniska resurserna framför allt uppslagsverk, som har ersatt de pappersburna medierna. Han menar att studenter för det mesta föredrar de elektroniska medierna och även om lärare av gammal vana gillar "det gamla hederliga", så måste man ändå hänga med i utvecklingen.

Två utbildningsansvariga säger sig ha nytta av kollegernas erfarenheter och personliga nätverk, där man "tipsar" varandra om olika nya informationskällor. De säger att personliga kontakter numera sker via elektronisk post och därför får man alla nyheter mycket snabbare och smidigare.

Utbildningsansvariga är överens om att i deras roll som administratör får de också väldigt mycket nyttig information via Internet. Då handlar det mest om olika officiella hemsidor, till exempel andra universitets, myndigheters, internationella organisationers hemsidor. En utbildningsansvarig säger sig föredra pappersburen media när det gäller att klara sina administrativa och ledande uppgifter.

Alla utbildningsansvariga är överens om att informationservice inom en högskola eller ett universitet måste vara mycket bra. Biblioteket måste uppdatera prenumerationer på och tillgängliggöra elektroniska tidskrifter och databaser, bevaka forskargruppernas diskussioner och lägga en viss kvalitetsbedömning på den forskningen. De utbildningsansvariga medger dock att så stora resurser som det krävs för att förbättra eller bygga upp en bra informationservice vid en filial, finns inte i dagsläget vid Lunds universitet framför allt p.g.a. den stora mängden av områden man för närvarande forskar inom. I en sådan situation vore det bra om biblioteken kunde ha tillgång till människor med olika ämnes- och teknisk kompetens. Man skall hjälpa forskare och studenter att formulera bättre sökfrågor för att få fram en överskådlig antal relevanta träffar och kunna hjälpa studenterna med programvarutekniska frågor.

På tal om tjänsterna säger en utbildningsansvarig att det är utmärkt med den Internet-baserade bibliotekskatalogen. Man kan utan något större problem växla mellan biblioteken; söka, beställa och låna om. Biblioteket skulle även kunna tillhandahålla multimedier som är användbara i undervisningen och därmed ta på sig lösandet av upphovsrättsliga problem som kommer att dyka upp vid användningen av den sorters medier.

En utbildningsansvarig säger sig använda mest av kopieleveranstjänsten som fungerar alldeles utmärkt. Den tjänsten minskar tydligen med tiden, eftersom allt fler tidskrifter kommer att finnas i fulltext på Internet. I övrigt säger han att

"Jag tycker nog att jag är självförsörjande när det gäller att hitta informationen" och behöver inga särskilda tjänster så ofta.

En annan utbildningsansvarig säger sig sakna den personliga service han har haft tur att få uppleva

"(...)Jag jobbade 6 månader i Köpenhamn på Nordiska Asieninstitutet och där var vi 11 forskare. Och där fanns 3 bibliotekariéer och de har ett par bibliotek. (...) Där kunde man varje dag lämna sin lilla beställning (...) till bibliotekarién. Många gånger var beställningar utifrån de sökningar som bibliotekarién hade gjort. (...) Nästa dag så kom det en liten bunt med artiklar och ibland någon bok och sådär höll det på under 6 månader. Det är ju nästan personlig service."

Han menar att högskolan i helhet skulle vinna på att satsa resurser på en bra informationservice.

7.2.2 Studenter

En ST säger sig använda av alla sorters medier – ”från böcker och tidningar till Internet och filmat material” - som man kan tänka på för att få den information han behöver för sina studier. Det viktigaste är dock att de pappersburna och elektroniskt burna medierna som tillhandahålls av biblioteket är samlade i ett hus.

Enligt ST skall

“(om folkbiblioteket) (...)det ska vara lite grand som om man kliver in på en restaurang och det står en buffé uppdukad så man kan gå och plocka och sedan kan man fråga kocken, nu vill jag ha bacon och ägg och då kan man fråga kocken om inte han kan fixa det (...)Det är lite så ett folkbibliotek måste fungera. (...) det är mer så att folkbiblioteket skall fungera som restaurang, så kan universitetsbiblioteken i högre utsträckning fungera som cateringfirma (...)”

Vid socionom- och de tekniska utbildningarna i Kalmar, Halmstad och Helsingborg används olika pedagogiska metoder. Det förekommer såväl katederföreläsningar som grupparbete. Alla SO från Helsingborg är överens om att det beror väldigt mycket på ämnena och kursens innehåll vilka medier man behöver. Det kan vara Internet, multimedia, TV-program, tidskrifter eller hemskickade ”saker” från olika myndigheter och företag när man behöver färsk information och uppslagsverk, kurslitteratur och annan litteratur som lärare har tipsat eller som man har hittat själv när man är ute efter ”lagrad” information. För en SO har det uppstått problem när hon har använt alternativ litteratur som hon själv har bedömt som mer relevant, istället för kurslitteratur. Lärarna anser att studenterna måste bevisa i sina arbeten att de har tillgodogjort sig även kurslitteraturen. SO fastslår att som socionom kommer hon att bemöta olika människor i problemsituationer och då det kan inte finnas många färdiga lösningar. Så studenterna borde få använda de medier de själva tycker är de bästa. Enligt SO uppmuntrar lärarna studenterna att använda biblioteket och därmed kurslitteraturen, men inte så mycket alternativ litteratur.

En SO från Kalmar tillfredsställer sina informationsbehov framför allt via kurslitteratur men även från alternativ litteratur, som hon säger sig ha mycket nytta av vid grupparbeten. TE från Kalmar saknar kassettkursböcker, då skulle man kunna utnyttja tiden till och från studierna mycket bättre.

Studenterna i Halmstad säger att projekt- och grupparbete är ”hemskt bra socialt också”. De menar att då byter man kunskap och erfarenheter med sina klasskamrater, vilket egentligen fungerar som en slags väg till informationen. ST och en SO från Helsingborg tycker också att medstudenterna spelar en viktig roll i informationsöverföringen. SO tillägger att man blir inspirerad av andras arbeten och därmed får bättre idéer för sina egna projekt. Hon säger att det är mycket bra att andras arbeten finns tillgängliga via Internet.

De tekniska utbildningarna kräver nyare material, som ofta endast är elektroniskt buret. Enligt en TE från Helsingborg är böckerna inom de tekniska ämnena föråldrade redan då de kommer ut. Så det återstår egentligen bara att förlita sig till elektroniskt buret

information. Dessutom behövs det mycket företagsbaserad information som de TE måste sätta sig in i. Då förväntas det i de flesta fall att studenterna själva tar kontakt med företagen. I Halmstad finns det dock en liten projektbank där företagen själva annonserar olika projekt. Enligt alla intervjuade TE kan de även få en stor del av informationen via Internet. Detta gör att de är inte beroende av en viss fysisk plats utan kan befinna sig även hemma som en TE från Helsingborg helst gör.

Alla TE från Kalmar, en SO från Helsingborg och en SO från Kalmar beklagar att de har inte lärt sig att använda Internet så bra. Det verkar inte så svårt att hitta, men det spretar åt olika håll. Det finns säkert mycket man kan ha användning för speciellt vid de projektarbeten som TE från Kalmar gör på uppdrag av olika företag. SO från Helsingborg går på biblioteket istället för att treva själv och låter bibliotekarien hjälpa till. SO från Kalmar pekar på olikheter mellan generationerna när det gäller användning av elektroniska medier. Hon är intresserad av de resurser som finns tillgängliga via Internet, men det är hennes son som hjälper henne att få fram det hon behöver. Alla TE från Halmstad påstår att deras IT-kunskap är så omfattande att de inte behöver hjälp.

ST säger att lärarna har en viktig roll i informationsspridningen. Alla TE från Kalmar och Halmstad säger att de får mest information från föreläsarna egentligen. TE i Kalmar brukar ha en bok som de utgår ifrån under hela kursen. Och den kurslitteratur de köper är för att de behöver litteraturen under hela kursen. TE från Halmstad brukar också köpa kurslitteraturen, men då oftast begagnat. En TE från Kalmar säger

“(...)Men oftast så är det så krångliga böcker som man inte fattar någonting utav. Så man får använda den som uppslagsbok (...) eftersom det går inte och läsa rakt upp och ner. Sedan så utgår vi från föreläsningarna. Och sedan pratar med lärarna hela tiden (...). Och så trycker de (lärare) ibland egna kompendier också (...)som förenklar det hela lite.”

TE från Kalmar säger att de flesta föreläsare är mycket tillmötesgående när man väl ber om hjälp. Problemet är att för vissa kurser finns det inte tillräckligt med svenska lärare och då använder högskolan utländska föreläsare. Språket blir då engelska. Ibland händer det att föreläsaren själv har engelska som andra språk och då kan det uppstå väldiga kommunikationsproblem som i sin tur får ju konsekvenser på utbildningens kvalitet.

Alla TE från Kalmar använder mycket vetenskapliga tidskrifter som är bra och finns tillgängliga på biblioteket. Det enda som är lite jobbigt, är att det mesta är på engelska. Men det är ju samtidigt bra också, säger TE, man får utveckla sin engelska. TE från Halmstad säger att

“(...)det är lite synd, för det finns en himla massa tidskrifter och man skulle ha lärt sig lite mer, hur man använder dem(..)”

men detta har de trots att de går sista året på sin utbildning inte gjort än, dock har de fått en snabbkurs i Artikelsök.

Enligt TE från Halmstad kommer de inte att använda biblioteket så mycket när de väl är ute i arbetslivet. Under sin utbildning har de lärt sig

“(…)att inte tänka i gamla banor, inte titta på färdiga lösningar först, utan börja med papper och penna bara, se nytt, se möjligheter.”

och därmed har de fått väldigt bra grund att stå på för att hitta nya tekniska lösningar.

De säger t. o. m. att

“(…)det är kanske därför vi inte använder biblioteket så mycket för där är ju på något sätt gammal kunskap allting och det är inte riktigt relevant för oss. I och för sej får man ju efter ett tag gå in och kolla vad som finns innan, inom patent(…)

På tal om de tjänster som biblioteket skall stå för nämns generöst öppethållande, tysta läsplatser och kurslitteratur av alla intervjuade. ST säger att numera finns det ju nya informationssökningsvägar som är öppna tjugofyra timmar om dygnet. Moderna bibliotek måste fungera så att de har längre öppethållande och framför allt gäller det just högskolebibliotek. Drömmen är ju dygnet runt öppna bibliotek, men tyvärr är det en resursfråga. ST tycker dock att tack vare en ökad mängd av elektroniskt burens media sparar biblioteket på de resurser som förr gick till att anställa extra personal. Alla studenter i Kalmar och Halmstad är överens om att det måste finnas tysta läsplatser på biblioteket för annars kan man inte koncentrera sig. Dessutom måste det finnas tillräckligt med grupprum. På biblioteket måste det även finnas möjlighet att sätta sig ner och skapa ett elektroniskt dokument. Visserligen finns det ju datasalar vid alla avdelningar på högskolan i Kalmar och Halmstad, men studenterna efterlyser datorarbetsplatser i anslutning till litteraturen. TE från Kalmar och Halmstad är inte så övertygade om att de behöver teknisk hjälp vid hanteringen av olika programvaror, eftersom de säger sig jobba med datorn dygnet runt. SO från Kalmar och Helsingborg är överens om att biblioteket skall förse studenterna med litteratur. Biblioteket skall se till att alla behövande studenter kan få tag i den litteratur de behöver, åtminstone ska man kunna använda boken under en begränsad del av arbetsdagen.

ST och alla TE från Halmstad värderar de web-baserade bibliotekskataloger högt där man även kan beställa boken. Det kunde dock stå mer information om boken än bara titel, författare och förlag. TE från Halmstad tillägger att det är skönt att slippa gå till biblioteket om man inte måste. ST påpekar att det måste vara mer användar- och kundvänlig utformning av gränssnitten. Han anser att tillhandahållandet av information skall vara utformat på ett sådant sätt att en människa med total avsaknad av informationssökningskompetens ska kunna ta del av informationen.

ST säger att efterfrågan på att ”sätta filter på Internet” redan finns och kommer att öka väldigt mycket. Det är något som inte finns tillgodosett i så hög utsträckning som användarna skulle önska och det är definitivt en uppgift för biblioteken.

ST, TE från Halmstad och SO från Helsingborg ser personalen som en viktig hjälp på biblioteket. En TE från Halmstad säger att om man sedan är på biblioteket, så är man ändå förvirrad och tycker att det är skönt att det finns personal som hjälper till med olika saker, till exempel att hitta den konkreta boken. En SO från Helsingborg vänder sig direkt till den alltid hjälpsamma personalen om hon känner att frågan är så invecklad att hon inte kan klara av det själv. Men hon vill att bibliotekarien inte ska vara tjatig. Det finns ju en del saker som studenten egentligen har lärt sig att göra själv och till och med har redan

provat att göra det innan man går och frågar. Enligt den andra SO från Helsingborg vågar man fråga i den mån man vågar göra bort sig. Hon säger sig uppleva att det är ju en prestigefråga att kunna hitta, men hon själv har trots allt tillräckligt mod att fråga bibliotekarien. Bibliotekets miljö påverkar användarna mycket, enligt SO. Det är mycket lättare att fråga om det är väldigt bullrigt. Ofta verkar det som om bibliotekarien har mycket annat viktigt att göra och därför blir det inte mycket tid över för att vara speciellt utåtriktad.

En SO från Helsingborg tycker att det skulle kunna vara bra om biblioteket kunde se till att skapa ett forum där man kan ta kontakt med andra studenter från andra högskolor som läser samma ämne.

7.2.3 Övriga

Den administrativt ansvarige för uppbyggandet av Campus Helsingborg (CH) säger att egentligen vet man ju inte om man alltid verkligen har just den information man behöver. Han syftar till att man som administratör matas med information. Det kommer varje dag material av olika slag som man måste ta hänsyn till i sitt arbete. I praktiken innebär det mycket sorteringsarbete. Han beklagar att det är sällan som det blir tid över för att ta till sig avhandlingar om administrativa lösningar eller tidskrifter i flödet av allt annat papper.

Vid de tillfällen då den administrativt ansvarige för CH gör någon utredning eller jobbar med en speciell problematik som t. ex. Helsingborgs – problematiken, söker han väldigt mycket information via Internet, främst uppgifter om andra högskolor. Då det inte behövs alldeles färskt material, går han på universitetsbiblioteket eller på något annat bibliotek. Han säger sig också behöva information som inte riktigt går att hitta på papper, t ex vad pågår, hur folk tänker, vilka är förväntningarna, vilka fel gör planerare i marknadsföringen, vad är det som gör att man resonerar på ett visst sätt osv. Då är det personliga nätverket väldigt viktigt. Då gör man enligt honom bara det enklaste: ringer till den personen som antagligen besitter den informationen man är ute efter vid tillfället. Men man måste även bilda sig en bra uppfattning om vad som försiggår i den närmaste omvärlden. I administrativt arbete är det även mycket möten där man får en ganska stor del av den information som behövs.

Representanterna från IKEA säger sig ha mest nytta av Internet, framför allt därför att det är en väldigt hög omsättningstakt på information och ”nyheterna” blir snabbt inaktuella. Dessutom finns det väldigt lite ren facklitteratur inom deras arbetsområde. Vid sökningar på Internet säger de sig ofta gå i gamla spår och ”ramla över det nya”. Utöver IT har de mycket nytta av kollegernas tips om nya artiklar eller examensjobb. De köper mycket hjälp av externa experter, speciellt när det gäller löpande utvecklingsarbetet.

”(...) vi har inte heller ambition att ha all världens kunskap i oss själva utan vi kommer alltid vara beroende utav (...) folk utanför. Vi bara förbehåller oss rätten att välja, att hitta den bästa, som vi tror är den bästa(...)”

säger representanterna från IKEA.

Representanten från Helsingborgs stad säger sig ha mycket nytta av Internet och en hel del tidskrifter. Han beklagar dock att det blir allt längre mellan de gånger han använder sig av böcker.

Lokalplaneraren vid Lunds universitet säger sig använda mest tidskrifter för att få den information han behöver i sitt arbete. I andra hand pratar han med kollegor. Han medger att övriga informationskanaler säkert kunde användas bättre av honom.

På tal om de tjänster som skall tillfredsställa informationsbehovet nämner den administrativt ansvarige för CH Internet igen. Han säger sig vara alldeles hjälplös om "nätet slås ut". Systematiseringen av elektroniska resurser är det som han själv förväntar en förbättring av. Han fortsätter med att ifrågasätta om det överhuvudtaget finns något allmänt bra sätt när det gäller att tillfredsställa olika sorters människors behov av olika informationstjänster.

Representanterna från IKEA har ett samarbete med forskare som bevakar tekniken på olika områden och skriver rapporter om nyheterna. Problemet med samarbetet är att vissa bevakar alltid i för positiv anda medan andra ofta är för skeptiska. Så man måste som beställare kunna avgöra om sanningen verkligen ligger i mitten.

7.2.4 Bibliotekarier

Enligt den f.d. bibliotekarien på högskolan i Helsingborg är informationsflödet som en lavin och det är svårt att hålla sig uppdaterad. De gäller att ha väldigt öppna ögon och öron.

Bibliotekarien och den f.d. bibliotekarien på Helsingborgs högskola använder fackpress eller mailinglistor för att få den informationen de behöver i sitt arbete. Enligt dem är båda informationsutbyten mellan kolleger och kurser också mycket givande. Den nuvarande bibliotekarien får information även från sin arbetsgivare, Lunds universitet. CD-rom och video tycker hon också är användbara.

Bibliotekschefen i Halmstad säger sig vara självlärd när det gäller IT-användning, han använder det mycket. Ibland köper han tjänster inom "Web-fixandet" och lär sig medan han tittar på när jobbet utförs, ibland går han någon kurs. I övrigt säger han sig ha mycket nytta av diskussionslistor. Han talar i varma ordlag om de mindre högskolebibliotekens samarbetsnätverk. Man gör studiebesök och träffas minst en gång om året för att helt enkelt diskutera de saker man själv har problem med och komma på bättre lösningar.

När det gäller tjänsterna använder båda bibliotekarierna från Helsingborg mycket biblioteksdatabaser, de fria tjänsterna på Internet, elektroniska tidskrifter och Lunds universitets länksamlingar. Den f.d. bibliotekarien beklagar att många av tjänsterna kommer att kommersialiseras, men artikeldatabaser och dylikt behöver man ju ändå använda även i fortsättningen. Utformningen av gränssnitten skall enligt bibliotekarien

från Helsingborg förbättras, inte minst med tanke på att snabbheten för tillgången till elektroniska medier ökar i rask takt. Användarvänligheten gynnar såväl bibliotekarier som studenterna och övriga användare.

7.2.5 Sammanfattning

De utbildningsansvariga förenar oftast forskar-, lärar- och administratörrollen i sitt yrkesliv. I alla de rollerna är informationens färskhet avgörande. Som forskare använder de ofta material i pappersform, även om medierna ursprungligen är elektroniskt burna. Beroende på ämnesområdet är antingen vetenskapliga tidskrifter och "preprints" eller monografier och uppslagsverk primära. Stor vikt läggs vid personliga "elektroniska" och "fysiska" kontakter. Internet-baserade bibliotekskataloger med sök- och beställningsmöjligheter, samt kopieleveranser, används oftast av de tjänsterna som biblioteket erbjuder.

I lärar- och administratörrollen är det viktigt att närma sig den nya generationen som enligt de utbildningsansvariga är mycket datororienterad. Därför använder de utbildningsansvariga mer och mer Internet för att söka och för att själva veta och kunna locka studenterna till kunskapsinhämtning den vägen. Man vill även locka studenter till fördjupningslitteratur som fortfarande finns i pappersburen form. Däri ser man bibliotekets viktiga roll i att anskaffa och tillhandahålla böcker.

Alla utbildningsansvariga är överens om att informationsservice vid en högskola eller ett universitet måste fungera väl. Personlig service i den mån det är möjligt, kommer gagna alla inom högskolan.

Alla SO överens om att det beror på kursens innehåll och uppläggning, vilka medier som blir de primära.

ST och SO använder olika typer av medier, från pappersburna till elektroniskt burna till multimedier. För att få riktigt färsk information använder TE och SO Internet, elektroniska tidskrifter och information direkt från myndigheter eller företag. I övrigt föredrar SO precis som de utbildningsansvariga böcker, uppslagsverk och tidskrifter i pappersform. TE föredrar elektroniska medier och kassettkursböcker. De vill gärna klara sig utan det fysiska biblioteket när det gäller anskaffande av information. IT-kunskap bland studenterna är varierande. TE från Halmstad har enligt eget omdöme tillräcklig IT-kunskap, TE från Kalmar, en SO från Helsingborg och en SO från Kalmar har inte det. Enligt en SO från Kalmar beror det på olikheter mellan generationerna.

Informationsutbytet studenterna sinsemellan värderas högt. Elektroniskt publicering av andras arbeten har enligt alla studenter positiv påverkan på den egna kreativiteten. Även kontakter mellan högskolor kunde vara bra enligt SO.

Alla SO använder kurslitteraturen mycket och alternativ litteratur för att få den information de behöver i sina studier. TE använder kurslitteratur som uppslagsverk och behöver lärarnas hjälp för att tillgodogöra sig innehållet. Lärarna som informationskanal värderas högt av alla TE. SO litar mycket på sitt eget omdöme när det gäller val av litteratur och hamnar ibland i konflikt med lärare i den frågan.

Vetenskapliga tidskrifter används mest av TE. TE från Halmstad saknar tillfredsställande kunskaper om elektroniska tidskrifter. Bristande språkkunskaper i engelska nämns av alla TE som hinder vid engelskspråkiga föreläsningar och användningen av vetenskapliga tidskrifter.

På tal om de tjänster som biblioteket skall stå för nämns generösa öppettider, tysta läsplatser, gruppum och kurslitteratur av alla intervjuade studenter. TE vill även ha tillgång till datorarbetsplatser i anslutningen till biblioteket men kan klara sig utan extra personal. Bibliotekspersonalen bedöms i övrigt av alla som hjälpsam och kunnig. SO från Helsingborg klagar dock över tjatighet och för svag kundorientering.

Web-baserade bibliotekskataloger uppskattas av ST och TE från Halmstad och alla bibliotekarier. De är alla överens om att gränssnitt och information om materialet dock bör förbättras. Katalogisering, sortering och värdering av Internet- resurser skulle enligt ST den administrativt ansvarige vid CH och bibliotekarier höra till de tjänsterna biblioteket skall bidra användarna med.

Representanterna från IKEA och Helsingborg stad och den administrativt ansvarige för CH använder mest Internet för att få den informationen de behöver i sitt arbete. Personliga kontakter och officiella möten är också uppskattade på vägen till information. Lokalplaneraren vid Lunds universitet och representanten från Helsingborgs stad använder mycket tidskrifter för att få information. Interna experter och forskare inom de tekniska områdena nämns av representanterna från IKEA som viktiga för att få information.

Bibliotekarier och alla av de övriga är ense om att sorteringen av mediaflödet vore en bra satsning. Därmed skulle det besparas tid som istället kunde användas för att sätta sig in i mer vetenskapligt material. Representanterna från IKEA vill gärna få en mer oberoende mediabevakning.

Bibliotekarier drar mest nytta av fackpress, diskussionslistor, kurser och personliga kontakter i sitt arbete. Även Internet i form av biblioteksdata-baser, elektroniska tidskrifter, länksamlingar och andra fria tjänster används ofta.

7.3 Biblioteket i den föränderliga högskolevärlden

Frågorna som skulle ge oss insyn i respondenternas förväntan på biblioteken i framtiden var följande

- Hur ser framtidens bibliotek ut för dig? Är det fysiskt eller virtuellt?
- Skall biblioteket som helhet förändras för att tillgodose framtida informationsbehov och i så fall hur?

7.3.1 Utbildningsansvariga

En utbildningsansvarig säger

“Det blir ju mer och mer virtuellt, men det kommer aldrig bli helt virtuellt. Alltså böcker kommer aldrig kunna ersättas. Känslan av att sitta med en bok, det kan man ju aldrig göra virtuellt. (...)

Vad gör studenterna idag när de sitter och läser vetenskapliga artiklar? De läser inte på skärmen, utan de printar ut och sätter sig bekvämt i en fåtölj och läser. ”

Utbildningsansvariga är ense om att mycket kommer att finnas elektroniskt och “man printar ut vid behov”. Ändå säger en utbildningsansvarig

“(...)jag är så gammal att jag har hunnit att vänja mig vid hyllmetrar och uppskattar till och med sådana bibliotek där man bland annat själv får vandra runt och botanisera. Det händer en del i de här miljöerna. Dom är stimulerande när man själv får gå bland hyllorna på ämnesord och göra sina sökningar. Men jag inser och förstår själv också att där finns en stor portion nostalgi och att i själva verket så är det kanske inte längre rimligt att arbeta på det sättet utan man får nog tänka sig en förändring här.”

En annan utbildningsansvarig tillägger att

“(...)Biblioteket som kreativitetsbas försvinner ju i dom här (elektroniska) söksystemen.”

En utbildningsansvarig säger att man får inte glömma att biblioteket också har en väldigt viktig roll i det sociala umgänget – man tar paus, man fikar, man kan ha kontakt med en person som kan söka, sortera och värdera information. Den rollen kommer att vara minst lika viktig i de framtida biblioteken.

En utbildningsansvarig säger att han har aldrig tänkt att man skulle kunna ändra bibliotekets roll, men det verkar intressant

“Du är ute efter att biblioteket håller på att få en annorlunda ställning än traditionellt. Att biblioteken håller på att trängas in i ett hörn av informationsteknik, så att det gäller att hitta en överlevnadsform, att hitta alternativa arbetsuppgifter eller alternativa servicenischer. Det, tycker jag, är väldigt spännande!”

Enligt en utbildningsansvarig finns det en annan dimension som nya högskolor och därmed biblioteken måste ta hänsyn till. Nämligen liknar studentgenerationen idag inte den som fanns för bara 5-10 år sedan. Då var det mest gymnasiegenerationen som gick vidare pluggade kvällar och nätter. Nu har yrkesverksamma och småbarnsföräldrar kommit in i högskolevärlden och betraktar studier som ett åtta till fem jobb. Nya

högskolor måste redan vid planeringen ta hänsyn till det. Det måste alltså finnas tillräckligt med arbetsplatser på hela högskolan och även på biblioteket. Så att studenterna med rent samvete kan gå hem klockan fem och känna att de har gjort sitt för idag.

Han fortsätter med att påpeka att vikten av katederföreläsningarna har sjunkit i och med att PBL har tagit över. Detta i sin tur gör att högskolan och därmed biblioteket måste förse studenterna med små utrymmen, där de kan samlas några stycken och diskutera eller göra ett arbete tillsammans. Det behövs alltså inte lika många stora föreläsningssalar som tidigare, det är mycket mer betjänat av små grupprum.

7.3.2 Studenter

ST tror att i takt med att medborgarnas/studenternas Internet- och sökkompetens utvecklas kommer biblioteken gå mer och mer åt det virtuella hållet.

”Det är ju ganska välkänt att människan har svårt att koppla abstraktioner och forma dem till en konkret tanke, så därför tror jag (att) det är viktigt att man har även så att säga konkret - tryckt material (...)”

ST säger sig tillhöra dem som är övertygad om att boken och det tryckta ordet inte kommer att dö. Det kommer enligt ST att ske en renässans för det tryckta ordet framför allt p.g.a. att var tid är så uttraderad i historien i och med att de informationskällor som vi har och producerar nu, är inte lika beständiga i jämförelse med det tryckta ordet. ST och en SO från Helsingborg är ense om att det är otroligt viktigt att bevara betydelsefulla samtidsdokument i tryckt form, medan reklam och uppslagsverk, som ju måste uppdateras snabbt, vinner på och kanske är mer användbara i elektronisk form. Trots att vi har börjat använda Internet så har det visat sig att pappersanvändningen har ökat därför att man skriver ut det som man hittar och tycker sig ha användning av. Enligt ST känner en människa som informationssökare sig nog ganska trygg när den vandrar bland böcker och tidskrifter i jämförelse med att vandra in i ett tomt rum bara med datorer. Då vet man att informationen finns någonstans men inte nödvändigtvis där man själv är vid tillfället och då kan man lika gärna göra sina sökningar hemifrån. ST höjer ett varnande finger för att

”(...)man skall alltid vara försiktig när det kommer sådana här framtidsoptimister som - ja i framtiden kommer alla att kunna sitta hemma och söka den information de behöver och det (är) - ursäkta mitt språkbruk – skitsnack. Jag tror inte det funkar så, människor fungerar inte så. Man vill kunna gå någonstans, förflytta sig fysiskt för att i och med att man förflyttar sig fysiskt så förflyttar man också tanken till annan kontext än den man befinner sig i(...)”

En SO från Helsingborg påpekar att den mänskliga kontakten är viktig för en människas utveckling. Tyvärr håller man numera på att rationalisera bort människor från biblioteket och hoppas att maskinerna ska kunna göra allt, men så är inte fallet. SO medger att hennes framtida yrke säkert påverkar hennes resonemang angående den mänskliga faktorn i andras liv. SO fortsätter med att säga att biblioteket är en samlingspunkt också.

Just därför får man absolut inte göra om biblioteket till två rum med bara en massa datorer utan böcker. SO säger

“Man kan förändra biblioteket, men det får inte vara några övergripande saker, absolut inte. Man känner att det luktar speciellt på ett bibliotek.”

Båda SO och en TE från Helsingborg håller med ST om att det fysiska biblioteket måste finnas kvar för att det går ju inte att sitta vid datorn och läsa, man printar ut det man vill läsa och dessutom vill man ibland prata med en riktig människa. En SO tillägger att de framtida biblioteken borde bli en blandning av det fysiska och det virtuella. Det ska finnas böcker överallt och så mycket datorer. Hon nämner flera fördelar med boken i jämförelse med datorn: Man kan ta boken med sig på resa, man kan bläddra fram och tillbaka, jämföra. Hon påstår att

“(...)Boken har ju varit med människan alltid(...)”

De kompendier som man skaffar genom att printa ut saker och ting, menar SO vara alldeles för jobbiga att använda, går lätt sönder och är för stora att hålla i handen. Hon tillägger

“(...)då (vid strömavbrott) är ju allt kolsvart, då har vi ingen information om någonting. Vi kan inte tända stearinljus och läsa en bok för boken finns på datorn och den kan vi inte få igång. Alltså det är ingenting som fungerar (...)”

ST säger att biblioteket måste vara en kombination av en stimulerande miljö, hjälpsamma personer, böcker, tidskrifter, datorer där man själv kan söka information och läsesalar. Dessutom skall det vara välorganiserat, det skall helt enkelt vara väldigt lätt att få en överblick över det hela. Alla studenter från Kalmar är också överens om att det framtida biblioteket måste bli stort, luftigt, med mycket fönster och ljus. På biblioteket måste det finnas en separat, tydligt skyltad referensavdelning med sittplatser i anknytning till den. Enligt TE från Halmstad spelar bibliotekets atmosfär en väldigt viktig roll för användarna inte minst p.g.a. att framtida bibliotek måste anpassas till många olika användargrupper. De säger

“(...)det ska kännas skönt att gå in, som ett tempel lite grand, plus att det finns dom här sakerna jag efterfrågar(...)”

Studenterna från Kalmar beklagar att de inte riktigt har lärt sig att tänka i ”virtuella banor”. När de pratar om biblioteken nu och i framtiden, så menar de framför allt böcker. En TE från Kalmar menar att det kanske är lättare att hitta i en bok än på Internet. Den andra TE från Kalmar säger att på de bibliotek hon har varit, har det inte funnits tillräckligt med bra datorer. Bokningssystem och långsamma uppkopplingar gör elektronisk sökning bara krångligare. En TE säger sig inte ha någon erfarenhet av ett elektroniskt bibliotek och kan därmed inte föreställa sig om det skulle vara bra eller dåligt. En TE från Kalmar tror dock att böckerna kommer att skannas in i datorn och så får man sitta och läsa där eller plocka hem när man behöver. Även om detta inte kommer att gälla alla böcker, så kommer det att ske så med de nya böckerna.

“Det är säkert effektivt och bra, men jättetråkigt!”

instämmer de andra studenterna från Kalmar. De tror alla att den nya generationen som har vuxit upp “med det elektroniska” säkert inte kommer att ha några invändningar mot inskannade böcker.

Enligt en SO från Helsingborg och två TE från Halmstad måste biblioteken följa med i utvecklingen. Det virtuella måste bli mycket mer och bättre samtidigt som man inte får ta bort det fysiska biblioteket heller. För bibliotekets del gäller det att känna till och använda de tekniska nyheterna, veta vilka utbildningar som finns på högskolan, veta vad det handlar om och vilken typ av information som behövs. TE och ST efterlyser möjligheten att kunna beställa böcker hem.

En TE från Helsingborg säger att biblioteket måste marknadsföra sig aktivt gentemot högskolan och omvärlden. Det hjälper vid olika sorters samarbete. TE menar olika sorters projektarbeten där man kan gå igenom materialet redan i början tillsammans med biblioteket. Enligt TE känns det som att högskolan från lärarnas sida i viss mån är ganska konservativ och inte så angelägen att starta ett gediget samarbete med biblioteket.

7.3.3 Övriga

Representanterna från IKEA ser att i framtiden kommer det att bli någon form av ett virtuellt bibliotek, där användaren får hjälp av personalen att sortera bort all brus. De är villiga att samarbeta med den högre utbildningen

“Det (samarbetsprojekt) är ju liksom ingen engångsoperation, utan det är ju en dialog, en process som måste löpa hela tiden också.(...)”

Representanten från Helsingborgs stad säger däremot att biblioteket inte får lov att förkasta sin traditionella grund, men det kommer säkert att utnyttja nya dimensioner. Den administrativt ansvarige för CH säger att i den förändrade högskolan blir det en slags integration mellan biblioteket och den “lärande” delen av högskolan. Det blir ett slags engagemang i det som studenter gör. Man involverar personalen i undervisningen genom att knyta väldigt täta kontakter med lärarna redan på planeringsnivån. Då blir ju biblioteket inte bara en samling, dit man går för att titta på själva samlingen, utan det blir integrering. Enligt honom bör biblioteket förändras generellt. Speciellt med tanke på besparingar som har drabbat högskolebiblioteken på senaste tiden, måste biblioteken ofta ställa sig frågan, vad man ska satsa på och vad som är viktigt. Det är ett överlevnadskriterium. Vill man klara sig, så tror han att man från bibliotekets sida alltid måste ställa sig frågan, vad har jag för kunder och vad vill de ha, vad kan jag göra för att bevara de kunderna och vinna nya. Det är ingen tvekan om att utvecklingen går åt det hållet, men det är väl inte riktigt säkert om det kommer att bli ett helt virtuellt bibliotek.

Lokalplaneraren vid Lunds universitet tror att framöver kommer biblioteket att förbli fysiskt. Han skrattar och säger att det vore dumt att påstå att biblioteken inte kommer att förändras nu när alla talar om förändring. Vilka områden ändringen kommer att beröra, vet han inte riktigt. Mycket av informationshanteringen kommer dock att ske virtuellt. Som exempel nämner han pappersburna tidskrifter som förmodligen kommer att dö ut. Biblioteken kommer framförallt att bli mycket öppnare i framtiden. Det innebär att en mycket större del av materialet kommer att vara tillgängligt för de som besöker biblioteket.

7.3.4 Bibliotekarier

Bibliotekschefen i Halmstad säger att människor i allmänhet har ett behov av en mötesplats och biblioteket där har en viktig funktion. Men han medger att det virtuella har blivit mer betydelsefullt och det går snabbast just på tidskriftssidan.

Bibliotekschefen i Kalmar säger att man kan ha en bokhall någonstans men bibliotekets funktioner behöver inte alls vara knutna till den lokalen. Personalen kan sitta någon annanstans och föra dialogen med användarna antingen via Internet, telefon eller telefax. Mycket speciellt när det gäller just små högskolor är att man måste rekrytera studenter på deras villkor, vilket innebär att studenterna skall ha en arbetsmiljö där de kan jobba och trivas. Detta gör att små högskolor måste hitta andra former än de traditionella för att locka studenter och därmed få ekonomin att gå ihop. Det innebär att biblioteket skall kunna kombinera det fysiska och det virtuella på ett bra och effektivt sätt. Enligt den f.d. bibliotekarien på Helsingborgs högskola innebär det även att det skall finnas plats och utrustning för användarundervisningen och gott om studieplatser för det är det som studenterna efterfrågar mest. När det gäller arbetsutrymmen, så skall man enligt den f.d. bibliotekarien på Helsingborgs högskola inte glömma bort bibliotekspersonalen. Personalen ska kunna lämna sina arbetsuppgifter när besökarna kommer och återuppta dem när som helst. Det ska alltså finnas ordentligt med utrymme för personalarbetsplatser.

Enligt den f.d. bibliotekarien på Helsingborgs högskola måste biblioteket och undervisningen klargöra målen med varandra och i övrigt ha ett nära samarbete. Hon säger om fysiska samlingar att det inte skall vara för snålt med hyllutrymmen därför att samlingarna växer fort och man ska inte behöva sålla ut material som användarna egentligen har nytta av. På biblioteket ska det finnas något sorts vettigt sätt att förvara medier. På grund av den stora mängden av litteratur som sällan används, kommer biblioteken inom universitets- och högskolevärlden trots allt att bli mer virtuella. Man skall naturligtvis inte bygga upp samlingar som ingen behöver, men anslagen för biblioteken från högskolans sida måste vara ordentligt höga, så att biblioteket snabbt kan anskaffa det material som en viss användargrupp behöver.

Bibliotekarien på högskolan i Helsingborg skrattar först när vi ställer frågan eftersom vi en lång stund har diskuterat fulltextdatabaser o.a. elektroniskt, men medger sedan att

”(...)man tar det bästa inom det virtuella (...)”

och tillägger att man kan utnyttja den fysiska samlingen mycket mer än vad man har gjort hittills.

7.3.5 Sammanfattning

Alla respondenter är medvetna om att ”det virtuella biblioteket” inom biblioteksvärlden är en möjlig riktning för utvecklingen. Dock inte alla är övertygade om att det är det bästa eller mest önskevärda.

De utbildningsansvariga, den administrativt ansvarige för CH och representanten för Helsingborgs stad anar förändringsbehovet för biblioteken men kan inte riktigt se åt vilket håll det lutar. De är ense om att biblioteket kommer aldrig att bli helt virtuellt. En människa behöver känslan av att hålla en bok i handen och den känslan kan man inte ersätta med de elektroniskt burna medier, menar de.

Alla förutom två TE från Halmstad håller ett försvarstal för den fysiska boken. Åsikterna skiftar från att boken är det enda beständiga mediet för att dokumentera historien till att den är praktisk att ha med på resan. I boken kan man stryka under, gå tillbaka och jämföra, sitta med den mysigt och läsa eller så blir man inspirerad när man botaniserar bland böcker. TE från Kalmar tror att generationsskilnaden blir avgörande när det gäller övergången till användningen av de elektroniska böckerna. SO pekar på den mänskliga kontaktens vikt för människors utveckling, när de lovordar det fysiska biblioteket. TE ser teknikens snabba utveckling och förbättring som den avgörande faktorn om man i framtiden vill lägga tyngden på det virtuella biblioteket.

Bibliotekets roll i det sociala umgänget kommer också att bestå enligt SO, de utbildningsansvariga och bibliotekarierna.

Alla studenterna är ganska säkra på att framtida bibliotek blir en blandning av det virtuella och det fysiska. Biblioteket måste bli en kombination av en stimulerande miljö, hjälpsam personal, böcker, tidskrifter, datorer där man själv kan söka information och läsesalar. Dessutom skall biblioteket ha en välorganiserad och lättnavigerad atmosfär. Bibliotekarierna är övertygade om att från personalens sida måste man hjälpa användarna att utnyttja de fysiska samlingarna bättre. Enligt bibliotekarierna och lokalplaneraren kommer det ske framför allt genom öppnare bibliotek som innebär det mesta av samlingarna kommer att vara tillgängligt.

Studenterna och en utbildningsansvarig säger att framtida högskoleutbildningar och därmed bibliotek måste anpassas till många olika användargrupper. Den nya studentgenerationen – med många yrkesverksamma och småbarnsföräldrar - betraktar studier som åtta till fem jobb. Det måste finnas arbetsplatser för dem och enligt bibliotekarierna även för personalen. Dessutom måste det enligt studenterna och de utbildningsansvariga skapas många små utrymmen för grupparbete som är huvudarbetsmetoden inom t.ex. PBL. Bibliotekarierna säger att man inte får glömma bort läsplatser på det förändrade biblioteket och poängterar flexibilitet i anpassningen till samhällets och högskolans förändringar. Anslagen från högskolan måste vara så höga att biblioteket snabbt kan anskaffa det material som en viss användargrupp behöver.

Enligt studenterna och den administrativt ansvarige för CH och bibliotekarierna måste biblioteket hänga med i den tekniska utvecklingen och vara väl insatt i högskolans utveckling. Biblioteket måste marknadsföra sig aktivt gentemot omvärlden och högskolan, ha ett aktivt samarbete med lärare och locka nya målgrupper även utanför högskolan, vilket representanterna från IKEA också håller med om och bibliotekarierna med. Enligt bibliotekarierna är en av grunderna till ett bra samarbete den gedigna användarundervisningen.

Representanterna från IKEA och bibliotekarierna ser framtiden för biblioteket främst som virtuellt med användarstöd. Enligt bibliotekarierna skall man satsa på att utveckla det bästa av båda. Det är främst små högskolor som vinner på att förändra de traditionella arbetsmetoderna i det fysiska biblioteket och erbjuda sina användare en mer varierad arbetsmiljö.

Lokalplaneraren vid Lunds universitet ser ingen anledning till att biblioteken måste förändras, de förblir fysiska. En del av medierna, t.ex. tidskrifter, som i dagsläget finns såväl elektroniska som fysiska, kommer enligt honom dock att finnas bara elektroniskt burna.

7.4 Bibliotekariens roll nu och i framtiden

Frågorna som vi ville ha svar på och som ställdes till alla respondenterna var:

- Vilken är bibliotekariens roll på biblioteket?
- Skall/ bör den förändras för framtiden?

7.4.1 Utbildningsansvariga

Alla utbildningsansvariga är överens om att bibliotekarien har en viktig roll. En av dem uttrycker det så här:

”Jag har hellre tio bibliotekarier och inga böcker än en miljon böcker och en bibliotekarie (...)”

Alla utbildningsansvariga framhåller att den viktigaste kompetensen hos bibliotekarien är IT-kompetens. En utbildningsansvarig tillägger att bibliotekarien måste hänga med i IT-utvecklingen och kunna hjälpa till att formulera sökfrågorna, t ex känna till de olika databasernas sökspråk.

”(...) Om jag vill ut på nätet och söka efter någonting så kan jag leta länge men bibliotekarien kan ju alla de söktermerna, alltså snäva in, så att jag inte ska få för många svar(...)”

En utbildningsansvarig säger att bibliotekarien även skall lotsa studenterna i deras informationssökande. Detta är speciellt viktigt vid PBL då studenterna ofta behöver hjälp av ”professionella sökare”.

Enligt en annan utbildningsansvarig skall bibliotekarien vara:

”(...) Någon som kan parera skiten, för man dränks i floden av information. Vad bibliotekarien kan göra är att sortera, det är oerhört viktigt att sortera. Om du går ut på nätet och är intresserad och har ett problem eller en frågeställning så kan du ge dig sjutton på att du hittar någon som talar för och någon som talar emot (...) Det är informationskompetensen hos bibliotekarierna att man kan sortera (...)”

En utbildningsansvarig menar att de traditionella funktionerna, såsom att introducera studenterna till biblioteket och dess möjligheter, lära ut hur ett bibliotek är uppbyggt, bistå dem som har frågor och utveckla användarnas kompetens inte heller skall glömmas bort.

Om bibliotekarien skall ha ämneskunskap eller inte råder det lite delade meningar om bland de utbildningsansvariga. En utbildningsansvarig säger att alla som forskar är så specialiserade på sitt ämnesområde och ingen kan ha kompetens inom alla områden. Han menar att man inte kan kräva att bibliotekarien skall ha all den kompetensen. Han personligen har svårt att tro att det finns eller kommer att finnas en bibliotekarie som kan vara så initierad inom hans forskningsområde. Två utbildningsansvariga har dock erfarenhet av att arbeta tätt tillsammans med en bibliotekarie, vilket kräver att bibliotekarien har en viss ämneskunskap. Det ämnesmässiga samarbetet ser de två utbildningsansvariga som en idealsituation, men inser att det kanske inte är alltid ekonomiskt realistiskt. En av dem säger sig ändå ha lite av den sorten samarbete på sitt eget institutionsbibliotek, där bibliotekarien är väl insatt i sökning och sortering av den information som rör ämnesområdet. Den utbildningsansvarige önskar att detta samarbete kunde utvecklas ytterligare. Alla utbildningsansvariga är dock ense om att bibliotekarien skall ha ämneskunskap inom rimliga gränser för att kunna hjälpa studenterna att hitta rätt i det enorma informationsflödet. En utbildningsansvarig drar paralleller till att resebyrå. Om man bokar resor ofta på samma resebyrå så vill man vanligtvis tala med samma person och detsamma gäller även bibliotekarien för hon/han har då lärt sig dina preferenser.

En av de utbildningsansvariga föreslår att utbilda bibliotekarier inom olika områden för att de ska få en lite bredare vetenskaplig bas, t ex kan man då få bibliotekarier som har läst lite medicin eller fysik, etc.

De utbildningsansvariga är överlag mer inriktade på framtiden när det gäller bibliotekariens arbetsuppgifter än vad studenterna är. De menar att bibliotekarierollen kommer att förändras. En utbildningsansvarig menar att bibliotekariens arbetsuppgifter kommer att bli mer tekniska och handla om hur man t ex bygger upp databaser. Enligt en utbildningsansvarig skall bibliotekarien istället för särskilda dataassistenter kunna bistå studenterna vid dataproblem, t ex programvarutekniska problem.

En annan utbildningsansvarig menar att bibliotekarien bör verka för att göra Internet bättre och lättare att använda genom att indexera web-resurser samt att sortera och värdera sökresultat. En utbildningsansvarig vill att bibliotekarien ska hålla sig à jour med och söka upp den forskning som pågår på Internet i så kallade diskussionsgrupper och delge detta till forskaren, läraren eller studenten. Han menar att det är idén om en "cybrarian" som är en annan kompetens hos bibliotekarien än den klassiska, att låna ut och att ha läst alla böckerna.

En utbildningsansvarig anser det högst lämpligt att förlägga högskolans receptionsverksamhet till biblioteket så att bibliotekarien blir "högskolans ansikte utåt".

7.4.2 Studenter

Enligt alla studenterna är det viktigt att bibliotekarien finns tillhands och kan svara på frågor. En SO Halmstad tycker att bibliotekarien kan hjälpa henne om hon inte hittar det hon söker och hon tycker att de som jobbar på högskolebiblioteket skall vara kompetenta på att söka och hitta information.

Två TE från Halmstad tycker att det är svårt att hitta på biblioteket och det är bra att bibliotekarien finns där som vägledare. TE både från Halmstad och Kalmar har alltid fått personlig hjälp av bibliotekarien men säger sig dock inte utnyttja biblioteket speciellt ofta. En SO från Helsingborg tycker att bibliotekarien gärna får komma fram om man ser vilsen ut och inte kan hitta. Den andra SO från Helsingborg tycker dock inte att bibliotekarien skall komma fram som en expedit i en affär, utan hon vill själv gå fram till bibliotekarien. SO säger sig kräva att bibliotekarien skall kunna hjälpa henne.

”Jag går alltså inte härifrån om jag inte har fått hjälp”

påstår SO men medger att hon aldrig har stött på en bibliotekarie som inte har varit hjälpsam.

En SO från Kalmar vill främst ha hjälp med Internet-sökningar och säger att det är skönt att kunna gå fram till disken och få hjälp. SO säger sig ha alltid fått den hjälp hon behöver. SO från Helsingborg är överens om att bibliotekarien ofta ser så upptagen ut man sällan självmant går fram och frågar något. SO från Helsingborg påstår att

”(...) man (får) ju aldrig reda på om hon (bibliotekarien) är till någon nytta (...)”

De två TE från Halmstad säger att det kan vara bra om bibliotekarien har en viss ämneskunskap, men ST menar att andra egenskaper kan vara viktigare:

”Alltså ämneskunskapen i sig är ju inte så jätteviktig. För om jag vet vad det är jag vill ha, så är det viktigare med någon som känner till alla skrymslen och informationsrymden där man kan hitta de här sakerna, än någon som vet exakt vad som är bra för mig. Om jag vill ha sakkunskap så kan jag efterfråga det hos någon annan (...)”

Det är inte möjligt för bibliotekarien att vara insatt i alla ämnen, men det kanske vore bra om det fanns olika inriktningar på bibliotekarieutbildningen där den blivande bibliotekarien nischar in sig på olika ämnesområden, säger de två TE från Halmstad. De menar att det alltid är bra att rådgöra med någon som är insatt i ämnet och kan ge tips på bra litteratur. Ett annat förslag som TE från Halmstad har, är att dela upp biblioteket i olika ämnesområden och ha en bibliotekarie på varje avdelning som då är mer insatt i den avdelningens ämnen. En SO från Helsingborg är övertygad om att bibliotekarien måste ha ämneskunskap och drar parallellen till en klädaffär där man förväntar sig att expediten skall ha kunskap om tvättråd osv och hon menar att man kan kräva den kompetensen av bibliotekarien. Bibliotekarien måste kunna ge förslag på annan litteratur än den som står på kurslistan, menar SO.

TE från Halmstad har synpunkter på användarundervisningen på biblioteket. De anser att det vore bättre om läraren istället för bibliotekarien höll i undervisningen. TE menar att undervisningen skulle kännas seriösare och tack vare lärarens ämneskunskaper finns det

möjligheter till en bättre anpassning. Bibliotekariens undervisning är enligt TE för standardiserad och inte alls anpassad till det man studerar. Bibliotekarien kan givetvis närvara vid undervisningstillfällena, men läraren skall ha huvudansvaret, menar TE.

Studenterna har inte så mycket åsikter om bibliotekarierollen i framtiden utan har mest gett reflexioner och tankar på bibliotekariens roll på biblioteket idag. En SO från Helsingborg säger när det virtuella biblioteket och bibliotekarien kommer på tal

”Det är faktiskt inte dumt, men ibland vill man ju prata med en riktig människa.”

7.4.3 Övriga

Ansvarig för lokalplaneringen uttrycker sig så här om bibliotekariens roll:

”Hålla reda på de jävla studenterna! (skratt) Sedan är det ju den här ordningsvaksrollen som inte är helt oväsentlig. Det försvinner ju en hel del från våra bibliotek. Nu vet jag inte hur bibliotekarien skall göra för att stoppa det (...)”

Lokalplaneraren förutsätter att bibliotekarien skall vara på biblioteket för att ge service till studenterna, men menar att de flesta inte använder sig av bibliotekariens tjänster utan vill klara sig själva. Enligt lokalplaneraren kommer i framtiden kontakten mellan student och handledare att vara viktigare än kontakterna mellan bibliotekarien, boken och studenten.

Lokalplaneraren vill att bibliotekarien skall ta på sig rollen som innebär att sortera bort allt brus som medföljer vid sökningar på Internet.

Den administrativt ansvarige för uppbyggandet av Campus Helsingborg skulle gärna se ett närmre samarbete mellan bibliotekarier och lärare:

”Det är kanske rent av så att om man har nån kurs nånstans, i t ex kvinnovetenskap (...) och så skall man då göra ett slags projekt. Man kanske skall göra (...) en fempoängsuppsats, och då sätter man väl sig ner med sin lärare och planerar det här. Och man har kanske ytterligare någon resursperson. Och i den diskussionen, tänk om läraren då ringde till biblioteket eller tog in bibliotekarien på deras eget bibliotek så att hon då kunde vara med och diskutera det här, om det finns material att ta fram (...)”

Han menar att det är väldigt viktigt att bibliotekarien är engagerad i studenternas arbete och kan ge tips och råd på hur de ska gå vidare med arbetet genom att rekommendera litteratur och tidskrifter. Den administrativt ansvarige tror att i framtiden då alltfler utbildningar använder PBL kommer studenten inte med en färdig kursbokslista till bibliotekarien, utan vill ha hjälp med att skaffa fram information. Detta i sin tur ställer högre krav på bibliotekarien och biblioteket.

Representanten från Helsingborgs stad understryker bibliotekariens pedagogiska roll. Enligt honom är utmaningen för en bibliotekarie på högskolenivå dels att hantera biblioteket och se till så att böcker står rätt, dels att veta hur man söker i olika databaser, men också att kunna fånga upp vad är på gång i högskolans olika utbildningar.

Representant från Helsingborgs stad ser inte formella meriter som det viktigaste för bibliotekarierollen utan efterlyser rätt person för sammanhanget.

7.4.4 Bibliotekarier

Bibliotekarierna från Kalmar är överens om att

"Vår roll är att strukturera det för dem, för studenterna, hålla kurser i informationssökning (...) Det är inte den traditionella bilden där vi ägnar oss åt informationspass och in- och utlån (...) utan det är mer den pedagogiska rollen."

Enligt alla bibliotekarierna är användarundervisningen väldigt viktig. Det gäller att undervisa användarna i allt, från att lära dem leta bland hyllorna till att lära dem sökstrategier så att de själva kan använda elektroniska medier på ett effektivare sätt.

Bibliotekarierna och bibliotekschefen i Kalmar menar att bibliotekarien inte ska vara den som visar studenten var boken står och plockar fram den ur hyllan utan hon/han skall istället lära studenten att använda bibliotekskatalogen och ägna sig åt att besvara mer djuplodade frågor. Bibliotekarien från Helsingborg ser sin främsta uppgift i att "vårda" både de fysiska och elektroniska samlingarna, så att användaren klarar sig mestadels själv. Enligt f.d. bibliotekarien i Helsingborg måste bibliotekarierna arbeta aktivt för att utveckla ett bättre och användarvänligare system när det gäller indexering av medier.

Bibliotekarierna i Kalmar och Halmstad

"(...) ser ju som vår uppgift att höja informationskompetensen bland våra studenter och anställda."

Bibliotekschefen i Halmstad säger att det finns olika sätt att göra detta; t ex genom förstunden-hjälp i informationsdisken, men också genom mer organiserad undervisning i form av sökstugor och undervisning som arrangeras i samarbete med institutionerna.

Den f.d. bibliotekarien vid högskolebiblioteket i Helsingborg och bibliotekarierna i Kalmar menar att kundmötet är det viktiga och användaren måste stå i centrum. I Kalmar är det tänkt att bibliotekariernas arbetsrum skall ligga i anslutning till informationspunkterna så att den bibliotekarie som betjänar användare snabbt kan få assistans av en annan bibliotekarie. Det skall också finnas möjlighet att ta in användaren på sitt tjänsterum om det är en fråga som tar längre tid att besvara.

Enligt bibliotekarierna i Helsingborg och Kalmar skall det inte ägnas för mycket av arbetstiden till "inre tjänst". "Den inre tjänsten" skall vara sådan att man snabbt kan gå ifrån de arbetsuppgifterna och ta vid dem igen när det finns tid.

Bibliotekarierna i Kalmar och Halmstad är ense om att bibliotekariens roll är att "vara navigatören i informationsdisken". Bibliotekarien har ansvar för hela högskolans informationsförsörjning och har inte bara biblioteket som arbetsfält utan i samarbete med lärarna skall tillgången till den virtuella informationen utvecklas.

Bibliotekschefen i Halmstad för fram att det är väldigt viktigt för personalen att gå på kurser för att lära sig nya saker. Han medger att man lär sig nya saker även i sitt dagliga jobb. Bibliotekschefen i Halmstad tror att om bibliotekarien inte hänger med på den virtuella sidan så kommer biblioteket att bli en dokumentsamling, så det krävs att bibliotekarierna är verkligt kompetenta på IT.

Bland bibliotekarier framkommer inte så tydligt om bibliotekarierna bör ha speciell ämneskunskap. Exempelvis i Halmstad har man ett system med kontaktbibliotekarier. Bibliotekarierna har ansvar för något speciellt ämnesområde och ofta har goda förkunskaper inom dessa ämnen. Användarundervisningen blir också lättare att anpassa till användarna om bibliotekarierna har ämneskunskap, menar bibliotekschefen i Halmstad. Problemet är bara att det är svårt att hitta bibliotekarier som har en annan bakgrund än den humanistiska. Enligt bibliotekschefen i Halmstad måste man på ett vetenskapligt bibliotek kräva ämneskunskap av bibliotekarien.

Om framtidens tror man i Kalmar att en virtuell bibliotekarie inte är omöjlig. Biblioteket kan utgöras av en bokhall men

"Bibliotekarien behöver inte vara bunden till mediesamlingen på något sätt".

7.4.5 Sammanfattning

Enligt alla intervjuade har bibliotekarien en väldigt viktig roll. Tyngdpunkten läggs dock lite olika beroende på respondentgruppen.

Alla utbildningsansvariga tycker att det viktigaste hos bibliotekarien är IT-kompetens. Framtidens bibliotekarie bör enligt alla intervjuade göra tillgången till Internet användarvänligare och sortera i informationsfloden. Bibliotekarien skall kunna följa med i teknikutvecklingen, notera vilken typ av information som finns på Internet för att sedan vidarebefordra det som är av värde till lärare, forskare och studenter. Bibliotekarierna är också ense om att de måste hänga med i IT-utvecklingen för att kunna tillgodose användarnas behov.

Enligt en utbildningsansvarig skall de traditionella funktionerna, såsom att introducera studenterna till biblioteket och dess möjligheter, lära ut hur ett bibliotek är uppbyggt, bistå dem som har frågor och utveckla användarnas kompetens inte heller glömmas bort. Bibliotekarien kan enligt utbildningsansvariga även tänkas bli högskolan ansikte utåt genom att receptionverksamheten placeras på biblioteket.

Angående ämneskunskap finns det blandade meningar. Två utbildningsansvariga tycker det är bra om bibliotekarien att ha ämneskunskap medan de andra menar att det är svårt för bibliotekarien att ha ämneskunskap inom alla områden. Alla utbildningsansvariga är dock ense om att bibliotekarien skall ha ämneskunskap inom rimliga gränser för att kunna hjälpa studenterna att hitta rätt i det enorma informationsflödet. Att bibliotekarien har ämneskunskap utöver biblioteks- och informationsvetenskap är inte så viktigt tycker

studenterna generellt. Det viktiga är att bibliotekarien kan lotsa dem i informationsdjungeln och få fram den information de söker. Två TE och en utbildningsansvarig föreslår en profilerad bibliotekarieutbildning, där man inriktar sig på olika ämnesområden.

De utbildningsansvariga är överlag mer inriktade på framtiden när det gäller bibliotekariens arbetsuppgifter än vad studenterna är. Utbildningsansvariga menar att bibliotekarierollen kommer att förändras och bibliotekariens arbetsuppgifter kommer att bli mer tekniska

Studenterna vill främst att bibliotekarien skall vara till hands när man behöver fråga om någonting. Det kan gälla en boks placering eller Internet-sökningar. Studenterna föredrar att lärare håller i användarundervisningen istället för bibliotekarien.

Alla bibliotekarierna och representant för Helsingborgs stad ser bibliotekarierollen främst som pedagogisk. Man ska undervisa användarna så att de klarar sig själva i biblioteket. Administrativt ansvarig anser att det är väldigt viktigt att bibliotekarierna och lärarna har ett väl utvecklat samarbete.

Lokalplaneraren ser bibliotekariens roll i att ge service till användarna, men samtidigt hålla ordning på studenterna och bevaka böckerna.

Bibliotekarierna själva vill att användaren skall stå i centrum och att övriga arbetsuppgifter ska komma i andra hand.

8. Analys och slutsatser

I våra frågeställningar utgick vi från studenter och utbildningsansvariga som målgruppen för högskolan. Genom att tillgodose deras behov på såväl informationstjänster som informationsresurser kan man göra högskolan attraktiv även för andra studenter och världen utanför högskolan.

8.1 Målgruppens behov och önskemål

I allmänhet är studenterna överens om att det beror på kursens innehåll och uppläggning vilka medier som blir primära. De högskolor som har eller planerar för disparata utbildningar måste dock inse att studenter kommer att ha olika krav på såväl medier som tjänster p.g.a. skillnaden i undervisningen och inläringen. Grupparbete som är huvudarbetsmetoden inom t. ex. PBL kräver flera små lokaler parallellt. Läs- och datorarbetsplatser är nödvändiga för studenter som föredrar jobba nära pappersburna medier.

Enligt studenter och utbildningsansvariga måste framtida högskoleutbildningar och bibliotek anpassas till många olika användargrupper. Speciellt till den nya studentgenerationen med många yrkesverksamma och småbarnsföräldrar, som betraktar studier som åtta till fem jobb.

Man kan urskilja två olika grupper av studenter enligt deras behov av informationstjänster och –resurser. Den ena gruppen som mestadels består av studenter på samhällsvetenskapliga utbildningar använder boken som informationskälla. Högskolebiblioteket där de lånar böckerna täcker inte alltid deras behov och då vänder de sig till andra typer av bibliotek. De tar gärna del av bibliotekets användarundervisningen då de tycker att de saknar kunskap om informationssökning. Den andra gruppen består av studenter på tekniska utbildningar. De använder inte boken som informationsresurs och vill få sina informationsbehov tillgodosedda med hjälp av informationstekniken. Användarundervisningen bör enligt denna grupp ha ämnesmässig relevans och djup.

Bland studenter finns det en del gemensamma önskemål om att biblioteket skall erbjuda generösa öppettider, tysta läsplatser, grupprum, datorarbetsplatser och kurslitteratur helst till utlån. Samma behov uttrycks även i Höglunds undersökning.¹⁶⁴ I Kalmar och Halmstad är det inte en självklarhet att högskolebiblioteket skall förse studenterna med kurslitteratur. Informationsförsörjningens uppgift i mindre högskolor sägs vara att uppnå bredd på medierna inte mängder av samma titel. Detta kan förklaras med att de flesta mindre högskolor har begränsade penningresurser vilket i sin tur kan sätta prägeln på utbildningarnas kvalitet. Konsekvensen blir nedsatt konkurrenskraft i kampen om studenterna. Därför kan studenternas gemensamma önskan om kurslitteratur i de mindre högskolorna av förklarliga skäl tas på mindre allvar.

¹⁶⁴ Höglund, 1995

För att få riktigt färsk information använder alla studenter Internet, elektroniska tidskrifter och information direkt från lärare, myndigheter eller företag. Vi tycker att bland informationsförsörjningens viktigaste uppgifterna är att behålla sin målgrupp och inte förlora den till andra aktörer på IT-marknaden. Biblioteket bör ha kompetensen att förutse målgruppens behov redan innan de har uppstått och ställa resurserna till förfogande.

I vår undersökning märks det tydligt att studerande inom samhällsvetenskapliga ämnen föredrar böcker, uppslagsverk och tidskrifter i pappersform, medan studerande på tekniska utbildningar föredrar elektroniska medier. Det kan bero på att studenter på tekniska utbildningar behöver aktuell information som ofta inte finns i tryckt form, således måste biblioteket tillgängliggöra de elektroniska resurserna. Studenterna på de tekniska utbildningarna ser inte biblioteket som sin naturlig arbetsplats utan använder datasalar i anknytning till sina undervisningslokaler istället. De vill gärna slippa gå till biblioteket och istället kunna söka information via Internet eller nå biblioteket den vägen. Detta kan dels bero på att ämnena är svårbegripliga och kräver ständiga konsultationer med lärare. Detta kan även bero på att de flesta tekniska institutionerna är mer måna om datatekniken och förser sina studenter bättre med datorer, medan övriga fakulteter traditionellt är mindre tekniskt inriktade. Det kan därför vara bra i mindre högskolor med disparata utbildningar att ha datasalar även i anslutning till biblioteket, så att alla studenter får tillgång till den kompetens och gemenskap som finns eller skulle kunna skapas på biblioteket.

I vår undersökning vill de studenter som läser samhällsvetenskapliga ämnen ha större bredd på medierna än vad som finns på högskolebiblioteket. I synnerhet på de små högskolebiblioteken som alltid brottas med bristen på penningresurser. Man kan dra paralleller till Jensens resultat, som visar att de studenter som läser humanistiska ämnen ofta inte nöjer sig med enbart kurslitteratur och använder informationsresurser utanför högskolebiblioteket.¹⁶⁵ I vår undersökning använder de studenter som läser samhällsvetenskapliga ämnen stadsbiblioteket som informationsresurs. Där kan man dra en parallell till Höglund¹⁶⁶ som kommer fram till att de studenter som läser samhällsvetenskapliga utbildningar verkar utnyttja biblioteket i högre utsträckning än de som går på de tekniska utbildningarna. Om man vill balansera lite på gränsen mellan ”tyckare” och forskare, kan man lägga en del av skulden för icke användande av biblioteket på den ”traditionella” bilden av ett bibliotek som ett dammigt och icke-modernt ställe, vilket gör att de tekniska studenterna inte känner sig lockade av den miljön. Från bibliotekets sida har man tydligen inte lyckats genomföra idén eller föra fram den nya bilden av ett bibliotek som hela högskolans informationsförsörjare. Vi är övertygade om att biblioteket inte förlorar sina trogna användare om en viss teknisk förbättring och kraftigare marknadsföring sker. Chansen att vinna nya användare i form av de fräcka teknikerna är dock ganska stor.

¹⁶⁵ Jensen, 1997

¹⁶⁶ Höglund, 1995

När det gäller studenternas användning av kurslitteratur så ser vi samma tendens som Höglund.¹⁶⁷ Studerande på de tekniska utbildningarna köper i högre utsträckning kurslitteraturen i jämförelse med de samhällsvetenskapliga studenterna. En förklaring till det kan vara skillnader i utbildningens uppläggning. Studenter på tekniska ämnen behöver boken kontinuerligt under hela kursens gång, vilket inte behöver vara fallet på andra utbildningar. Intressant är att studenterna som läser tekniska ämnen vill att biblioteket ska förse dem med kurslitteratur trots att de inte använder det fysiska biblioteket mer än då de behöver konkreta uppgifter från någon uppslagsbok.

En viss motsägelse angående studenterna på de tekniska ämnen kan vara intressant att lyfta fram. Å ena sidan föredrar de elektroniska resurser och å andra sidan köper de kurslitteratur. De svåra tekniska ämnena kräver kontinuerlig kontakt med källor och tydligen har inte studenterna kunnat vänja sig vid enbart elektroniska källor eller finns det helt enkelt inte tillfredsställande elektroniska resurser i alla ämnen. Man kan nog gissa att till den pappersburna delen kan räknas de ”mer traditionella ” och grundläggande områdena inom tekniken.

Den elektroniska publiceringen ökar hela tiden och ett helt virtuellt bibliotek för kurslitteratur skulle tänkas vara bra. Inte minst p.g.a. att informationsutbyte studenterna sinsemellan, även mellan olika högskolor, värderas högt av alla medverkande. Elektroniskt publicering av andras arbeten, t. ex. uppsatser, har enligt alla studenter positiv påverkan på den egna kreativiteten.

De utbildningsansvariga som medverkade i vår undersökning förenar av förklarliga skäl forskar-, lärar- och administratörrollen i sitt yrkesliv. Förutsättningen är en bra tillgång till information. Som forskare använder de ofta material i pappersform, även utskrifter av elektroniska medier. Stor vikt läggs vid personliga ”elektroniska” och ”fysiska” kontakter. I lärar- och administratörrollen vill de närma sig den nya studentgenerationen, som enligt utbildningsansvariga är mycket datororienterad, något som våra intervjuer med studerande på de tekniska ämnena bekräftade. Att ha en aktiv forskare som lärare gynnar studenterna väldigt mycket och påverkar också deras informationsbeteende. Studenter får tillgång till de nyaste forskningsresultaten och kan även själva medverka i forskningen.

Utbildningsansvariga är mycket måna om studenternas behov och sätter dem i centrum som den viktigaste målgruppen för informationsförsörjningen. Biblioteket måste förse studenterna med kurs- och fördjupningslitteratur, fjärrlåne- och kopieservice. Bibliotekarien måste hjälpa dem med informationssökningar av olika slag och i övrigt ge lika god service som man hittills bara har gett till forskare.

Genom vår undersökning kom vi fram till att såväl studenter som utbildningsansvariga ser en viss generationsskillnad när det gäller IT-användning, något som bibliotekarierna inte lyfte fram. En anledning till att skillnad fortfarande finns, kan vara att det helt enkelt satsas för lite på datorer och datoriserad undervisning. Kompetent personal finns inte tillgänglig då den behövs och tekniken håller inte heller alltid måttet. Höglund kom i sin

¹⁶⁷ Höglund, 1995

undersökning också fram till att studenter vill ha bättre undervisning i och tillgång till informationstekniken.¹⁶⁸ Man måste alltså inse att IT-utveckling är en tillgång inte ett hot.

Bytoft-Nyaas påpekar att vi inte har kommit över den ”barnsjukdomen” att datorer gör allt mycket enklare.¹⁶⁹ Därför är det viktigt att studenter får den hjälp de behöver av lärare och bibliotekarier och inte blir lämnade ensam för att ”hitta svaren själva”. Informationssökningsprocessen består av flera stadier där man ofta behöver gå tillbaka och börja leta igen. Detta gäller även när man använder datorn som redskap. Både lärare och bibliotekarier måste avsätta även den ”extra” tid för att öka produktiviteten på inlärningsprocessen och minska onödigt ”surfande” något som ofta orsakas av studenternas bristande förmåga av att avgöra resursernas relevans.

Utbildningsansvariga och bibliotekarier som medverkade i vår undersökning är överens om att biblioteket måste utbilda sina användare i såväl bibliotekskunskap som informationssökning. Det finns användarundervisning i alla av oss undersökta högskolor men de studenter som har deltagit bedömer undervisningen som icke relevant. Biblioteket har inte lyckats välja rätt tidpunkt eller inte kunnat ge det ämnesmässiga djup studenterna förväntade sig. Det finns en del studenter som inte har fått information om användarundervisningen men de bedömer den ändå som viktig. Här kan man tydligt se att studenterna efterfrågar ett tätt samarbete mellan biblioteket och lärarna för att informationsbehoven vid olika kurserna skall kunna tillgodoses. Det är avgörande att användarutbildning ska erbjudas vid rätt tid och med rätt innehåll. Studenter på de tekniska utbildningarna ser inte användarundervisningen som mycket viktig för utvecklingen av sin informationskompetens. De säger sig behärska de tekniska verktygen väl för att nå information via Internet, men har inte tillräckligt kunskap om t. ex. elektroniska tidskrifter. Användarundervisningen skulle kunna vara nyttig bara om läraren håller i den och bistår med ämneskunskap. När det gäller användningen av det fysiska biblioteket, så behöver de flesta hjälp med att hitta.

8.2 Hur kan biblioteket utveckla ett väl fungerande samarbete med lärare?

Nya mindre högskolor måste satsa på en välfungerande informationsförsörjning vilket inte är lätt för att penningresurserna ofta är begränsade. Ämnesspecialiserade bibliotekarier kan föredras när utbildningarna håller sig inom liknande områden. När högskolan satsar på många disparata utbildningar är det svårt att undvika att någon av de utbildningar som exempelvis inte har en eldsjäl som ansvarig, blir lidande ifall bibliotekarien besitter en annan ämneskunskap. Det känns meningsfullt att satsa på bibliotekarier med bred allmänbildning och knyta täta kontakter med lärare. Detta borde inte vara så svårt när högskolan är relativt liten och uppbyggnadsentusiasmen inte har hunnit lägga sig. Det bör inte heller vara något större problem att skapa väl fungerande personliga relationer som man sedan kan ha nytta av även i yrkeskontakter.

¹⁶⁸ Höglund, 1995

¹⁶⁹ Bytoft-Nyaas, 1998

Biblioteket fungerar alltså inte utan människor. Det måste finnas tillgång till kompetent personal som sorterar, systematiserar, utvärderar, kvalitetsmärker, förbättrar gränssnitt och tillgängliggör resurser, hjälper och utbildar såväl studenter som forskare i bibliotekskunskap och sökstrategier. Av alla intervjuade bedöms bibliotekspersonalen man har träffat som hjälpsam och kunnig. Personliga egenskaper och ett stort intresse för förnyelse av bibliotekarieyrket nämns av alla medverkande som det viktigaste, ofta nästan viktigare än ämneskunskaper. Personliga egenskaper sägs vara avgörande vid kontakterna med lärare, andra bibliotek och övriga aktörer utanför högskolevärlden.

“(...) en sak kommer säkert att vara bestående och upplevas lika starkt av morgondagens forskare och studenter som dagens – nämligen tilltron till forskningsbiblioteken och deras personals förmåga att ur kaos bringa ordning”¹⁷⁰

De utbildningsansvariga är överlag mer inriktade på framtiden när det gäller bibliotekariens arbetsuppgifter. Studenterna däremot lever i nuet och vill att bibliotekarien skall tillfredsställa deras behov idag. Man kan ha full förståelse för båda.

Utbildningsansvariga känner ansvaret för att utveckla sin egen utbildning så att den håller jämna steg med den aktuella forskningen. Dessutom har utbildningsansvariga större möjligheter att ”se sig om i världen” och ta vara på förnuftiga ändringar i andra högskolor. Studenter har däremot ofta inte tagit sig den tid som behövs för fundera på framtiden. De har konkreta behov i samband med undervisningen och de behoven måste tillgodoses nu, inte då utbildningen är avslutad. Det är mycket möjligt att studenterna inte har känt uppmuntrande från högskolans sida att föra fram sina åsikter. Något som nya högskolor absolut måste ta hänsyn till och skapa en öppen stämning, där alla vill och kan komma med idéer och synpunkter för att förbättra verksamheten.

Utbildningsansvariga som medverkade i vår undersökning tycker att bibliotekarien spelar olika roller gentemot de olika målgrupperna och måste fortsätta att göra det. Något som tyder på att bland bibliotekspersonalen måste trots allt ske en viss ämnes- och kunskapsmässig specialisering eller att bibliotekarierna är medvetna om och anpassar sig till sina olika målgrupper och deras behov.

De utbildningsansvariga anser att gentemot studenterna är bibliotekariens roll främst pedagogisk och en av planerarna för Campus Helsingborg vill att han/hon även skall hålla ordning på studenterna och vårda boksamlingen. Det finns en skillnad i uttryckta behov. Den bibliotekarie som dammar av böckerna och är portvakt vid dörren behöver tydligen inte ha djupa pedagogiska kunskaper. Frågan är om framtida högskolor inte kommer att automatisera de enklare arbetsuppgifterna och förutsätta att bibliotekarien måste ha breda kunskaper t.ex. inom pedagogiken och informationstekniken.

Enligt Bruce är användarundervisningen framför allt till för att höja informationskompetensen och förbereda studenterna för uppdatering av sina kunskaper i det livslånga lärandet. När det gäller informationskompetensen har vi fått utförliga

¹⁷⁰ Thörnqvist, s.23

förklaringar av alla medverkande i vår undersökning. De flesta bekräftar Bruce's tes om att biblioteket skall ha som uppgift att höja användarnas informationskompetens.¹⁷¹

De tekniska studerande är i övrigt ännu mer IT-orienterade än andra intervjuade och förknippar informationskompetensen enbart med datorkompetens. Man måste behärska verktygen för att hitta informationen. Bruce menar att datorkompetensen bara är en komponent av informationskompetensen.¹⁷² Bytoft-Nyaas säger också att informationskompetens är mycket mer än att bara kunna hantera datorn.¹⁷³ Detta är viktigt att inse från bibliotekets sida. Man skall inte nöja sig med att placera ut en massa datorer och förvänta sig att användaren hittar allt själv som en av huvudplanerarna för Campus Helsingborg är övertygad om. Så fungerar det i de flesta fall inte. Å ena sidan p.g.a. att resurserna ändras, förnyas, byggs på eller försvinner. Å andra sidan helt enkelt p.g.a. bristande kompetens hos användarna.

I kontakterna med forskare och lärare ser utbildningsansvariga bibliotekarien som en samarbetspartner som bl.a. sköter uppföljningen av forskningen på nätet. Enligt de utbildningsansvariga kommer bibliotekariens olika rollen att successivt förändras. Bibliotekariens arbetsuppgifter kommer att bli mer tekniska men angående ämneskunskap finns det blandade meningar. Det bedöms som omöjligt att bibliotekarien kan ha kunskap inom alla ämnesområden. De utbildningsansvariga är ense om att bibliotekarien skall ha ämneskunskap inom rimliga gränser för att kunna hjälpa studenterna att hitta rätt i det enorma informationsflödet. Studenterna finner det också viktigt att bibliotekarien kan lotsa dem i informationsdjungeln. De utbildningsansvariga och studerande på de tekniska utbildningar föreslår en mer ämnesprofilerad bibliotekariutbildning, något som vi visade ovan, kan vara både på gott och ont.

8.3 Hur ska informationsförsörjningen vid de mindre högskolorna se ut i framtiden?

Intervjuer där man diskuterar framtiden är alltid intressanta och spännande inte minst p.g.a. att respondenterna till att börja med flyger "högt upp" och "långt bort" i sina tankar och sedan ändå landar på jorden. Det kan ju tolkas som tydliga tecken på att man har stora förväntningar inför framtiden men man antingen inte är mogen än att ta tag i och börja ändra eller att man gillar den nuvarande situationen och bara vill ha mindre förbättringar.

I vår undersökning betraktas biblioteket av de flesta medverkande som en plattform för att nå informationen. Biblioteket är ett ställe där tankeprocessen föds. Tankeprocessen i sin tur är ju grunden till lärandet. Enligt utbildningsansvariga och en del studenter har biblioteket en mycket viktig roll för kunskapsgenerering, kunskapskvalité och kunskapsöverföring. Bibliotekarierna ser biblioteket som ett pedagogiskt instrument för

¹⁷¹ Bruce, 1997

¹⁷² Bruce, 1997

¹⁷³ Bytoft-Nyaas, 1998

högskolan, informationscentralen för både högskolan och omgivningen. Informationsförsörjningen uppfattas av alla respondenter som förmedling av tillgång till information och även förmedling av innehållet i medier, något som måste fungera väl och i den mån det går baseras på personlig service.

De tankarna är fantastiska och alldeles riktiga, men allt detta finns ju mer eller mindre redan. Det behövs en ordentlig konkretisering och utveckling av de idéerna för att verkligheten skall förbättras och förändras. Svar på frågor hur? när? vem? och vad? skall ges i mycket konkreta termer som man t.ex. kan se i Follett-rapporten.¹⁷⁴

De medverkande i vår undersökning är medvetna om att ”det virtuella” inom biblioteksvärlden är en möjlig riktning för utvecklingen. Dock är inte alla övertygade om att det är det bästa. En del är ense om att biblioteket kommer aldrig att bli helt virtuellt. En människa behöver känslan av att hålla en bok i handen och den känslan kan man inte ersätta med elektroniskt burna medier. Åsikterna skiftar från att boken är det enda beständiga mediet för att dokumentera historien till att den är praktisk att ha med på resan. Samhällsvetenskapliga studenter pekar på de mänskliga kontaktens vikt i människors utveckling när de lovordar det fysiska biblioteket. Lokalplaneraren vid Lunds universitet ser ingen anledning till att biblioteken måste förändras, de förblir fysiska. En del av medier, t.ex. tidskrifter, som i dagsläget finns såväl elektroniska som fysiska, kommer enligt honom dock att finnas bara elektroniskt burna. Enligt bibliotekarierna skall man dock utveckla det bästa av det virtuella och det fysiska.

Informationsförsörjning på en högskola byggs upp för att tillgodose målgruppens behov så gott det går. Det blir genast svårare om målgruppen inte kan uttrycka sina behov konkret eller då behoven spretar åt olika håll. I vår undersökning har det t.o.m. varit oenighet bland planerarna beträffande informationsförsörjningen. I en sådan situation kan det vara mycket komplicerat att bestämma vad som skall göras och vem som skall ”köras över”.

Vi känner samhörighet med bibliotekarier och tycker att en lösning för informationsförsörjningen för mindre högskolor kan vara att skapa ett Learning resource centre, som presenteras av Bullpitt, där det finns medier, teknik och kompetent personal tillgänglig och som har ett centralt läge inom campuset.¹⁷⁵ I Sheffield Hallam University används resurser för att täcka målgruppens dvs studenternas och lärarnas behov. I Kalmar tycker man att små högskolor vinner på att profilera sig och förändra de traditionella arbetsmetoderna i det fysiska biblioteket. Högskolan måste erbjuda användarna en mer varierad arbetsmiljö i form av en blandning av ett elektroniskt och fysiskt bibliotek. Man kan med tydlig information och bra marknadsföring t.o.m. få studenterna att leta efter och upptäcka saker som de från början inte var ute efter.

Kvalitetstänkande är viktig i undervisningen vid små högskolor. Studierna kostar väldigt mycket för studenterna och om de ännu inte själv har börjat tänka på vilken är standard

¹⁷⁴ Follett, 1993

¹⁷⁵ Bullpitt, 1999

och kvalité på utbildningen, så *“måste vuxna ta ansvaret”*¹⁷⁶. Snabb tillgång till ny teori och forskning genom sin egen lärare, höjer nivån på hela utbildningen. Därför är det viktigt att vara flexibel inom högskolan så att man vid behov kan omorganisera verksamheten för forskning. På ett Learning resource centre kan man garantera *“kvalitetsmärket på varan”*¹⁷⁷ genom att anställa människor med bred samlad kompetens. Problemet med ett väl uppbyggt Learning resource centre är de höga kostnaderna i startskedet och den fortsatta finansieringen i takt med den tekniska utvecklingen.

För mindre högskolor är det svårt att med begränsade penningresurser uppnå den bredd på tryckta medier som samhällsvetenskapliga studenter efterfrågar. Ett alternativ för informationsförsörjningen kan då vara att inleda samarbete med andra bibliotek utanför högskolevärlden. I Visby håller högskolan på att sammanföra verksamheten med stadsbiblioteket. Fördelarna förutom tillgången till större mediebestånd är att användare får tillgång till bredare kompetens. Ett varnande finger kan behöva höjas för att målsättningarna för de två verksamheterna inte får gå förlorade. Stadsbiblioteket respektive högskolan måste sätta upp tydliga mål för att tillgodose sina egna målgruppernas behov. De gemensamma mål skall utgå från dessa. En satsning på ett sådant samarbete lönar sig förhoppningsvis i längden men som även Olausson medger kommer investeringen att vara mycket hög från början.¹⁷⁸

Samarbetet för att organisera informationsförsörjningen kan sträcka sig även utanför högskole- och biblioteksvärlden. Högskolan i Karlskrona Ronneby har lyckats åstadkomma en framåtriktad djärv profil i att inleda ett samarbete med näringslivet. Man har gjort en medveten politisk satsning och därmed vunnit en plats bland andra högskolor och dessutom kunnat lyfta hela närområdet genom att förankra besluten i lokalbefolkningen. För att ett sådant samarbete ska bli fruktbart måste båda parterna engagera sig. Initiativet kan inte bara komma från högskolan utan näringslivet måste tydligt uttala sin roll genom att visa vad de kan ge och vill få.

En lösning för högskolan som är beredd på att satsa riktigt djärvt och därmed kanske missa en del av de användare som inte behärskar den nya tekniken, kan vara en helt virtuell informationsförsörjning. Hindret kan vara att det inte finns tillräckligt utbud av medier i elektroniskt form som är nödvändiga för studenternas inlärningsprocess. Dessutom måste man inse att satsningen på en gedigen användarundervisning skall föregå genomförandet. Internet-resurser är än så länge inte heller källgranskade. Användare kommer att vara tvungna att lita på sitt eget omdöme. Detta kräver i de flesta fall god ämneskompetens och kunskap i källkritik.

Även om vi ville koncentrera oss enbart på informationsförsörjningen och inte tala så mycket om rummets betydelse, så kom respondenterna ändå in på det. Bibliotekets viktiga roll i det sociala umgänget kommer att bestå enligt de medverkande i vår undersökning. För personalen och användare är det väldigt viktig i vilken miljö mötet sker. Det tyder på att ”virtuell miljö” i många fall inte är tillräcklig för en välfungerande

¹⁷⁶ ur telefonintervjun med det virtuella bibliotekarien

¹⁷⁷ Ibid

¹⁷⁸ Olausson, 1997

informationsförsörjning. Lokalernas utformning för en öppen, trivsamt och lättnavigerad miljö kommer enligt alla att bidra till att kontakterna kan knytas. Studiemiljön är viktig inte minst för att locka studenter, uppmuntra dem fråga bibliotekarie och helt enkelt känna sig hemma. Bibliotekarier håller med om att man måste hjälpa användarna att utnyttja de fysiska samlingarna bättre.

I vår undersökning har vi än en gång fått bekräftelse till att biblioteket måste marknadsföra sig aktivt gentemot omvärlden och högskolan, hänga med i den tekniska utvecklingen, locka nya målgrupper även utanför högskolan, vara flexibel i anpassningen till samhällets och högskolans förändringar och ha ett aktivt samarbete med lärare. Anslagen från högskolan måste vara anpassade till de målsättningarna. Detta finner bekräftelse i SOU rapporten.

”Högskolebiblioteken måste rustas upp. De nya högskoleenheterna måste vara självförsörjande och vid planering av nya utbildningar och högskoleenheter måste alltid behovet av relevant biblioteksservice uppmärksammas och tillgodoses.”¹⁷⁹

8.4 Hur kommer informationsförsörjningen vid Campus Helsingborg att utformas?

Enligt vad vi har kommit fram till i vår undersökning är det viktigaste när man bygger upp nya högskolebibliotek på mindre orter med icke akademisk tradition att ta hänsyn till lokala omständigheter när det gäller aktörer både i och utanför högskolan. Man måste förse målgruppen med kurs- och fördjupningslitteratur, anpassa verksamheten till olika studentgrupper och ingå Campus-avtal med andra högskolor och universitet för att få gemensam tillgång till elektroniska medier. Det lokala näringslivet måste både hjälpa högskolan att profilera sig och bidra med penningmedel. Lokalbefolkningen måste börja ta till sig idén om det livslånga lärandet.

Efter att vi hade genomfört den empiriska delen av vår undersökning insåg vi att verkligheten för uppbyggandet av informationsförsörjningen vid Campus Helsingborg var visionslös och baserades på tanken ”vi sätter igång så får vi se vad som händer”. Vi fick också uppleva att en stor organisation som Lunds universitet kan vara väldigt trög. Det finns en viss öppenhet och intresse för nya utvecklingsstrategier, men det verkliga förändringsarbetet är mycket komplicerat att starta även om det finns en vilja nerifrån. Den traditionella informationsförsörjningen måste även enligt Höiseth och Heseltine förändras annars kan det vara svårt att komma förbi moderorganisationen och bygga upp en modern informationsförsörjning i en underorganisation.¹⁸⁰ Vi måste nog medge att även vi blev lite låsta i våra visioner i mötet med verkligheten.

Vi var mycket inställda på att höra av alla respondenter mycket konkreta utvecklingsperspektiv för informationsförsörjningen. Vi är övertygade om att när en

¹⁷⁹ SOU 1991:72

¹⁸⁰ Höiseth & Heseltine, 1999

högskola väl är uppbyggt och fungerar, om än dåligt, så är det närmast omöjligt att få vare sig staten eller någon annan tänkbar aktör att skjuta till stora penningmedel för att förbättra verksamheten. Det är för oss klart att informationsförsörjningen som är ganska dålig, förbättras bara kan med skyhöga insatser.

Biblioteket skall enligt utbildningsansvariga vara centralt inom högskolan, rent fysiskt och funktionsmässigt. Studentarbetsplatser i form av läs- och datorarbetsplatser skall finnas nära till fysiska medier och kompetent hjälp. Frågan är hur man kan verkställa den visionen för ett bibliotek som är placerat på 255 kvadratmeter.

De utbildningsansvariga har vaga visioner om informationsförsörjningen på Campus Helsingborg i jämförelse med deras visioner om bibliotekarierollen som vi redovisade ovan. Utbildningsansvariga har Lunds universitet som sin arbetsplats och är naturligtvis väl medvetna om den svåra situationen som Lunds UB befinner sig i. Detta kan förklara försiktiga framtidsperspektiv hos dem som ändå lär ha både erfarenhet av andra bibliotek i världen och en önskan om förbättring av informationsförsörjningen vid sitt eget universitet. När det gäller CH så får vi en utförlig redogörelse för hur utbildningarna ska utformas, men inte mycket om hur informationsbehoven ska tillgodoses.

Förvånansvärt nog har den nuvarande bibliotekarien inte heller kunnat formulera någon framtidsvision. Hon har jobbat på CH bara en kortare tid och detta kan också vara anledningen till avsaknaden av framtidsvisioner. Den f.d. bibliotekarien däremot jobbade en längre tid och var mycket intresserad av uppbyggandet av CH. Det är svårt för utomstående att avgöra de riktiga orsakerna till att samarbetet med henne bröts.

En del av skulden när det gäller vaga framtidsvisioner kan man lägga på planerarna, vilka enligt den f.d. bibliotekarien inte riktigt förstår hur viktig bibliotekets roll är för högskolans informationsförsörjning. Detta bekräftar lokalplaneraren vid Lunds universitet. Hans uppfattning om bibliotekets funktioner likställer det med ett gammaldags bokarkiv.

Det är tydligen mycket svårt att planera för en gemensam informationsförsörjning om planeringsgruppen inte har enats om strategierna. Enligt Corral måste all planering börja med att man bestämmer vad man vill, hur man skall nå det och för vem det är till.¹⁸¹ I BIBSAMs rapport kan man läsa att biblioteket måste vara med i högskolans styrdokument från början.¹⁸² Man kan inte starta någon utbildning om man inte har klart för sig hur informationsförsörjningen skall se ut. Informationsförsörjningen måste enligt Follett-rapporten anpassas till högskolans pedagogiska mål.¹⁸³ Bibliotekets mål måste alltså överensstämma med högskolans mål. Detta förutsätter att man har uttalade mål för informationsförsörjningen.¹⁸⁴

¹⁸¹ Corral, 1994

¹⁸² Hagerlid, 1996

¹⁸³ Follett, 1993

¹⁸⁴ Ibid

I Campus Helsingborg finns det ingen bibliotekarietjänst, bara ett vikariat. Bibliotekets budget är enligt den vikarierande bibliotekarien noll och det finns ingen planering för den framtida informationsförsörjningen. Studenterna har inte kunnat föra fram sina åsikter vilket enligt bibliotekarien är mycket ogenomtänkt av planerarna för CH. Enligt studentrepresentanter i ledningsgruppen har frågorna kring informationsförsörjningen och därmed diskussion kring biblioteket inte haft den tyngd man hade önskat. Det är dock en bra och öppen stämning på mötena och studenterna hoppas att få föra fram sina synpunkter inom kort.

Alla ansvariga för uppbyggandet av Campus Helsingborg är överens om att CH måste se framåt och hitta en egen nisch bland andra högskolor som även kan gagna staden och regionen. Ett utåtriktad samarbete mot näringslivet betyder inte att högskolans styrning av ämnesval skall påverkas. Inom högskolan skall det vara integration mellan biblioteket och den lärande delen av högskolan. Informationsförsörjningen skall skötas i samråd och alla parter skall vara involverade i utvecklingsarbetet. Bibliotekarierna klagar dock på att de har inte varit involverade i utvidgandet av högskolan, bara blivit informerade.

Enligt den administrativa ansvarige är bibliotekets roll att skapa tillgång till informationen i rätt tid. Representanten från politikervärlden lägger till att bibliotekets uppgift är att locka användare, inte minst näringslivet. Från näringslivets sida är man beredd på att samarbeta men man vill dock ha en viss vinst. Man kan även tänka sig sponsra den delen av högskolan som gynnar företaget. Näringslivets representanter och politiker är ense om att tid, relevans och personalens kunskap är väsentliga när biblioteket vill konkurrera med informationstjänster på marknaden.

Campus Helsingborg saknar enligt vår uppfattning en väl förankrad konkret vision för sin informationsförsörjning. Det är bilden av en högskola där man vill mycket men har inte lyckats hitta en egen profil. Man kan märka att det finns vilja och en del idéer, men ingen har tagit på sig ansvaret för informationsförsörjningen.

Högskolorna i Kalmar och Halmstad har inte heller haft någon uttalad vision från början. Efter ett antal år har högskolan i Halmstad dock profilerat sin bibliotek som mötesplats. Några nya visioner fanns inte när man flyttade in i det nya bibliotekshuset. Enligt chefen var informationsförsörjningen bestämd redan från början. Det var bara huset som ändrades.

Bibliotekschefen i Kalmar har en utarbetad framtidsvision för informationsförsörjningen som till synes är väl förankrad i personalen och utgör stommen för utvecklingen som går mot ett Learning resource centre. Man har insett att den nya studentgenerationen som måste arbeta som forskare, d.v.s. själv aktivt söka information behöver en anpassad arbetsmiljö. Dessutom måste högskolan konkurrera om studenterna med andra högskolor. Enligt Gellerstam vinner i kampen för studenterna den högskolan som har hittat egen nisch i jämförelse med andra och kan även erbjuda studenterna det arbetsmiljö de är nöjda med.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Gellerstam, 1996

Campus Helsingborg har inte en riktigt jämförbar situation med högskolorna i Kalmar och Halmstad. CH kan inte planera mycket utan att rådgöra med Lunds universitet som ju är huvudmannen, men organisationen skall inte vara hinder för visioner.

Högskolan i Karlskrona-Ronneby har gjort en medveten politisk storsatsning på ett specialområde och därmed vunnit en plats bland andra högskolor och dessutom kunnat lyfta hela området genom att locka en del företag och ny arbetskraft. Trots att det strömmar till nytt folk till området och fortfarande finns arbetslösa som inte har möjlighet att vara med i utvecklingen, har ändå de flesta unga av lokalbefolkningen kunnat hitta sin plats i livet. Ronneby skulle kunna vara en bra förebild för Campus Helsingborg i att knyta täta kontakter med det lokala näringslivet. Detta underlättas i CH av att högskolan ska samlokaliseras med företag. För att få ett vinstdrivande företag att bli intresserat av den icke vinstdrivande högskolan måste man från högskolans sida presentera en vision och vara öppen för diskussioner. Profileringen i Ronneby var medvetet vald och inriktades mot företag som skulle lyfta området, som hade en växande arbetslöshet. I Helsingborg finns det ett blomstrande näringsliv som man måste ta hänsyn till men man skall inte låta näringslivet styra kursuppläggningsen.

8.5 Sammanfattning

För att tillgodose studenternas behov när det gäller dels informationservice och dels informationsresurser måste man bygga upp ett resurscentrum för lärandet, där det finns elektroniskt och pappersburen media, avancerade tekniska möjligheter och kunnig personal.

De utbildningsansvariga känner sitt ansvar för att få studenternas informationsbehov tillgodosedda och uttrycker även egna behov som forskare av sorterad, systematiserad och tillgängliggjord elektroniskt och pappersburen media. De behöver kunnig bibliotekspersonal för att utveckla ett aktivt pedagogiskt och tekniskt samarbete med. men de saknar egna visioner avseende informationsförsörjningen.

För att organisera informationsförsörjningen på Campus Helsingborg måste planeringsgruppen börja med att enas och utarbeta en profilerad konkret framtidsvision som tar hänsyn till de lokala omständigheterna, utvecklingen i högskolevärlden och på arbetsmarknaden. Bibliotekarien måste få en central roll först i planeringen och sedan i den organisation som har ansvaret för informationsförsörjningen

9. Modell och avslutande diskussion

Det finns ingen modell A eller modell B för biblioteksbygge, påstår en bibliotekarie i en intervju, vilket vi delvis kan hålla med om. Det behöver inte vara fråga om en två- eller tredimensionell modell, men vi vill dock hävda att man måste ha en vision som kan vara till hjälp för att utarbeta en strategi för informationsförsörjningen.

Grunden till vår modell för informationsförsörjning på nya högskolor tar sin utgångspunkt i ett Learning Resource Centre som kan utvecklas åt olika håll beroende på de lokala förutsättningarna.

Vi har kommit fram till att diskussionen måste börja med namnet som helst ska passa till det nya innehållet. "Bibliotek" ger "gammaldags" associationer till ett rum med långa hyllrader böcker, men innehållet, verksamheten och medierna har förändrats. Elektroniska medier har i stor utsträckning ersatt de pappersburna medierna och högskolebiblioteket måste anpassa sig till dessa förändringar. Vissa målgrupper använder fortfarande i huvudsak pappersburna medier, medan andra grupper använder elektroniska resurser. Därför är det viktigt att man har tillgång till en kombination av olika sorters medier vilket måste belysas redan i namnet. Ett möjligt förslag är informations- och kunskapscentrum.

En möjlig modell för informationsförsörjningen på Campus Helsingborg är ett informationscentrum i form av ett Learning Resource Centre - ett fysiskt rum mitt i campuset och ett elektroniskt bibliotek som skall definieras i högskolans styrdokument.

*"Biblioteket ska vara navet för högskolan!"*¹⁸⁶ Användarna måste ha tillgång till och utbildning i den nya informationstekniken. Biblioteket ska också vara en arbetsplats med stora tekniska möjligheter för skapande och publicering. Det måste finnas tillgång till elektroniska resurser och referenslitteratur i form av kursböcker och uppslagsverk. Det ska finnas gott om datorer för utlåning och för användning på plats. Det måste finnas möjlighet att möblera om för de aktiviteter man har just för tillfället. Om man ska arbeta i grupp, ska man kunna skärma av ett utrymme så att andra som behöver tystnad, inte ska bli störda. Naturligtvis ska det på hela högskolan och i anslutning till biblioteket finnas en del grupprum. Datasalarna kan vara indelade efter ämnesområden, eftersom olika utbildningar behöver olika mjukvaror och det är inte nödvändigt att alla har tillgång till alla program. Men för att skapa gemensamhetskänsla är det önskvärt att datasalarna är placerade runt informations- och kunskapscentrat. Inte minst är det viktigt för att utbyta kunskap som bidrar till *"den goda akademiska miljön"*¹⁸⁷ och lockar företag och forskare.

Informations- och kunskapscentra har också till uppgift att höja användarnas informationskompetens. Användarundervisningen är redskapet och personalens uppgift är att marknadsföra denna gentemot studenter, lärare och även övriga intressenter. Användarundervisningen ska vara ämnesrelaterad och ges "just in time", dvs vara

¹⁸⁶ ur intervjun med ansvarig för HTR utbildningarna

¹⁸⁷ Ibid

anpassad till utbildningens innehåll och därmed kunna tillgodose de aktuella informationsbehoven. Det är önskvärt att personlig service ges till alla målgrupper och alla disparata utbildningar skall få sina behov tillgodosedda. De samhällsvetenskapliga utbildningarna har i dagsläget ett större behov av fysiska medier än de övriga. Då är det viktigt att det finns en jämnvikt mellan läs- och arbetsplatser.

Personalen måste ha bred kompetens: teknisk, pedagogisk, ämnes- och informationskompetens. Detta innebär inte att en person skall besitta all den här kompetensen, utan organisationen kan bestå av arbetslag, där var och en arbetar inom sitt kunskapsområde. Personliga egenskaper är närmast avgörande för att team skall kunna prestera bra resultat. En del av personalen måste ha bibliotekarieutbildning. Bibliotekarien måste kunna fungera som index till uppslagsverk, dvs han/hon måste känna till varifrån användaren kan få den mest pålitliga informationen billigast och fortast. De som har den tekniska kompetensen behöver inte vara bibliotekarier. Dock bör all personal ha en allmän teknisk kompetens, dvs ha en viss kännedom om mjukvara som finns tillgänglig och används på högskolan.

Informationsförsörjningen på Campus Helsingborg måste hålla alla dörrar öppna för olika samarbetspartners. I inledningsskedet är kontakter med stadsbiblioteket nästan en överlevnadsfråga, eftersom det inte finns resurser inom högskolan att anskaffa all kurs- och resurssliteratur. Då utvecklingen går mot elektronisk publicering reserverar man sig inför framtiden genom att på högskolan föredra elektronisk media framför pappersburen. Stadsbiblioteket ska inte ingå i Campus Helsingborg.

Utöver stadsbiblioteket kan man tänka sig andra högskolor, exempelvis i Danmark, som man kan ha vissa samarbetsprojekt med när det gäller elektronisk publicering av vetenskaplig litteratur, examensarbete och projektarbete.

Det lokala näringslivet som samarbetspartner både för hela högskolan och för informationsförsörjningen, är väldigt viktigt. Lämpligast är nog olika projekt som högskolan och företag, exempelvis IKEA driver tillsammans. Bibliotekarierna är då länken till informationen. Å ena sidan hjälper hon/han studenterna att finna den information som behövs för att genomföra projektet och å andra sidan förser man IKEA med ny information. I ett senare skede då biblioteket har utökat sin verksamhet och har större resurser till förfogande kan det tänkas förekomma direkta projektkontakter med näringslivet där studenterna och lärarna inte är inblandade. Alla kontakter måste knytas tillbaka till högskolan, dvs högskolan måste ha nytta av att ha satsat sina resurser och personal på företagen. Samtidigt är det ju marknadsföring för biblioteket och hela högskolan, där man visar upp sin kompetens som i sin tur lockar nya företag.

En annan möjlig modell för informationsförsörjningen på Campus Helsingborg är den pappersfattiga högskolan med stadsbiblioteket som referensbibliotek, ett riktigt bra virtuellt bibliotek och datorarbetsplatser utspridda över hela högskolan. ”Helsingborgs högskola är ändå så pass litet att det är bra att experimentera. Bra även för hela Lunds universitet, som kan lära av de misstag man gör och ta över sedan det som har blivit

bra.”¹⁸⁸. Man lyfter Helsingborg till “nästa steg” dvs informationen och dess användare måste inte nödvändigtvis finnas i samma lokaler, utan all information måste kunna nå alla på högskolan genom det virtuella biblioteket “just in time”.

Högskolan ska låna ut en del datorer för användning på plats och högskolan ska se till att alla studenter som vill, kan hyra en dator under utbildningen. Det gäller bara studenter som läser på något av högskolans utbildningsprogram, inte de som läser på fristående kurserna. Det kan finnas möjligheter att även hyra specialprogram till sin dator, utöver Office-paketet som följer med hårdvaran. Alla databaser som är tillgängliga på högskolan, ska finnas tillgängliga från studenternas egna datorer också. Man måste hitta en bra leverantör och satsa på ett bra system, det lönar sig i framtiden. Leverantören tjänar själv också på det, dels genom att marknadsföra sig och därmed få nya kunder.

På den pappersfattiga högskolan slipper man dyr pappershantering när det gäller allmän information för studenter och anställda, så som scheman och övriga utskick. Bibliotekarien tillsammans med teknikerna kommer att ta hand om utformningen och presentationen av det material som läggs ut elektroniskt. De kommer att skapa mallar där alla inom högskolan kan lägga in information från sina egna områden. Det kan även bli en sorts distansundervisning för de studenter som egentligen finns på plats.

Det ska finnas en ”virtuell bibliotekarie” som även kan nås via telefon. Bibliotekarien måste nå ut till användarna och aktivt utnyttja alla tänkbara medel för att inlärningsprocessen ska fungera på ett bra sätt. Användarundervisningen och samarbetet med lärarna blir grundläggande för tillgodogörandet av information i ett sådant virtuellt bibliotek.

Sammanfattningsvis vill vi säga att framtiden för Campus Helsingborg är oviss. Som vi har visat, råder det stor oenighet i planeringsgruppen som resulterar till planeringen än så länge är bristfällig. Ändå finns det gott om bra förebilder för att organisera informationsförsörjningen från Sverige och utomlands. Vi är mycket förtjusta i att använda biblioteket som ett Learning Resource Centre som i Sheffield Hallam.

¹⁸⁸ ur telefonintervjun med det virtuella bibliotekarien

10. Litteratur och referenser

Andersson, Bengt-Erik *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Andra upplagan, Rabén Prisma, 1994.

Andersson, Åke E. m.fl. *Nordvästra Skånes utveckling. Fakta. – visioner*, Ljungby, 1996

Borges, J.L. *Biblioteket i Babel*, Bonniers, 1998.

Bruce, Christine *The seven faces of information literacy*. Adelaide, Auslib Press, 1997.

Bullpitt, Graham. *Learning from experience. Making the Learning Centre count in the 21st century*. Konferensmaterial vid konferensen ”Creating Knowledge” i Malmö 15-16 april 1999

Bytoft-Nyaas, E. *Informationskompetent – kan student bli det?* Tidskrift för Dokumentation/The Nordic Journal of Documentation, 53(1998)3/4, s. 83-88.

Corrall, S. *Strategic planning for library and information services*. Aslib, London, 1994

Crawford, W. *Future libraries: dreams, madness, & reality*. American Library Association, Chicago, 1995.

Doyle, S C, *Information Literacy in an information society. A concept for the information age*. 1994

Ehrenberg, Johan. *Silicon Valley*. ETC, 1998, 3, s. 66.

Follett, B. Joint Funding Council's Libraries Review Group: Report, External Relations Department, HEFCE, Bristol, 1993.

Gellerstam, G *Biblioteket som en del av universitetet – En konkurrensfördel i kampen om studenterna*. NORDINFO-NYTT, 1/96, s.11-16.

Hagerlid, J. *Studenternas bibliotek. En analys av högskolebibliotekens utveckling* BIBSAM, Stockholm, 1996. (Studenternas bibliotek, slutrapport).

Hallström, Jenny och Sjöberg, Jane *Studenternas användning av referenstjänster – en användarundersökning vid Lunds universitetsbibliotek UB1, ht 1996*. BIVILs skriftserie 1997:5. Lund, 1997.

Hansson, K. och Simberg, K. *Högskolebiblioteket i en lärande miljö* BIBSAM, Stockholm, 1995. (Studenternas bibliotek, delstudie 3).

Harnesk, J. *På lika villkor? En kartläggning av de svenska högskolebibliotekens resurser*. BIBSAM, Stockholm, 1995. (Studenternas bibliotek, delstudie 1).

Holme, Idar Magne och Solvang, Bernt Krohn *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund, 1997.

Höglund, L. m.fl. *Tusen studenter om biblioteket – vanor, attityder och krav*. BIBSAM, Stockholm, 1995. (Studenternas bibliotek, delstudie 2).

Höglund, L., Thósteinsdóttir, G. Students and the university library. Attitudes to and use of university libraries among students and faculty. *Svensk Biblioteksforskning/Swedish Library Research*, 1996:4, s. 29-42.

Högskolebiblioteket i Halmstad (informationsfolder).

Information Literacy Standards for Student Learning. Chicago: American Library Association, Washington, DC: Association for Educational Communications and Technology, 1998.

Informationsförsörjningens villkor. Stockholm, Statskontoret, 1990.

Jansson, B. *Biblioteksvision. Framtidens bibliotek högskolan i Kalmar*. 1998.

Jensen, Mogens, *Vad har då biblioteket för nytta?* Västerås: Mälardalens högskola, 1997.

Klein, Maria. *Biblioteket och informationskompetensen. Lärares och bibliotekariers uppfattningar speglat hos lokala aktörer vid Linköpings Universitet*, Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid institutionen bibliotekshögskolan, Borås, 1997.

Lange, P. *Framtiden tillhör den som äger kunskap*. SSR-tidningen, 1997, 6, s.4-7

Larsson, I *Välkommen till Sveriges Silicon Valley*. Akademiker, 1999, 4, s. 51-52, 55.

Lettenström, F. *Babels bibliotek. Informationsteknik ur studentperspektiv*. BIBSAM, Stockholm, 1995. (Studenternas bibliotek, delstudie 4).

Mallik, I. *När IT kom till byn: frälsningen är här!* ETC, 1998, 3, s. 48-64

Manley, S.D.J. *Libraries find profitable partnerships in the commercial sector*. The Bottom line/ managing library finances, 1999/12/2, s. 68-70.

Nationalencycledin, band 9. Höganäs, Bra Böcker, 1998

Olausson, C. *Kunskapens hus – Förslag till ett samlat vetenskapligt bibliotek i Visby*. T.Dokument, 52(1997)3/4, s. 89-91.

Olofsson, A. *Nutid och framtid för bibliotek och informationscentra*. T.Dokument, 53(1998)1, s. 27-30.

Parnell, S. *Jurassic Library eller det virtuella biblioteket: Vilket vinner kampen om framtiden?* Biblioteksbladet. BBL, 1994; 2, s. 48-50.

Patel, R. och Davidson, B. *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning.* Andra upplagan. Lund, Studentlitteratur, 1994.
Statistik och html-sidor från Statistiska centralbyrån (SCB)

Purdy, L. *A Vision for the Future. The Adsetts Centre. Sheffield Hallam University.* Audiovisual Librarian, 1997/23/4, s. 250-253.

SOU 1991:72 *En kreativ studiemiljö. Högskolebiblioteket som pedagogisk resurs.* Stockholm, 1991.

SOU 1992:44 *Resurser för högskolans grundutbildning.* Stockholm, 1992.

Thörnqvist, Lennart *Användarkrav på framtidens forskningsbibliotek och deras anställda.* NORDINFO-NYTT, 1/96, s.19-23

Trapp, J. *Networking Information Services to Support Local Business.* Rural libraries, 1999/19/1, s. 37-44

Elektroniska resurser

Bytoft-Nyaas, Eli *Informationskompetens – ditt körkort på de elektroniska motorvägarna. Föredrag på Online Information Scandinavia 98.*
<http://www.hb.se/bib/inst/ida/ois98.htm> (1999-11-11)

Creating Knowledge – Proceedings
<http://www.bibl.mah.se/konferens/article.htm> (1999-10-18)

Helsingborgs stad
<http://www.helsingborg.se> (1999-09-25)

Högskolan i Halmstad
<http://www.hh.se> (1999-09-15)

Högskolan i Helsingborg
<http://www.hbg.lth.se> (1999-09-15)

Högskolan i Kalmar
<http://www.hik.se> (1999-09-15)

Högskolan i Kalmar. Biblioteket. Bibliotekets organisation
<http://www.bi.hik.se/biblnamnd.htm> (1999-10-15)

Högskolan i Karlskrona/Ronneby
<http://www.hk-r.se> (1999-09-26)

Högskolan på Gotland
<http://www2.hgo.se> (1999-09-26)

Höiseth, T, Heseltine, R G, *Utvärdering av biblioteksverksamheten vid Lunds universitet*
<http://www.lu.se/info/biblio/> (1999-12-20)

Infocenter – lärcenter i Ronneby
<http://www.ronneby.se/infocenter/> (1999-09-26)

IVA – Verksamhetsberättelse 1998
http://www.iva.se/vad_gor_iva/verksamhet/v_ber98/forord.html (2000-02-09)

Learning Centre gateway
<http://www.shu.ac.uk/services/lc/mission.html> (1999-09-30)

Organisation – Lunds universitetsbibliotek
<http://www.lub.lu.se/organisation/uborg.html.sv> (2000-02-09)

Softcenter Ronneby
<http://www.ronneby.softcenter.se> (1999-09-26)

Svenska forskningsbibliotek. Treårsrapport.
<http://www.kb.se/bibsam/utredn/treaars/treaarsrp.html> (1999-08-17)

Material från Helsingborgs stad

Information om Campus Helsingborg

Informationsfolder “*Varför vill alla bo i Helsingborg*” Projektledning: Kerstin Sjöqvist;
Text: Torsten Nilsson, Helsingborg

Utvecklingsprogram för Campus Helsingborg i Tretornfastigheten.
Stadsbyggnadskontoret, FFNS (Sweco), 1999-09-27

Material från Lunds universitet

Campus Helsingborg: Universitetets etablering i Tretornfastigheten. Byggnadsenheten,
Lunds universitet, Lund, 1999

Informationsfolder “*Campus Helsingborg*”

Sammanträdesprotokollen. Ledningsgruppen för Lunds universitets verksamhet i Helsingborg 1998 – 1999

Remiss: Utvärdering av biblioteksverksamheten vid Lunds Universitet. Lund, 1999-10-04

Utredningsenheten. Sammanställning. Lund, 1998-10-11

Verksamhetsberättelseför året 1998. *Vad betyder väl ett bibliotek*. Lunds universitetsbibliotek

Material från Visby

Avtal mellan Gotlands kommun och Högskolan på Gotland om Bibliotekscentrum
Dnr: B 41-55/99

Bibliotekscentrum – förslag till genomförande. 1998

Blomkvist, N., Broström, T., Ejendal, B och Hagberg, L. *Högskolebibliotekets roll. Ett underlag för högskolans fortsatta arbete med ett integrerat bibliotek*. Högskolan på Gotland, 1998.

Program för bibliotekscentrum ett integrerat stads-, läns- och högskolebibliotek på Gotland

Tilläggsavtal till huruvid avtalet mellan Gotland kommun och Högskolan på Gotland om Bibliotekscentrum. Visby, 1999

Bilaga 1

Intervjufrågor för studenter

1. Namn (får vi lov att använda ditt namn i vår magisteruppsats)
2. Hur länge har du läst på den utbildningen du går nu
3. Hur länge har du läst på den högskola/universitet där du läser nu
4. Vad har du läst innan

5. Vilken är din roll i projektet kring Helsingborgs högskola
6. Hur kom det sig att du blev engagerad i det projektet
(gäller studentrepresentanter för Helsingborgsprojektet)

7. Vad är ett bibliotek för dig
8. Vad är informationsförsörjning för dig (finns det samband mellan dem?)
9. Varifrån skaffar du dig det information du behöver i dina studier/arbete (följdfrågor om informella källor)
10. Vad är informationskompetens för dig
11. Vilka tjänster frågar du efter för att få ditt informationsbehov tillgodosett och nå till den informationskompetensen du stävar efter
12. Hur ska de tjänsterna du behöver (för att få ditt informationsbehov tillgodosett) kunna anpassas till ditt sätt att arbeta
13. Vilka medier frågar du efter

14. Hur använder du biblioteket idag (följdfrågor)
15. Vilka tjänster förväntar du dig av biblioteket
16. Vilka medier frågar du efter på biblioteket
17. Vad efterfrågar du mest
18. Är det något som du tycker är speciellt bra med ditt högskolebibliotek
19. Något som är mindre bra
20. Hur skall ett bibliotek se ut/vara/fungera för att tillgodose dina önskemål

21. Vad anser du att ett högskolebibliotek har för roll för tillgången till den information användaren behöver för inläring/undervisning (inlärningsstöd - learning resource center)
22. Tillgodoser biblioteket de krav på medier som du /din utbildning kräver

23. Vilken är bibliotekariens roll på biblioteket idag

24. Hur ser framtidens bibliotek ut för dig. Är den fysisk eller virtuell?

25. Skall biblioteket som helhet förändras för att möta framtiden (tillgodose framtida informationsbehov) och i så fall hur

26. Är det något du vill lägga till

Bilaga 2

Intervjufrågor för bibliotekschefer/bibliotekarier

1. Namn (får vi lov att använda ditt namn i vår magisteruppsats)
2. Vad är din befattning
Hur länge har du haft den befattningen
Vilka är dina arbetsuppgifter
Vad gjorde du tidigare
3. Vilken var din roll i planeringen av det biblioteket (andras roll)
4. Hur tänkte ni när ni planerade/organiserade ert bibliotek (någon speciell lösning för små bibliotek, biblioteket kan, vill, skall)
Vad var det primära
Vem har ni utgått ifrån
5. Vilka tjänster erbjuder ert bibliotek
Vilka medier erbjuder ert bibliotek
6. Vad efterfrågar användare mest här
7. Anser du att biblioteket tillgodoser målgruppens behov, ger biblioteket den inlärningsstöd användaren behöver och samtidigt tillgodoser högskolans informationsförsörjningsbehov
8. Vilka är bibliotekets användare utöver målgruppen
9. Är det något som du tycker är speciellt bra med ert högskolebibliotek, något som är mindre bra
10. Hur ser biblioteksorganisationen ut
11. Vilken är bibliotekets budget - % av högskolans

12. Vad är ett bibliotek och informationsförsörjning för dig (finns det samband mellan dem?)
13. Varifrån skaffar du dig den information du behöver i ditt arbete (följdfrågor om informella källor)
14. Vilka tjänster frågar du efter för att nå till den informationskompetensen du stävar efter
15. Hur ska de tjänsterna du behöver, för att få ditt informationsbehov tillgodosett, kunna anpassas till ditt sätt att arbeta
16. Vilka medier frågar du efter
17. Hur använder du biblioteket idag
18. Hur skall ett bibliotek se ut/vara/fungera för att tillgodose dina önskemål
19. Vad anser du att ett högskolebibliotek har för roll för tillgången till den information användaren behöver för inläring/undervisning (inlärningsstöd - learning resource center)
20. Vilken är bibliotekariens roll på biblioteket idag
21. Hur ser framtidens bibliotek ut för dig. Är den fysisk eller virtuell?
Skall biblioteket som helhet förändras för att tillgodose framtida informationsbehov och i så fall hur
22. Är det något som du vill lägga till

Bilaga 3

Intervjufrågor för utbildningsansvariga

1. Namn (får vi lov att använda ditt namn i vår magisteruppsats)
2. Vad är din befattning
Hur länge har du haft den befattningen
Vilka är dina arbetsuppgifter
Vad gjorde du tidigare
3. Hur kom det sig att du blev engagerad i projektet kring Helsingborgs högskola
Vilken är din roll i projektet
4. Berätta om utbildningen du är ansvarig för (följdfrågor om samarbete med näringslivet, Danmark, Lunds universitet)
Vilka är målen och utvecklingsstrategier för utbildningen
Vilka inlärningsmetoder kommer att bli aktuella för utbildningen
5. Vad är ett bibliotek för dig
6. Vad är informationsförsörjning för dig (finns det samband mellan dem?)
7. Vad är informationskompetens för dig
8. Varifrån skaffar du dig det information du behöver i ditt arbete (följdfrågor om informella källor)
9. Vilka tjänster frågar du efter för att få ditt informationsbehov tillgodosett och nå till den informationskompetensen du stävar efter
10. Hur ska de tjänsterna du behöver (för att få ditt informationsbehov tillgodosett) kunna anpassas till ditt sätt att arbeta
11. Vilka medier frågar du efter
12. Hur använder du biblioteket idag (följdfrågor: tjänster, medier, hur ofta, något som är bra, mindre bra, efterfrågar mest)
13. Hur skall ett bibliotek se ut/vara/fungera för att tillgodose dina önskemål
14. Vad anser du att ett högskolebibliotek har för roll för tillgången till den information användaren behöver för inläring/
15. Tillgodoser biblioteket de krav på medier som du /din utbildning (du/din pedagogiska grundsyn) kräver
16. Vilken är bibliotekariens roll på biblioteket idag
17. Hur ser framtidens bibliotek ut för dig. Är den fysisk eller virtuell?
Din vision om biblioteket på Helsingborgs nya högskola
Skall biblioteket som helhet förändras för att möta framtiden (tillgodose framtida informationsbehov) och i så fall hur
18. Är det något du vill lägga till

Bilaga 4

Intervjufrågor för de övriga inblandade

1. Namn (får vi lov att använda ditt namn i vår magisteruppsats)
2. Vad är din befattning
Hur länge har du haft den befattningen
Vilka är dina arbetsuppgifter
Vad gjorde du tidigare
3. Hur kom det sig att du blev engagerad i projektet kring Helsingborgs högskola
Vilken är din roll i projektet
4. Vad är ett bibliotek för dig
5. Vad är informationsförsörjning för dig (finns det samband mellan dem?)
6. Vad är informationskompetens för dig
7. Varifrån skaffar du dig det information du behöver i ditt arbete (följdfrågor om informella källor)
8. Vilka tjänster frågar du efter för att få ditt informationsbehov tillgodosett och nå till den informationskompetensen du stävar efter
9. Hur ska de tjänsterna du behöver (för att få ditt informationsbehov tillgodosett) kunna anpassas till ditt sätt att arbeta
10. Vilka medier frågar du efter
11. Hur använder du biblioteket idag (följdfrågor: tjänster, medier, hur ofta, något som är bra, mindre bra, efterfrågar mest)
12. Hur skall ett bibliotek se ut/vara/fungera för att tillgodose dina önskemål
13. Vad anser du att högskole/universitetsbiblioteket har för roll för tillgången till den information användaren behöver för inläring/)
14. Vilken är bibliotekariens roll på biblioteket idag
15. Hur ser framtidens bibliotek ut för dig. Är den fysisk eller virtuell?
Skall biblioteket som helhet förändras för att möta framtiden (tillgodose framtida informationsbehov) och i så fall hur
16. Din vision om biblioteket på Helsingborgs nya högskola
17. Något du vill lägga till?